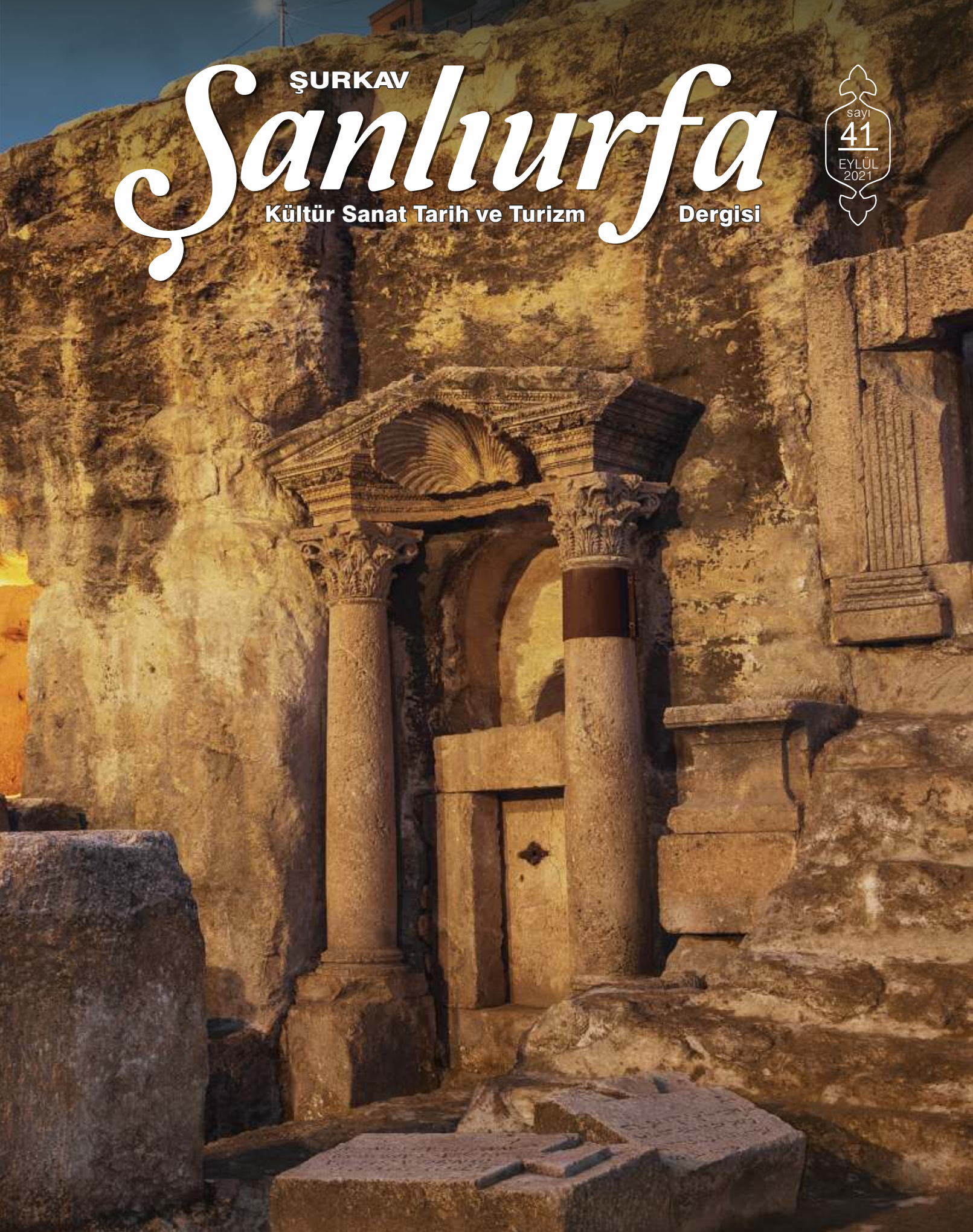

ŞURKAV Sanlıurfa

Kültür Sanat Tarih ve Turizm

Dergisi

Rüzgarın
Uzun
Yürüyüşü

Urfa
Güllü
Sokak

Kayıp Bir Urfalı
Şair ve Yazar
Rahavî

Kürsüdeki Fırtına
Prof. Dr. Abdulkadir
Karahan

Urfa'da İşine
Aşk Katan Mimar
Cevher İlhan

Hz. İbrahim'in
Harran'daki İzleri

Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

Atatürk

SAHİBİ

Abdullah ERİN
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
Yeliz YILDIZHAN / Vali Yardımcısı
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ
Cevahir Asuman YAZMACI
Abdulkadir AÇAR
Selami YILDIZ
İ. Halil KAYA

DERGİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
Prof. Dr. Abdulvahap YILDIZ
Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU
Müslüm C. AKALIN
M. Bakır KARADAĞLI
Doç.Dr. Levent BİLGİ
Dr. Öğr. Üyesi İ. Halil TANIK

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

İLETİŞİM

ŞURKAV İdare Merkezi
Yusufopaşa Mah. Sarayönü Cad. 886. Sk.
No:27 ŞANLIURFA
Tel: 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
Web adresi: www.surkav.org.tr

Yazı Gönderim Mail Adresi:
surkav@hotmail.com

Ön Kapak

Kızılkoyun Nekropolü, Haleplibağçe / Şanlıurfa
(Fotoğraf: Mustafa AKGÜL)

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI

Elif Matbaası - ŞANLIURFA
TLF: 0414 314 14 68

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
Abdullah ERİN / Şanlıurfa Valisi
- 3 Hz. İbrahim'in Harran'daki İzleri
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
- 6 Kürsüdeki Fırtına Prof. Dr. Abdülkadir Karahan
Mehmet KURTOĞLU
- 12 Rûzgârın Uzun Yürüyüşü-12
İbrahim TEZÖLMEZ
- 15 Terzi Ekrem Kara ve "Fikir-İrfan Akademisi"
Dükkânı... (İsimlerle 1970'li Yılların Urfa'sından;
İlme, İrfana, Edebiyata, Sanata Dair Anılar)
İbrahim Halil ÇELİK
- 24 Urfa Güllü Sokak'ta Hayat
Halil DİŞLİ
- 28 Abozâdeler Ailesi'nden
Kayıp Bir Urfalı Şair ve Yazar: Râhavî
Müslüm C. AKALIN
- 36 Cumhuriyetin İlk Yıllarında Urfa'dan
İki Kardeş Portresi: Eğitimci Mehmet Fuat
Ayataç ve Ressam Mustafa Ayataç
Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU
- 44 Şanlıurfa'da Dinî Şahsiyetler Etrafında Teşekkül
Eden Efsaneler Üzerine
Dr. Ömer KIRMIZI
- 48 Urfa'da İşine Aşk Katan Mimar:
Cevher İlhan
Mehmet SARMIŞ
- 55 Herpetolog Olarak Harran Ovası Anılarım
Prof. Dr. İbrahim BARAN
- 58 Urfalı Bestekârlar: 36
İ. Halil ELVEREN (Âşık Berdâri)
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU
- 64 Neolitik Çağ'ın Önemli Merkezlerinden Biri:
Karahantepe
Mustafa AKGÜL

Muhabetin Başkenti Şanlıurfa'dan Selâm!

Uygarlık tarihinin başlangıç noktası olan Şanlıurfa, tarih boyunca birçok medeniyete ve inanca ev sahipliği yaparak 12 bin yıl önceki neolitik çağın mesajını tüm insanlığa aktaran dünyadaki tek yerleşim yeridir.

Şanlıurfa'daki neolitik döneme ait höyükler ve buralarda sürdürülen kazı çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Mehmet Nuri Ersoy'un bizzat isimlendirdiği "Taş Tepeler" adlı programla tüm dünyaya tanıtıldı. Göbeklitepe ile birlikte neolitik döneme ait "12 Taş Tepe"den; Göbeklitepe, Gürcütepe, Karahantepe, Sayburç, Çakmaktepe, Sefertepe ve Yeni Mahalle Höyüğü'nde arkeolojik kazı çalışmaları sürmekte olup Ayanlar, Yoğunburç, Harbetsuvan, Kurt Tepesi ve Taşlı Tepe'de ise kazı çalışmaları yakında başlayacaktır. Tüm bu kazılardan elde edilecek buluntu ve bilgiler ışığında Dünya bu toprakların eşsiz kültürel değerlerini tanıyacak ve tarihin akışını değiştiren dönüm noktalarına bizlerle birlikte şahit olacaktır. "Taş Tepeler" projesi ile Göbeklitepe merkez olmak üzere Şanlıurfa'daki neolitik alanların tek çatı altında tanıtılması hedeflenmektedir. Bu proje kapsamındaki çalışmalara Valilik olarak her türlü imkân ve desteği sağlıyoruz.

Dünya arkeoloji bilimi tarihinde yeni bir çığır açan Göbeklitepe'den sonra keşfedilen Karahantepe'de yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan ve tıpkı Göbeklitepe'de olduğu gibi dünyayı şaşırtan ve insanlık tarihinin yeniden yazılmasını gerektiren eserleri Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde ziyarete açtık.

Göbeklitepe'de ziyaretçi sayısının her geçen gün artmasından dolayı Göbeklitepe yolu üzerinde girişe yakın yeni bir karşılama alanı kurulması çalışmalarını başlattık. Bu karşılama alanı tamamlandıktan sonra tur otobüsleri burada karşılanıp ikramlar yapılacak ve ziyaretçiler transfer araçlarıyla Göbeklitepe'yi ziyaret ederek geri döneceklerdir.

Rızvaniye Camii külliyesi de dâhil olmak üzere "Balıklıgöl Platosu"nun yeniden düzenleneceği, giriş çıkışlarının kontrollü olacağı, manevi atmosferin hissedilebileceği ça-

lışmamızı büyük ölçüde tamamladık. Bunun için gerekli olan finansal desteği de Urfalı bir iş adamımız karşılayacak. Bu alandaki düzenlemeyi ve özel olarak sergilenmesi gereken tüm değerlerimizi, bu işin uzmanları, din adamlarımız, akademisyenlerimiz ve mimarlarımızla çalışıyoruz. İlahiyat Fakültemiz öncülüğündeki bir heyetin çalışmasıyla Hz. İbrahim'den başlamak üzere Hz. Eyyüp, Hz. Şuayp, Hz. Yakup, Hz. İlyas ve Hz. Musa'ya kadar uzayan birçok peygamberin Şanlıurfa'da yaşadığına dair elimizde olan rivayetlere ilave kaynakların eklendiği bir çalışma yapıldı. Bu peygamberlerin Şanlıurfa'da yaşadığına dair yeni kaynaklar ortaya çıkarıldı. Şimdiye kadar elimizde olan sınırlı kaynağa ilave olarak bundan sonra 87 kaynaktan söz edilebilecek. Rızvaniye Külliyesi'ndeki alanlarda bu peygamberlerimizin tanıtımına yönelik hatıraların ve bilgilerin teknolojiyle desteklenmiş şekilde yansıtılacağı bölümler oluşturacağız.

Mezopotamya, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, antik ve orta çağın yegâne tanığı olan topraklara sahiptir. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nca hazırlanan "GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi" MEZOPO-TAMYA adlı destinasyon odaklı bölgesel turizm markası projesiyle, ülkemizin turizm potansiyeli daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınacak ve İl düzeyinde yürütülen küçük çaplı bağımsız çalışmalar yerine, tüm coğrafyayı kapsayan turizm gelişme çalışmaları planlanacak ve uygulanacaktır. Mezopotamya markasının bölge turizmine hayırlı, uğurlu olmasını diliyorum.

Göbeklitepe'deki stellerden bir örneğin New York'taki Birleşmiş Milletler (BM) bahçesine kalıcı olarak yerleştirilmesini sağlayarak, Şanlıurfa'nın ve Türkiye'nin tanıtılmasında büyük bir katkı sağlayan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Mehmet Nuri Ersoy'a teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Sahip olduğumuz zengin kültür ve turizm değerlerini görmeleri ve kadim misafir severliğimizi yaşamaları için tüm dünyayı tarihî şehrimize bekliyor, Şanlıurfa sevdalılarına selam, sevgi ve saygılar sunuyorum.

Abdullah ERİN
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

HZ. İBRAHİM'İN HARRAN'DAKİ İZLERİ

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
Harran Üniv. Fen-Ede.Fak.Arkeoloji Böl.
monal@harran.edu.tr

Kutsal Kitaplarda Hz. İbrahim ve Harran İlişkisi

Hz. İbrahim, kutsal kitaplarda en büyük ata olarak kabul edilmesi nedeniyle, ilahi dinlerin birleştirici noktası durumundadır. Kutsal kitaplarda Hz. İbrahim'den Harran ile ilgili şu şekilde bahsedilir:

Tevrat

Kitabı Mukaddes, İbrahim'in babası Terah'ın, oğlu Haran'ın ölümünden sonra Haran'ın oğlu Lût'u, diğer oğlu İbrahim'i (Abram) ve eşi Sâre'yi alarak Keldânîler'in Ur şehrinde göçerek Harran'a gelip yerleştiğini söyler.

İbrahim'in babası Terah Harran'da ölmüş ve toprağa verilmiştir. Hz. İbrahim uzun bir süre 75 yaşına kadar Harran'da ikamet etmiş ve sonra Rabb'in emri üzerine Sâre ve yeğeni Lût ile birlikte Haran'da kazanmış oldukları bütün mallarını ve edinmiş ol-

dukları köle ve cariyeleri de yanına alarak Kenan diyarına doğru göç etmiştir.

Hz. İbrahim hizmetçisini, oğlu İshak'a eş bulması için, eski memleketi ve akrabalarının yaşadığı Harran'a gönderir. Hizmetçisi Harran'da, Nahor'un kızı, Laban'ın kardeşi Rebeka ile karşılaşır ve onu İshak'a eş olarak ister. Rebeka kabul eder.

Rebeka'nın İshak'dan Esav ve Yakup adında oğulları olur. Esav'ın kardeşi Yakup'u öldürme ihtimaline karşı annesi Rebeka onu Harran'daki kardeşi Laban'ın yanına gönderir. Harran'a ulaşan Yakup, dayısı Laban'ın kızı Rahel ile kuyu başında karşılaşır ve ona aşık olur. Rahel ile evlenebilmek için dayısı Laban'a 7 yıl hizmette anlaşır.

İncil

Hristiyan kutsal metinlerinde de Harran'dan bahsedilir. Yeni Ahit'in Resullerin İşleri Kitabında da Hz. İbrahim'in babasının ölümüne kadar Harran'da yerleşmiş olduğu anlatılır.

-İncil'de "Atamız İbrahim Harran'da oturmadan önce, Mezopotamya'da bulunduğu zaman Allah kendisine göründü ve ona dedi ki "Memle-

ketinden ve akrabalarının yanından çık ve sana göstereceğim memlekete gel" "o zaman Kildânîler memleketinden çıkıp Harran'da oturdu ve babası öldükten sonra oradan şimdi oturduğumuz memlekete Allah onu getirdi ve orada kendisine miras olarak ayak koyacağı yer bile vermedi" denilmektedir.

Kur'an

Bazı Kur'ân yorumcularına göre: "Ben Rabbim'e (emrettiği yere) hicret ediyorum, biz onu ve Lut'u kurtararak içinde cümle aleme bereket verdiğimiz ülkeye ulaştırdık. (Enbiya, 21/51-72)" ve "Nihayet İbrahim onlardan ve Allah'tan başka taptıkları şeylerden uzaklaşıp bir tarafa çekildiği zaman biz ona İshak ve Yakup'u bağışladık ve her birini peygamber yaptık(En'âm, 84)" ayetleriyle kastedilen yer Harran'dır. Kur'an'da İbrâhim ismi altmış dokuz yerde geçmektedir.

Hz. İbrahim ve Göçleri

Tevrat'a göre İbrâhim Keldânîler'in (Kaldeliler) Ur şehrinde doğdu. Ur'un birçok araştırmacı tarafından Mezopotamya'nın güneyinde Sümer başkenti Ur olduğunun düşünüldüğü, fakat İbrahim ve ailesinin Sümer'den gelmiş olmaları halinde Tevrat'ta

Sümer ülkesinden ve Sümerlilerden de bahsedilmiş olması gerektiği ifade edilmektedir. Tevrat'ın M.Ö. 3. yüzyılda Yunanca'ya çevrilen metninde bu şehrin adının olmadığı ifade edilerek, bir çok araştırmacının bu Ur adının sonradan eklendiğini söylediği belirtiliyor. Tevrat'ın İbrâhînce metninde İbrahim'in doğum yeri "Ur Kasdim" şeklinde anılmakta olup bu ifade Yunanca'ya "Keldânîler'in Ur şehri" olarak çevrilmiştir. Mari'de bulunan çivi yazılı belgelere göre, Ur-Kasdim olarak gösterilen yerin, Güney Mezopotamya'daki Fırat'ın batı yakasında, bugünkü Bağdat'ın 300 km. güneydoğusundaki Tel el-Mukayyer (Ur) denilen yer değil, kuzeyde Harran civarında gösterilen bir Ur olması gerektiği belirtiliyor.

Hitit ve Ugarit çivi yazılı belgelere göre, kuzeyde Ur adı verilen bazı koloniler kurulmuş, Ugarit metinlerinde, Ur-a'nın tüccarlarının Ugarit'e geldiklerinde orada devamlı kalamayacakları, kış mevsiminde kendi şehirleri olan Ur-a'ya gidecekleri, buna göre de Ur-a'nın Harran civarında olması gerektiği vurgulanarak, M.Ö. 10 binlerden beri inanç merkezi olan Urfa'nın İbrahim'in doğduğu Ur kenti olması gerektiği ifade edilmektedir. Ur kentinin Mezopotamya'nın kuzeyinde

olacağını M.İ. Çiğ haricinde M.C. Astour ve C. Gordon da ifade etmektedir.

Tevrat'ta Terah'ın oğlu ve torunu nu yanına alarak, Kenan diyarına gitmek üzere Keldânîler'in Ur şehrinde ayrılıp Harran'a vardığı ifade edilmektedir. Burada dikkat çeken "Kenan diyarına" gitmek üzere" ibaresidir. Güzergâh olarak baktığımızda Ur kentinden çıkıp Harran'a yönelen biri Kenan diyarı güzergahı dışında kalır. Kenan ve Harran yerleri birbirinin zıddı istikamettedir. Güney Mezopotamya'daki Ur kenti ile Harran güzergahı uyuşmamaktadır. Bu nedenle, günümüzdeki Urfa ise "Kenan diyarına gitmek üzere Keldânîler'in Ur şehrinde ayrılıp Harran'a vardığı" ifadesiyle birebir örtüşmektedir. Urfa-Harran-Kenan diyarı, aynı yol güzergahı üzerindedir.

G. E. Wright, "bugün artık Hz. İbrâhim ve ailesinin anayurdunun, içinde Harran'ın da bulunduğu bu bölge olduğu kabul edilmektedir" demektedir. Tevrat'ta Hz. İbrâhim'e gösterilen hedefle takip ettiği güzergâh dikkate alındığında doğduğu şehrin Keldânîler'in Ur şehri değil bugünkü Urfa (Urfa) olması, orada doğması, ardından Harran'a ve buradan da Kenan diyarına göç etmesi daha uygun görünmektedir.

Tevrat'ta İbrahim'in ataları olarak yazılan şahıs adları İbrahim'in kardeşleri Haran ve Nahor, Harran ve yöresindeki yer adları olarak geçiyor. Rivayete göre Harran'ın adının Aran'dan (Haran) da geldiği söyleniyor. Ama, Ebla çivi yazılı belgelerde M.Ö. 2400 yılında Harran kentinin adından bahsediliyor. İbrahim'in yaklaşık M.Ö. 1900-1800 yıllarında yaşadığı düşünüldüğünde, aradaki zaman farkı sebebiyle bu adlandırma mümkün görülüyor.

Egeria, Harran'dan 1 mil uzakta Nahor ve Bethuel'in anıtlarının bulunduğu yerden bahsediyor. Harran yakınındaki bir su kuyusu günümüzde de Hz. İbrahim'in torunu Yakup'un Kuyusu olarak adlandırılıyor. Bu kuyuda, önce Hz. İbrahim'in kölesi ile Rebeka, sonraları ise Rebeka'nın oğlu Yakup ile Rahel'in karşılaşması Tevrat'ta bahsediliyor. Bu kuyunun Harran'ın 6 mil

▲ Hz. İbrahim Evi'nin olduğu yerin 2020 yılında havadan görünümü. (Foto: Semih Mutlu)

▲ Hz. İbrahim Evi'nin olduğu yerin 1953 yılında havadan görünümü. (Foto: Harran Kaymakamlık Arşivi)

uzağında olduğu, beş yüz adım ilerisinde ise Yakup'un dayısı Laban'ın Fadana olarak adlandırılan köyünde Laban'ın çiftliğinin yer aldığı Egeria tarafından M.S. 5. yüzyılda bahsediliyor. Fadana köyünün günümüzdeki Harran kentinin batısındaki Yarımca köyü ve höyüğü olması muhtemeldir.

Seyyahların Harran'daki Hz. İbrahim'in Yeri Hakkında Söyledikleri.

İslamiyetten önceki seyyahlar, Harran'da Hz. İbrahim'in evinin bulunduğunu, İslam sonrası seyyahlar ise

Harran'da Hz. İbrahim'in mescidinin olduğunu, Sabilerin de İbrahim Azer İbrahim Tapınağı'na sahip olduklarından bahsediler.

Egeria, Piskopos'un kendisini Carrhae'de (Harran) Hz. İbrahim'in evinin bulunduğu yerdeki kiliseye götürdüğünden bahseder.

Mesudi, "Sabilerin kutsal tapınaklarından içinde bulunduğumuz 336 yılına kadar yetip gelen tapınağı, Harran'ın Babu'r-Rakka (IV, 63) mevkiinde Mıltıya (Malatya) adıyla bilinen tapınaktır. Kendileri buna Azer İbrahim Tapınağı derler" demektedir.

İbn Şeddat, Harran'da bulunan ziyaretgahların en önemlileri Hz. İbrahim mescidi ile onun otururken dayandığı söylenen bir taşın (kayanın) bulunduğu başka bir mescit olduğunu söyler.

Hz. İbrahim Evi'nin Harran'daki Günümüzdeki Yeri

Yukarıda çeşitli seyyahlar tarafından belirtilen Hz. İbrahim'in evi, tapınağı veya mescidinin bulunduğu yer günümüzde Harran sur içinde Rakka kapısı yakınında olması mümkün görülmektedir. Rakka Kapısı'nın yaklaşık 200 m kuzeyinde kalıntısı yer alan Küçük Cami'nin yakınında Hz. İbrahim Evi'nin bulunması mümkün görülmektedir (Fotoğraf 1-2) Küçük Cami büyük oranda tahrip edilmiş olup, günümüzde sadece temel izleri az oranda görülmektedir. Fotoğraflarda görüldüğü üzere bu alanda 2 adet tescilli konik kubbeli Harran evi olup, diğer evlerin bazı izinsiz uygulama bazı da son yıllarda yoğunlaşan betonlaşma neticesinde kaçak olarak inşa edilmiştir.

Alanda Yapılması Gerekenler:

Bu alanda günümüzde sayıca artan kaçak yapılaşma, UNESCO geçici listesindeki Harran'ın zengin geçmişini ve geleceğe bırakılacak kültürel mirası tehdit etmektedir. Anılan alanın kaçak yapılardan temizlenerek, arkeolojik kazılarının yapılması, meydana çıkarılacak olan Hz. İbrahim Evi'nin restorasyonunun yapılarak ziyarete açılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Muazzez İlmiye Çığ, İbrahim Peygamber, Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre. İstanbul 2000: 1-183. Kaynak Yayınları.

Ömer Faruk Harman, "İbrahim" TDV İslam Ansiklopedisi Cilt 21, İstanbul 2000: TDV Yayınları, s. 266-272.

M.L. Mc Clure, C.L. Feltoe, The Pilgrimage of Etheria, London 1919, Society for Promoting Christian Knowledge.

Mesudi Muruc Ez-Zeheb (Altın Bozkırlar), Çev. A. Batur. İstanbul 2014. Selenge Yayınları.

A. Özfırat, Eskişehir'de Harran, İstanbul 1994. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

D. S. Rice. Medieval Harran: Studies on Its Topography and Monuments, I. Anatolian Studies, Vol. 2, pp. 36-84 (pub. British Insitute at Ankara). Cambridge 1952: Cambridge University Press.

R. Şeşen, Harran Tarihi, Ankara 1996. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

G. E. Wright, Biblical Archaeology, New York 1962, s. 41-47.

Kürsüdeki Fırtına Prof. Dr. ABDÜLKADİR KARAHAN

Mehmet KURTOĞLU
Yazar-Şair
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Yayınlar Müdürü
kurtoğlu.mehmet63@gmail.com

Urfa sadece folklorik yanlarıyla değil, kültürel değerleriyle, sanat ve edebiyata mührünü vuran simalarıyla da meşhur bir şehirdir. Zira köksüz ve kültürsüz şehirlerden sanat ve edebiyatçıları çıkmayacağı gibi, edebiyat ve sanatçısız şehirler de şehir olamaz. Bu anlamda Urfa yerelden evrensele kadar birçok meşhur armağan etmiştir düşünce, sanat ve edebiyat hayatına. Bunu ilk yıllardan alırsak Urfa'nın içinden çıkılmayacak kadar çok düşünsel ve sanatsal simaya sahip olduğunu görürüz. Mesela, İslami dönemde felsefe ve tercüme hareketlerinin öncüsü ismi Sabit b. Kurra, fıkıh ilminde İbn Teymiyye, Hıristiyan Azizleri Bardaysan, Afram, Suruçlu ve Viranşehirli Yakup'lar, Osmanlılar döneminde hikemi şiiriyle Nâbî, son devir Osmanlı ulemalarından Abbas Vasık Efendi, Cumhuriyet döneminde sanat tarihçisi Suut Kemal Yetkin, edebiyatçı yazar Kemal Edip Kürkçüoğlu, sinemacı Hüseyin Peyda, Yılmaz Güney, hikâyeci Bekir Yıldız, şair Akif İnan, Ragıp Karıcı, Aydın Hatipoğlu, düşüncede Zübeyir Yetik ve yaşadığı dönemde klasik edebiyatımızın duayeni sayılan Abdülkadir Karahan... Bu isimler zinciri daha da uzayabilir.

İnsan her an değişim geçiren varlık olarak hem fiziki hem ruhi değişim ve dönüşümler yaşar. Zaman ilerledikçe bir yandan fiziki olarak yaşlanır, öbür yandan zihin olarak olgunlaşır. Fizik ile zihin ters orantılı bir süreç izler. İnsanın kemal yaşının kırk olduğu, hatta Peygamberlere peygamberliğin kırk yaşında geldiği söylenir. Bir de

insan şehir veya ülke değiştirdiğinde bulunduğu topluma göre değişim gösterir. Bu genel bir kaide olmasına karşın, bazı insanlar, belli bir eğitimden geçseler veya şehir ve ülke değiştirseler de değişmezler. Bunu bilinçli mi yoksa bilinçsiz mi yaptıklarını pek anlayamazsınız.

1329/1913 yılında Siverek'te doğan Abdülkadir Karahan, Osmanlı'nın yıkılışı, Cumhuriyetin doğuş yıllarının çocuğudur. Bu geçiş döneminin bütün sancılarını yaşamış, Seferberlik yıllarını görmüş, Urfa'nın Fransız işgaline tanıklık etmiş bir kuşaktan gelmiştir. Hasenan Aşireti'ne mensup Karahan, bu aşiretin Süvar kolundan ayrıla-

rak gelip Siverek'e yerleşmiştir. Karahan'dan geldiklerinden dolayı bu soy ismi almışlardır. Aşiret, yerleştikleri Siverek bölgesinde ağalık ve mollalık anlayışını devam ettirmiştir. Karahan, Süvar kolundan gelen Şeyho'nun büyük oğlu Molla Zülfikar'ın beş çocuğunun en büyüğüdür. Bu yüzden en büyük çocuk olması sebebiyle, Karahan'a ailesi ve yakınları tarafından kardeşlerine nispetle daha fazla ihtimam gösterilmiştir. İlkokulu Siverek Türk Özü ilkokulunda okudu. Orta öğretimi 1934'te İzmir Erkek Öğretmen ve Erkek Liselerinde birincilikle bitirdi. 1935'te üniversiteye girdi. 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Yüksek Öğretmen Okulu'nu tamamladı. 15 Mart 1945'te Edebiyat doktoru oldu. 15 yaşında tahsil için memleketinden ayrılmış Diyarbakır, Adana, İzmir ve 1936 yılından sonra ömrünün sonuna kadar geçirdiği İstanbul'da yaşamıştır.(1) Karahan'ın yurtiçi ve yurtdışında yayınlanan çok sayıda ilmî makalesi vardır. Tasvir, Yeni Sabah, Hürriyet, Milliyet, Tercüman, Güneş ve Türkiye gazetelerinde yazılar yazmıştır. MEB., İlesam, Türk Edebiyatı Vakfı, Türkoloji Enstitüsü ve daha birçok kurum tarafından ödülle layık görülmüştür. Dünya Mukayeseli Edebiyat Birliği, Altay İlimleri Daimî Konferansı, İkbâl Akademisi'nin yanı sıra birçok milletlerarası ilmi kuruluşun üyeliğini yapmıştır.(2)

Karahan Hoca çok zeki, güçlü bir hafıza sahibi, çalışkan bir kişidir. Onun bu özellikleri yokluklar ve yoksunluklar şehri Siverek'ten çıkmasında etkili ol-

muştur. Şeyma Güngör onun başarısında duygusal zekâsının da önemli olduğunu belirtir. Babası Siverek Haliliye Cami imamı olan Karahan ilk eğitimi babasından alır. Okula on iki yaşında başlar. Sınıfında kendisinden küçük çocuklarla okumak ona ağır gelir. Ama o azminden hiçbir şey kaybetmeden devam eder. Ortaokul ve liseyi burslu kazanır. O yıllarda oldukça itibarlı olan Öğretmen Okulu imtihanına girer ve parasız yatılı hakkı kazanır. Çalışkan ve azimli bir öğrenci olan Karahan, öğretmenlik yaptığı sırada doktora yapmaya karar verir. "Fuzuli Hayatı ve Şahsiyeti" konulu doktorasını verir. Fuat Köprülü gibi bir âlimin takdirini kazanır.(3) Abdülkadir Karahan bana göre işte böyle değişmeyen tipik bir Siverekliydi. Nerede olursa olsun, Siverekliliğini gösterir, davranışıyla "haza Siverekli" diyebileceğimiz biriydi. Nev-i şahsına münhasır diyebileceğimiz bir şahsiyettir. Doğup on beş yaşına kadar yaşadığı Siverek onun kişiliğine oldukça tesir etmiştir. Karahan Hoca hal tavrı, yaşayış ve sözleriyle mensup olduğu ailenin özelliklerine sahiptir. "Aşiret anlayışında; töreye, meşru idareye ve aileye bağlılık, söz konusu sistem içinde hürriyet duygusu, cesaret, mücadele ruhu, beylik gururu, gayeye ulaşma azmi, acıya tahammül, yabancıyı tanımak gibi değerler vardır. Hoca, izleri hayatı boyunca devam edecek olan bu değerlerin ilk davranış modelini, ailesinden ve aşiretinden almıştır".(4) Karahan Hoca'nın içinden çıkmış olduğu coğrafyanın bütün özelliklerini üzerinde taşıyan, Sivrekli

özgü o sertliği ve aşiret içinden geldiğinden ağalık olgusunu önemseyen, bu bağlamda davranışlarıyla hem aşiret hem ağalık geleneğini sürdüren bir yapısı vardı. Akademi hayatında da bu sertliği ve tavizsiz tutumuyla öne çıkmıştır. Akademik hayata ilişkin hatıra kitaplarında Karahan Hoca hep sert tutumuyla anlatılır. Hemşerileri İbrahim Halil Çelik ve manevi oğlum dediği Müslüm Ülgen, hocayı yakından tanıyan, onun çevresinde bulunmuş öğrencileridir.(5)

Şakir Diclehan da Karahan Hoca'nın ve Ali Nihat Tarlan'ın öğrencileridir. Şakir Diclehan, Ali Nihat Tarlan ile Karahan arasındaki kavganın kıskançlık, tek adam olma düşüncesinden kaynaklandığını belirtir. Ayrıca Karahan'ın "Altın az olduğu için kıymetlidir. Çok olsaydı toprak kadar değersiz olurdu. Ben de sizi az yetiştireyim ki kıymette kalayım"(6) dediğini yazar. Karahan, Tarlan'a asistanlık yapmıştır. Asistanlığı anlatırken, "Bir asistanın görevi hocasının ev işlerini görmesi, gerekirse ayakkabılarını boyaması, çarşı pazar alışverişini yapması ve çantasını taşımasıdır. Ben de aynı şeyleri yaptım ve bunları kendi asistanlarımdan istememden daha doğal bir şey olamaz" dermiş. Bunu söylerken de "kızım sana söylüyorum gelinim sen anla" atasözü tarzında öğrencilerine aktarmış.(7) Müslüm Ülgen, Karahan'ın akademik hayatındaki sert tutumu ve özellikle Ali Nihat Tarlan ile olan kavgalarının tek taraflı olmadığını belirtmektedir. Bilindiği gibi Karahan Hoca, Ali Nihat Tarlan'ın öğrencisidir ve Tarlan, Karahan'a doktora öğrencisi olduğu sırada oldukça çektiği. Hoca da aynı şekilde öğrencilerine davranmıştır. Şakir Diclehan, Karahan Hoca ile Ali Nihat Tarlan kavgasına yer verdiği bir makalesinde, Tarlan'ın kahve tiryakisi olduğunu, İstanbul'da kahve sıkıntısı çekildiği anlatılır. Tarlan, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'a ithaf ederek "Atabe-i Velayet-Penahi'ye Arzuhal-i Manzum" başlığıyla bir şiir yazar ve o dönem doçenti olan Karahan'la İstanbul Valiliği'ne gönderir. Tarlan, dilek ve arzusunu dile getirdiği bu şiirinde bir ton kahve istemektedir. Uzunca yazdığı arzuhalinde, Vali psikolog doktordur, oldukça kısa boyludur. Tarlan ise şiirinde onu "velayetlu", "azametlu" ve

"uzman, alanında kendini kabul ettirmiş, halden anlayan doktor olarak" vasıflandırır. Edebi sanatların birçoğunu ustalıklı kullanır. Ayrıca dönemin "afi-yetli" ve "Tiryaki" markalı kahvelerini sevmediğini de şiirinde dile getirir. Ve;

*"Kahve lütfetmez isen Vali Paşa
Eylerim Darü'ş Şifana iltica"*

diye de bir dipnot düşer. 1957 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde "Şiirle Vali'den kahve isteyen profesör" başlığı altında bir haber çıkar. Bu uzun şiirin bir iki dördlüğü yayınlanmıştır. Vali de manzum olarak kısa bir cevap vermiştir: "Aldanma ki şair sözü elbette yalandır/Feri bitmez Nihad'ın kudreti bi-misl ü tüvandır" diyerek 200 gramlık kahve vesikası göndermiştir.(8) Karahan Hoca, Tarlan'ın bu kahve arzuhalini derslerinde de sık sık öğrencilerine anlatıyormuş. Karahan ve Tarlan Hoca'nın öğrencilerinden Şakir Diclehan ve Necla Pekolcay hatıralarında Tarlan'ın Karahan yüzünden emekli olduğunu yazmışlardır.(9) Aslında Tarlan'ın Karahan aleyhine dönmesinin temel asıl nedeni -Karahan'ın bizzat belirttiği üzere- Türkiye Pakistan Kültür Derneği Başkanlığı'ndan uzaklaştırılması, o makama Karahan'ın layık görülmesidir.

Karahan Hoca'nın Cumhuriyet'e servis yaptığı haber üzerine Tarlan, Büyük Doğu Dergisi üzerinden bu defa Karahan'ı karalayacak haberler yaptırmıştır. "Necip Fazıl'ın sahibi olduğu Büyük Doğu'nun 26 Temmuz 1967 tarihli sayısında "İki Profesör Arasında Bütün Meseleleriyle Üniversite" başlığıyla bir röportaj yayınlanır. 1967 tari-

Prof. Dr. Fuat Köprülü ile Abdülkadir Karahan (Arkada ayakta soldaki kişi)

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan ve eşi matematik öğretmeni Süreyya Karahan

Aziz Nesin ve Abdülkadir Karahan. (Müslüm Ülgen Arşivinden)

hinden önce başlamıştır. Kavgayı/konuyu basına ilk yansıtan ise Ali Nihad Tarlan'dır. Ali Nihad'ın görüştüğü kişi ise Necip Fazıl'dır."(10)

Büyük Doğu'da Karahan Hoca aleyhine çıkan yazılardan sonra Karahan Hoca da karşı atağa geçer. Necip Fazıl'ı evine davet eder. "Bu arada cereyan eden en alakalı hadise, Necip Fazıl'ın, Abdülkadir Karahan'ın evinden telefonla Ali Nihad Tarlan'ı araması ve verdiği cevapları paralel telefondan Abdülkadir Karahan'a dinletmesi-

dir. Telefon muhaveresi aynen şöyledir: Ben Abdülkadir Karahan ile görüş-tüm. İsnatların hepsini reddediyor ve mukabil vesikalar gösteriyor. Mesela bizzat sizin imzanızı taşıyan Profesör Kurulu kararında onu ne türlü methettiğinizi, kıymetlendirdiğinizi açıkça gösteriyor(11) der. "Necip Fazıl ise Ali Nihad Tarlan'ı dinledikten sonra konuyu dergisinde aktarıyor. Devamı gelecek sayıda denildiği halde yazmaya devam edilmiyor. 1967'de yayınlanan yazıdan sonra anlaşılan araya bazı nüfuzlu adamlar giriyor, Karahan mahke-

meye başvuruyor ve neticede iki yıl sonra Necip Fazıl'ın Karahan'ın evini ziyareti ile bu tartışma en azından basında son buluyor. İlk yazıda tam belli etmese de Necip Fazıl, Ali Nihad Tarlan'ı haklı bulurken; Karahan'ın evini ziyaretinden sonra durum değişiyor ve her ne kadar tam belli etmese de bu defa da Karahan'ı haklı buluyor."(12) Necip Fazıl, bu yazısında ayrıca "Necip Fazıl Kısakürek, Profesör Abdülkadir Karahan'ı bundan 30 küsur yıl evvel Peyami Safa'nın evinde henüz bir üniversite talebesi iken tanımış ve milliyetçi, maneviyatı ateşli bir genç olarak kendisine dikkat etmiştir. Hatta onun hakkında büyük ümitler beslediğini kaydeden bir ithaf yazısıyla bir de fotoğrafını da hediye etmiştir"(13) diye yazmıştır.

Abdülkadir Karahan ile vefatından bir yıl önce İstanbul'da Profesörler Sitesi'ndeki evinde buluşmuştuk. Avukat M. Ali Devocioğlu, Şair Abdurrahman Karakaş, Edebiyatçı Doç. Dr. Mehmet Emin Ertan. Çok uzun bir sohbet etme imkânı bulmuştum. Hocanın konuşmalarını başından sonuna kadar kasete almıştım. Ama yıllar sonra kaseti çözmek istediğimde Urfa'nın 45 derece sıcağında kasetin bozulduğunu gördüm. O sohbetten çok az bir miktarını kâğıda dökmüş, Seyir Dergisi'nin Urfa özel sayısında yayınlamıştım. Abdülkadir Karahan ile ilk defa yüz yüze gelmiştim. Bu sohbetin ilk ve son sohbet olduğunu bilmiyordum. Ama M. Emin Ertan'ın o gün bulduğumuzda bize "bu tarihi bir sohbet" dediğini çok iyi hatırlıyorum. Hoca bu sırada ayağı alçıda, tekerlekli sandalyede idi. Bu sohbetimiz esnasında hocayı ziyarete İsa İshakoğlu adında yaşlı bir Urfalı abimiz ile müzisyen oğlu Kadir İshakoğlu gelmişti. Ümmi ama divan edebiyatına vakıf olan İsa İshakoğlu'nu da ilk defa orada tanımıştım. Çok iyi Urfa kültürünü bilen İshakoğlu, daha sonra Adapazarı'nda Edebiyat Fakültesi'nde divan edebiyatı üzerine konuşma yapmak üzere davet edilmişti. Sohbet esnasında biri profesör diğeri alaylı iki Urfalı, gazel okuma yarışına girmişlerdi. Ne Karahan Hoca pes etti ne İsa İshakoğlu. İkisinin de zihni berrak ve yüzlerce gazeli ezbere biliyorlardı. Herkesi kolay kolay takdir etmeyen Karahan, İsa İshakoğlu'na övgüler yağdırmıştı. Karahan Hoca ayaklı bir divan edebiyatıydı. Müthiş bir hafızası çok

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan kütüphanesinde

güçlü bir ezber yeteneği vardı. Hatta bu konuda Nurullah Ataç ile aralarında geçen ezbere gazel okuma yarışmasında Ataç, Karahan Hoca karşısında dayanamıyor ve “Be mübarek senin kafan da sinek kâğıdı, gelen yapışmış...” diyor.

Karahan Hoca’yı sohbet esnasında dikkatlice dinlemiş biri olarak kısa bir zamanda çok değerli bilgiler elde etmiş, Nâbî ve Şeyh Saffet hakkında ufukum açılmıştı. Urfa üzerine anlattıkları ise beni yepyeni bilgilere ulaştırmıştı. Bu konuda engin bilgi ve birikimi vardı. Biz sözü dolaştırıp Edebiyata getirdiğimizde o daha çok Urfa üzerine duruyor hatta zaman zaman bana Urfa hakkında sorular soruyordu. Urfa’daki kültür ve sanat ortamı hakkında sorduğunda “çok kapalı bir şehir” cevabını vermiş, o da bana şunları söylemişti: “Bakın çocuklar Urfa’nın kıymetini bilin. Urfa gerçekten güzel değerli bir şehir. İçinde fark edemezsiniz ama dışarı çıktığınız zaman onun yüceliğini ve güzelliğini ararsınız. Memleketinizi özlersiniz.” Karahan’ın Urfa sevdası bir yandan edebiyat üzerinden sürüp giderken, diğer yandan Urfa milletvekilliği için de müracaatları olmuştur. Mümbit Urfa toprağının klasik edebiyatımıza armağan ettiği Nâbî, Osmanlı sanat ve edebiyatında şiiriyle bir kale gibi dimdik dururken, Cumhuriyet döneminde klasik edebiyatımız en iyi tahlil ve analiz edenlerin başında Karahan Hoca gelir ki, o da döneminin edebiyat kalesidir.

“Kürsülerdeki Fırtına” olarak isimlendirilen Karahan Hoca gerçekte sırfta da fırtına gibidir. Dersleri zevkli

geçen, sohbetine doyum olmayan biridir. Erkan Altaca “Talimhane” adlı romanında, kahramanlarından birinin ağzından Karahan’ın hocalığını anlatırken “Gelen hocanın adı Abdülkadir Karahan’dı. Elinde küçük bir kitap, okuyor, anlatıyor, durmadan Nâbî diye bir şairden bahsediyordu. Ercan, liseden pek hatırlayamamıştı bu Nâbî’yi Karahan Hoca anlattıkça coşuyor, coşukça anlatıyor, arada espriler yapıyor, kızlara takılıyor, oğlanlara sorular soruyor, akla gelmeyecek teşbihler yapıyordu. Ortalığı kırıp geçiriyordu. Hepsizevkle, keyifle dinliyorlardı. Pek hoşuna gitti bu dersler Ercan’ın” diye yazar. Karahan Hoca kendini dinletmesini bilen, öğrencilerinin anlattığına göre dersleri zevkli geçen biridir. Karahan’ın bir diğer vasfı Urfalı Yusuf Nâbî’yi önemsemesi ve onu yeniden gündeme getirmesidir. Karahan Nâbî’nin hayranıdır, bu Nâbî’nin hem Urfalı oluşundan hem de Karahan Hoca’nın onun sanatına olan hayranlığından kaynaklanır. Kültür Bakanlığı’nın Türk şairleri dizisinde çıkan “Nâbî” kitabının üstünde Abdülkadir Karahan’ın adı yazılıdır. Karahan Hoca Cumhuriyet döneminde Nâbî ile ilgili ilk araştırmalar yapan akademisyendir. O, Fuzuli kadar Nâbî konusunda da otoriter bir isimdir.

Karahan’ın şairliği de vardır. Yazmaya her sanatçı gibi şiirle başlamıştır. 1934 yılında “Güneşin Doğduğu Yer” adlı bir şiir kitabı yayınlamıştır. Ayrıca “Yedek Subay Okulu Marşı” yazmıştır. Bu marş Cemal Reşit Rey tarafından bestelenmiştir. Hece tarzında yazdığı şiirler kuvvetlidir. Örneğin

Kızı Prof. Dr. Zeynep Karahan Uslu

“Gece İzmir ve Benim Gönüm” şiiri İzmir üzerine yazılmış en güzel aşk şiirlerinden biridir. Şiirinde Necip Fazıl’ın etkisi ve sesi vardır.

*“Diyorlar Venüs’ü yarattı köpük
Bir gece İzmir’i sararken bahar
Ve bundan dolayı masmavi bir gök
İçinde altından ışıklar yanar*

*Gece deniz koyu bir atlas olur
Ufuktan ufuka uzanır gider
Ve İzmir işlenmiş bir elmas olur
Sahilin boyunca kıvranıp gider.*

*Sordum da gönüme niçin buluyor
Dünyada en kıvrak güzel İzmir’i
Dedi ki: çocuğum kaç gün oluyor
Aklını çeleli İzmirli peri*

*O andan beridir İzmir’de gece
Venüs’ün doğduğu akşamdan güzel
Bak beni aşk oku deldi gizlice
Seni kıvrandırır tatlı bir emel”(14)*

Karahan Hoca mükemmeliyetçidir, Kızı Zeynep Karahan Uslu’nun deyişyle “iyi olanı takdirde cimri olmayan, başarmak adına cesaret veren bir yaklaşımı, son derece esprili ve keyifli yönleri vardır.”(15) Bu mükemmeliyetçilik hem sosyal hayatında hem de akademik hayatında onun disiplinli ve düzenli çalışmasını sağlamıştır. Yine kızının deyişyle kendini tanımlarken, “ben demir eldiven içindeki kadife-yim” dermiş. Gerçekten de onu en

1. Adı ve soyadı : Abdülkadir Karahan
2. Nerede doğduğu, doğum tarihi, seçim kabiliyeti- : Urfa - Siverek 1329
tutun hangisinde olduğu Urfa'da
3. Bu günkü işi, mesleği : İzmir Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmeni, Edebiyat Doktoru
4. Devlet memuru değilse, C.H.P.'nin hangi ocağında; Memurum ve kaç numarada kayıtlı olduğum
5. Kısa hal tercümesi : 1 Eylül 1329 da Urfa-Siverek'te doğdum. Soyukök bakiından Karahanlılardanım. İlk öğretim doğum yerimde Türk Üstü İlk Okulunda, orta öğretim 1934 te İzmir Erkek Öğretmen ve Erkek Liselerinde birincilikle bitirdim. Bir kaç ay İzmir Oltu ve Yıldırım Kemal okullarında öğretmenlik yaptıktan sonra 1935 te Üniversiteye girdim. 1939 da Edebiyat Fakültesi ve Yüksek Öğretmen Okulunu yine aynı şekilde tamamladım. Samsun Lisesinde edebiyat şatajerliği ve öğretmenliği ettim. Askerliğim Zonguldakta geçti. Yedek Subay Marşı benimdir. 1942 dere yılı başında İzmir İnönü Lisesi, 1943 te İzmir Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmeni oldum. Bu sıralarda doktora ni hazırladım.

15 Mart 1945 te Edebiyat Doktoru oldum (Pak iyi derece ile).

Basılmış iki eserim var: Güneşin Doğduğu Yurt (Şiirler, 1934); Hakkı Saha Pars (Cumhuriyetin 20. yıldönümünde İzmir Halkevi Yayını, 1943). Üniversite Edebiyat Fakültesi Profesörler Meclisince bilim yayımları arasında basılmasına karar verilen "Fuzulî" hakkındaki stüdyo yayınlanacaktır.

Daha orta öğretim öğrencisi iken İzmir Okulları adına çıkarılan Ege Işığı dergisini idare ettim (1933-34). Üniversitede iken bir kaç arkadaşla Gençlik Üyesi olduk. Samsun'da 19 Mayıs Halkevi Dergisinin neşriyat müdürü ve Halkevi idare kurulu üyesi idim. Memleketin bir çok gazete ve dergilerinde ve bu arada son yıllarda Yeni Asır'da yüzlerce yazı yazdım. IV. ve V. Dilk Kurultaylarında Samsun ve İzmir oruntaki olarak bulundum.

Millî Türk Talebe Birliği Neşriyat Bürosu şefliği, Edebiyat Talebe Cemiyeti, Yüksek Öğretmenler Kurumu Başkanlığı görevlerini gördüm. İzmir Çocuk Esirgeme Kurumu, Halkevi idare kurulu ve Millî Kütüphane üyesiyim.

C.H.P. ve Türk İnkılabının amaçları ve gelişimi üzerine konuşma, hitabe, söylev, konferanslarına İzmirde ve ilçelerde devam ediyorum. Millet Vekili olarak memleket ve partiye geniş çapta yararlı olacağıma inanırım ve güvenim vardır.

10

İzmir : 8 Haziran 1946

C.H.P. Partisi Genel Sekreterliği
Yüksek Makama
ANKARA

Yeni Millet Vekili seçilme seçim kabiliyetimin çok kuvvetli bulunduğum Urfa ilinden C.H.P. adına aday gösterilme ve taleplere ile üç fotoğrafın bu mektubuma ilâk olduğunu arz eder, saygı ve bağlılıkla ellerinizden öperim.

İzmir Atatürk Lisesi
Edebiyat Öğretmeni

Dr. Abdülkadir Karahan

Dr. Abdülkadir Karahan

URFA
1.7.1946C.H.P. Genel Sekreterliği Y.K.
ANKARA

İzmir Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmeni Siverekli Doktor Abdülkadir Karahan'ın Partinin Adına Millet Vekili Adaylığının kabulüne hakkında 6-Haziran-1946 tarihli yazıyla ilâkleri beklî olarak sunulmuştur. Serceğinin yerilmesini yüksek takdirleriniz arz eder, ustuz saygılarını sunarım.

C.H.P. J.E. J.K.
Başkanı
Gönan AŞen

güzel tanımlayan cümle yine kendisinin kurduğu bu cümledir. Karahan Hoca dışarıdan bakıldığında sert, geçimsiz biri olarak görülse de gerçekte güçlü bir duygusallığı yüreğinde saklayan kişidir. Bir defa oldukça doğru, dürüst ve "kim ne der?" kaygısı taşımayan, ancak onunla sohbet ettiğinizde içtenliğini görebileceğiniz bir şahsiyet sahibidir. Karahan'ın edebiyat dünyasında çok önemli ve büyük dostları vardır. Türk edebiyatının büyük üstatlarıyla oturmuş, onların sohbet halkasında bulunmuştur. Fuat Köprülü'nün teveccühünü kazanmış, Yahya Kemal ile dostluk kurmuştur. Yahya Kemal'in, Urfa bahsi geçtiğinde veya Urfa denildiğinde aklına ilk gelen isim hiç kuşkusuz Şair Nâbî'dir. Yine Siverekli Abdülkadir Karahan ile yakın dostturlar. Abdülkadir Karahan Yahya Kemal dostluğu, Şemsi Kuseyri'nin

"Yakın Dostları Yahya Kemal'i Anlatıyor" (16) adlı kitapta genişçe anlatılmaktadır. Karahan Hoca bu dostluklarının daha çok talebe-hoca ilişkisi içinde olduğunu söylemektedir. Karahan Hoca ayrıca onunla ilgili bir hatırasında yerer. "Bir gün İzmir'de bir konuşmamız sırasında bana, "Türk edebiyatının en güzel beyti hangisidir?" diye sormuştu. Kendisine Fuzulî'den, Bâkî'den çok güzel sandığım bazı beyitler okudum. Birden sözümü keserek: "Abdülkadir beyciğim" dedi, "en güzel beyti senin hemşehrin Nâbî'nin 'söylesin' redifli gazelindeki şu beyittir (Beytül gazel)."

Gonca gülsün gül açılıns cûy fer-yad eylesin

Sen sus ey bülbül biraz gülşende yârim söylensin" (17)

Karahan Hoca; Peyami Safa, Orhan Veli, Aziz Nesin, Refik Şevket İnce, Behçet Necatigil, İbnü'l Emin Mahmut Kemal, Necip Fazıl, Abdi İpekçi, Ayhan Songar, Sulhi Dönmez, Safiye Ayla, Ahmet Kabaklı gibi devrin önemli şahsiyetleriyle aynı ortamda bulunmuş, aynı havayı solumuştur. Adnan Menderes'ten Süleyman Demirel'e ve Turgut Özal'a siya-

setçilerle yakınlığı olmuştur. Kızı Zeynep'in deyişiyle "Cumhuriyetin canlı tanığıdır. Mustafa Kemal Atatürk'e Dolmabağçe Sarayında kitap okumak için seçilen genç, Mehmet Akif Ersoy'un vefatında cenaze töreni düzenleyen ve dönemin şartlarında mezarı başında konuşma yapmaya cesaret eden tek kişidir ve bu yüzden polis takibatına uğramıştır." (18)

Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Başkanlığı yapan Karahan Hoca, Fransa'da araştırmalarda bulunmuş, yüzlerce makale yazmış, birçok kitaba imza atmış titiz bir edebiyat tarihçisi ve araştırmacısıydı. Zengin kütüphanesiyle, el yazma eserleriyle, sayısız konferanslarıyla kendi alanında istisna bir yere sahiptir. Dünyanın birçok ülkesinde tanınan bu edebiyat insanının Urfa'ya olan ilgisinin üzerinde durulmaya değerdir sanırım. Urfa'ya özel bir önem veren ve onu her konuşmasında diğer şehirlerimizden ayırarak, farkının altını çizen Karahan Hoca, adına yaptırılan kütüphaneye kitaplarını bağışlayarak Urfa'ya verdiği önemi ve sevgisini göstermiştir. Ayrıca birçok Urfalı sanatçının el yazma eserlerini kütüphanesinde saklamış, Şair Nâbî'nin

İzmir: 8 Haziran 1946

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİSayın Bay Osman Ağan,
C.H.P. Vilâyet İdare Kurulu Başkanı
U r f a

Sayın ve aziz hemşehrîm,

Sizin ve Partideki diğer hemşehrilerimizin beni tanıdıklarına ve sevdiklerine bildiğim ve derin bir üsleme bağlı bulunduğum Urfa topraklarına geniş ölçüde hizmet etmek amacını taşıdığım için, uzunca süren bir düşünme ve tereddütten sonra verdiğim kararı, ilk önce zâtî âlinize yazmak istiyorum.

Gelecek ay içinde Millet Vekili seçiminin yenileneceği malumdur.

Urfa ilinin bir evlâdı olarak ve memleketime gerçekten faydalı olabileceğime inanarak C.H.P. Genel Sekreterliğine Urfadan aday gösterilmem için bu gün müracaat edeceğim. Hazırladığım taleptenemin bir suretini siz ağabeyimize de gönderiyorum.

Sizden ve Parti iader kurulundaki arkadaşlardan istirhamım şudur:

Eğer sizlerde benim Urfanın haklarına en güzel konuşan, en cesaretli davranan ve her halde seçim çevresinin arzularına yerine getirmeği şeref bilen bir Millet Vekili olacağıma güveniyorsanız, bu müracaatımı destekleyiniz. Belki tarafınızdan da ayrıca bir mektupla hakkınızda hüsnî şahadetle bulunmak ve seçim kabiliyetimin kuvvetli olduğunu belirtmek, bu için gerçekleşmesini sağlıyacaktır.

Hatta sizlerin kesin yardım vadı olursa, müzaheretinizle müstakillen bile Urfa çevresinde kazanabileceğime inanılabilir. Şüphesiz Parti adayı olabilmenin bahşedeceği kolaylıkları istemekte haklıyım.

Benim için belki Izmirden de aday olmak bahis mevzuu olurdu. Ama benim istediğim, doğup büyüdüğüm memleketi yararlı olmak ve bir gün güzel Urfa ilini İzmir, Adana, hiç olmazsa Gazi Antep gibi bayındır görmek ve çevremisi her kese sevdirmeye ve tanıtmaya yolunda bütün gücümü kullanmaktır.

Arzum tahakkuk edebilirse temmuzun ikinci haftası içinde Urfada olabilirim. Münaşip bir programa göre Urfada ve kazalarda konferanslar yapmak tasavvurundayım. Cevabınız beni minnettar bırakacaktır. Başta siz olmak üzere bütün arkadaşlarınıza saygı ve kardeşlik duygularım vardır. Kabulünü rica ederim değerli kardeşim.

İzmir Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmeni

Dr. Abdülkadir Karahan

Dr. A. Karahan

108

hayatını, Şair Şevket'in şiirlerini ve hayatını kitaplaştırarak Urfa sanat ve edebiyatına katkıda bulunmuştur. Yüzlerce gazeli ezbere bilen, Nâbî üzerine otorite olan Karahan Hoca, İstanbul'daki Nâbî'nin mezarının yapılp onarılmasına katkıda bulunmuş vefalı bir Urfalıdır. Urfalları onun sayesinde Nâbî'yi daha yakından tanımış, onun sayesinde her yıl mezarı başında

anma programları yapılmıştır.

Karahan Hoca vefatından önceki görüşmemde bana "Mehmet Bey, dergiler için elinizdeki bütün çabaları seferber ediniz. Urfa'yı artık dünya tanıyor. Eskisi gibi değil artık her şey. Urfa'da Üniversite var. Bu yeterli değil. Bunun yanında profesör yok, doçent yok. O zaman üniversitenin olmasının bir anlamı kalmıyor. Buna rağmen

Urfa'da bazı gelişmeler oluyor bunu inkâr edemeyiz. Az da olsa gelişmelerin arkasında medyanın olduğunu düşünüyorum. Çünkü medya inkâr edilemeyen bir güç. Urfa'nın gelişmesinde büyük bir rol oynuyor. Ama sadece medya ile de iş bitmiyor. Siyasetçiler, vali, belediye başkanı da kendi imkânları çerçevesinde çalışmalılar. Çalışmalılar ki, Urfa'da gelişmeler olsun, Urfa'da değişimler olsun. Bunlar sadece medya ile üniversite ile olmuyor çünkü" diye bir nevi vasiyette bulunmuştu.

28 Temmuz 2000 tarihinde vefat eden Karahan Hoca, yazmış olduğu eserlerinde olduğu kadar Urfa'ya armağan ettiği kitapları ve kütüphanesinde de adı yaşayacaktır. Urfa'nın folklorik özelliklerini sayarken, Urfa'yı Urfa yapan Nâbî, Hüseyin Peyda, Bekir Yıldız, Akif İnan ve Türk Edebiyatı Kürsü başkanı Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ı da unutmamak gerekir. Zira Urfa bu simaları, yani ölmezleriyle Urfa'dır. Bunlarsız Urfa, Urfasız bunlar eksik kalır...

Ekler

Cumhuriyet Arşivinden alınmıştır.

Aziz nesin- Karahan fotoğrafı Müslüm Ülgen Arşivi'ne aittir.

SONNOTLAR

- 1) Şeyma Güngür, Abdülkadir Karahan'ın Mesleki Başarısında Şahsiyetinin Rolü", sh. 57, Abdülkadir Karahan'a Armağan, Şanlıurfa Belediyesi Yay. Ankara, 2006.
- 2) Kemal Timur, age. sh. 60 "Üniversite Yarasını Deşmek, Büyük Doğu'da Tarlan- Karahan Meselesi", Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi, Ali Nihat Tarlan Özel Sayısı.
- 3) Şeyma Güngör, age. sh. 59.
- 4) Şeyma Güngür, age. sh. 56.
- 5) Müslüm Ülgen, Karahan vefat edene kadar ailenin bir ferdi gibidir. Hoca'nın ve eşinin vefatında bulunmuş, hatta manevi oğlu olarak hocanın eşini mezara o koymuştur. Ülgen'in Karahan ile birçok anısı mevcuttur.
- 6) Şakir Diclehan, "Benim Tanıdığım Ali Nihat Tarlan", sh. 37 Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi, Ali Nihat Tarlan Özel Sayısı.
- 7) Şakir Diclehan, age. sh. 48.
- 8) Şakir Diclehan, age. sh. 48-52.
- 9) Necla Pekolcay, Geçtim Dünya Üzerinden, Timaş Yay. İstanbul, 2008.
- 10) Kemal Timur, age. 62.
- 11) Kemal Timur, age. sh.68, Bakınız, Büyük Doğu Dergisi, "İki Profesör Arasında Bütün Meseleleriyle Üniversite", 24. Yıl, 13. Devre, Sayı: 2, 26 Temmuz 1967, Büyük Doğu, "Karahan Meselesi", Sayı 3, 14. Devre, 1969.
- 12) Kemal Timur, age. sh. 73.
- 13) Kemal Timur, age. sh. 66.
- 14) Abdülkadir Karahan, Güneşin Doğduğu Yurt, sh. 33, 34, İzmir, 1934.
- 15) Ali Fuat Bilkan, Abdülkadir Karahan, sh. 278, Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara, 2010.
- 16) Şemsi Kuseyri, Yakın Dostları Yahya Kemal'i Anlatıyor, Haz. Yusuf Turan Günaydın, sh. 45-51, Büyüyenay Yay. İstanbul, 2016.
- 17) Şemsi Kuseyri, age. sh. 50, 51.
- 18) Abdülkadir Karahan'a Armağan, İstanbul Milletvekili kızı Zeynep Karahan Uslu'nun Açış Konuşması, sh. 13.

RÛZGÂRIN UZUN YÜRÜYÜŞÜ-12

İbrahim TEZÖLMEZ
Edebiyat Öğretmeni
itezolmez@hotmail.com

Dağ/Dağlar...

Denizleri karıştıran cûş u hurûşa gelip tepeleri çukurlara, çukurları tepelere çeviren rûzigâr der ki: "Bulutlarla yoldaş olup dağ doruklarına vurdum ıstırabımı. Zirvelerimde gördüğünüz duman gözlerimin buğusu, yeryüzünde gördüğünüz nehirler gözyaşlarımdır..."

Dağ'ın iki anlamı var Türkçemizde. Biri yaygın olarak kullandığımız, yükseltisi çok kara kütlelerine verdiğimiz ad. Aslı "tağ" ve yakın tarihlere değin bu şekilde yazılmış Osmanlıca metinlerde. Kelimenin çok eski dönemlerden beri bu şekliyle kullanılageldiği Göktürk Yazıtları'nın (8. Yüzyıl) batı cephesinde yer alan "Tâğda sığın ötser" (Dağda yabancı geyik gürlese) cümlesinden anlaşılıyor.

Ünlü gazelhanımız Kazancı Bedih'in okuduğu bir gazelde bu özgün telaffuz şekli dinleyenlerimizin kulağındadır: "Tâğı tâğ üzere kurardım bu âlemde / Deseydi yâr-i Şîrin hani Ferhâdım benim."

Diğer "dağ" sözcüğü ise dilimize Farsçadan geçen bir kelime olup "kızgın bir demirle vurulan damga, nişan" demektir. Ve zaman içinde "yara, yürek yarası" gibi anlamlar kazanmıştır. Dağda bağı var, yüreğinde dağın var atasözünde olduğu gibi. Fakirin yazdığı bir cinaslı manide de şöylece kaleme gelir:

Dağ gördüm
Dere, tepe, dağ gördüm
Ferhat yarasın bağlar
Bağrını dağ dağ gördüm.

Kelimenin daha çok divan şiirimizde geçen anlamdaşlarıysa Farsçadan gelen "kûh", "kûhsâr" ile Arapçadan gelen "cebel" ile çoğulu "cibâl".

Dağlar yücelikleri, erişilmezlikleri, gizemleriyle Doğu ve Batı mitolojilerine mekân olmuştur. Üstünde Hz. Adem'in ayak izi olduğuna inanılan Seylan'daki Serendip Dağı, Hintlilerin evrenin merkezi saydıkları Meru Dağı, Japonların kutsal Fuji Dağı, Yunan mitolojisinde tanrıların evi olduğuna inanılan Olimpos Dağı, İranlıların Elbruz Dağı, Türklerin Tanrı Dağları mitolojik, masalsi dağlardır. İlahi dinlere göre ise Hz. Nuh'un gemisi Tufan'dan sonra Cudi Dağı'nın üzerinde durmuş (Musevi ve Hristiyanlara göre Ağrı Dağı); Hz. Musa'ya ilahi tecelli Tur-ı Sina'da gerçekleşmiş, Hz. Muhammed'e vahiy, Hira (Nur) Dağı'nda gelmiştir.

Gerek divan şairleri gerekse halk ozanlarımız şiirlerinde "dağ" a her iki anlamıyla da mekân ve imge olarak çokça yer vermişlerdir. Divan şiirinde Hoca Dehânî'den Şeyh Gâlip'e, halk şiirimizde Köroğlu'ndan Âşık Veysel'e şairler dağlara seslenmiş, dağlarla hasbihal etmiş, acılarını, sevdalarını, hayallerini dile getirmişlerdir. Divan şiirimiz edebiyatımızın bir Kafkağı ise Fuzûlî de onun Zümrüdüankasıdır.

Cîfe-i dünya degül kerkes gibi matlûbumuz

Bir bölük ankalarız Kâf-ı kanâat beklerüz

Fuzûlî

(Biz herkes gibi-kargalar gibi-dünya çöplüğünün artıklarını istemeyiz; bizler Anka yaratılışlılarız ki kanaâtın Kafkağı'na talibiz.)

Bağdat-Hemedan arasında yer alan sarp kayalıklarla kaplı Bîsütûn Dağı'nı efsaneye göre Ferhat külünkle kazmıştır:

Hüsrev-i hûbân eden sen dilber-i Şîrin-lebi

Bîsütûn-ı aşk içinde beni Ferhâd eyledi

Hoca Dehânî

16. yüzyıl divan şairlerinden Muidî ise çektiği ayrılık acısının ağırlığını ne Elbruz ne de Kafdağı'nın kaldıramayacağını söylüyor:

*Ben bu za'f ile güzel sabr ideyin cevruüne kim
Çekemez bâr-ı firâkun senin Elbruz ile Kâf*

Sünbülzâde Vehbî, Hz. Nuh'un gemisinin cömertlik der-yasının yolunu fethederek gelip Cûdî Dağı'na indiğini dile getiriyor:

*Reh-i deryâ-yı cûdu etti meftûh
Gelip Cûdî'ye indi keşti-i Nûh*

Halk şiirimize gelince; Köroğlu'ndan Âşık Veysel'e âşıklık geleneği içinde ozanlar sevgilerini, acılarını, hayal ve dileklerini dağlara seslenmek suretiyle söze getirmişlerdir. Ve dağlar saz şiirimizde çoğunlukla hamasi (epik) bağlamda karşımıza çıkar.

Köroğlu'nun "Hemen Mevlâ ile sana dayandım/ Arkam sensin kal'am sensin dağlar hey!" dediğince yiğitler otağı, aslan yatağıdır dağlar.

Âşık Gevherî bir semaisinde "Zemâne dostundan yeğdir" diyerek dağlara çağırır:

*Başına bir hal gelirse,
Dağlara gel bağlara gel;
Seni saklar vermez ele,
Dağlara gel bağlara gel.*

"Ferman padişahın dağlar bizimdir" diyen Dadaloğlu Toroslara sığınmıştır. Zalim Bolu Beyi'ne kan kusturan Köroğlu, Bolu Dağları'nın Çamlıbel'ine...

Ahmed Arif'in şiirinde:
*Bıyıkları yeni terlemiş daha
Benim küçük dayım Nazif
Yakışıklı,
Hafif,*

İyi süvari diye betimlediği Urfalı Nazif, muhtemelen Şebeke Dağı'na, Esemöğlü türküsünün kahramanı Rüstem Tektok Dağları'na, Cabır Dağdan Kuş Geliyor türküsünün Polat Mehmet'i Cabır Dağı'na sırtlarını dayamışlardır.

Saz şiirimizin zirvesi Karacaoğlan'ın şiir coğrafyasında

da dağ, sık sık karşımıza çıkar, ancak lirik duyularla. Zira onun beli, dağların engebesinden değil, Toros eteklerinde gördüğü güzellerin cazibesinden bükülmüştür:

*Barçın Yaylasında üç güzel gördüm
Birbirinden üstün şivga fidandır.
Aklım şaştı, garip belim büküldü;
Kaşlar hilal, gözler ahu, cerandır.*

Pir Sultan Abdal, Yıldızdağı'na seslenerek onun evliyanın nazar yeri olduğunu söyler:

*Ben de bildim şu dağların şahısın,
Gerçek erenlerin nazargâhısın,
Abdal Pir Sultanın seyrangâhısın,
Niçin gitmez Yıldızdağı dumanın?*

Daha çok Genç Osman Destanı'yla tanınan Kayıkçı Kul Mustafa, dağlardan, sevdiğini incitmemelerini, sevdiğine yol vermelerini ve onun kış günlerinde bahara erişmesini dilemektedir:

*Yücesi dumanlı boranlı dağlar,
İncitmen sunamı yol verin gitsin.
Eyyam-ı şitada bahar erişsin,
Eline bir deste gül verin gitsin.*

Âşık Veysel, yüce dağ başını betimleyerek başlar türküsüne:

*Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan,
Gözletme yolları, gel deyi yazmış;
Sivralan köyünden, bizim diyardan,
Dağlar mor menevşe, gül deyi yazmış.*

BU ŞEHRİN DAĞLARI

"Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar" diye başlar bir türkümüz, ancak öyle başı dumanlı, karlı boranlı, kuş uçurmaz kervan geçirmez dağları yoktur Urfa'nın.

Yaklaşık 19.000 kilometrekare yüzölçümüne, bereketli ovalara sahip şehrimiz, ağırlıklı olarak bir platodur. Güneydoğu Toroslar orta kesiminin güney etekleri kaplar Urfa'nın kuzeyini; güneyini Suruç, Harran, Viranşehir ve Ceylanpınar ovaları... Kuzeydeki yükseltisi az dağlarla güneydeki münbit ovalar arasında konumlanmış verimli bir plato. Ve bu çoğ-

rafyanın şahika noktası Karacadağ'dır ki Urfa-Diyarbakır hududunu çizer. Karacadağ sönmüş bir volkandır ki yüz bin yıl öncesine kadar faal yanardağ. Urfa-Mardin-Diyarbakır üçgenine yayılmış bulunan, etkin olduğu dönemlerden kalan püskürüklerin oluşturduğu sert, kavi taşlar -yerel tabirle kara taşlar-; başta Diyarbakır, Hilvan, Siverek olmak üzere ta Antep'e kadar kadim yapılarda kullanılagelmiş. Yakın tarihlere kadar üzerinde sık ormanlar varmış Karacadağ'ın. Şimdilerdeyse kuytu yerlerinde yer yer seyrelmiş ağaçlar barındırmakta bağrında: menengiç, alıç, dişbudak, ahlat, meşe, çitlembik...

Karacadağ lavları, yüz yirmi kilometrelik bir plato oluşturmuş bazalttan. Bu platoda yürümeye dursanız lavların söğumasıyla oluşmuş yüzlerce volkanik mağara ve doğal kaynak sularıyla karşılaşsınız.

Karacadağ'ın en yüksek noktası 1981 metre yükseltili Mergimir Tepe'dir. Dağın yükseklerine kışın yağın karlar, çok sayıda su kaynakları oluşturur. Çoğu yazları kuruyan bu derelerin bazısı Fırat Nehri'ne dökülür.

Rivayete göre Kanuni Sultan Süleyman, Bağdat Seferi'ne giderken Karacadağ'ın eteklerinden dökülen Hamravat Suyu'ndan içer ve sıhhat bulunca da meşhur beytini söyler: "*Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi*"

Karacadağ'ın bir yanı Takirtukur Dağı adını alarak Viranşehir'in kuzeyine uzanır, bir yanı da Hilvan taraflarına. Karacadağ'ın batısından Viranşehir'in kuzeyine uzanan Takirtukur Dağları, 1222 metre yükseltili, püskürük yani magmatik kayaç türü kalkerli oluşumdur.

Tektek Dağları, Viranşehir-Harran arası kuzey-güney hattında aşarak yer yer Urfa-Mardin hududunu uzar gider kıvrıla kıvrıla Suriye sınırına dek. 801 metre yükseltilidir, ne ki bazı tepeleri haricinde basık bir plato zevahirindedir. İşlenmeye elverişli kalkerli bünyesi çok sayıda sarnıcın oyulmasına imkân vermiştir. Su atan kaynakları, su tutan sarnıçları vardır. Hatta Akçakale yakınlarında doğup Suriye'de Fırat'la birleşen Belih Suyu'nun bazı kollarını Tektek Dağları'nın suları besler.

Susuz Dağları ismiyle müsemma dağlardır, mübâlağâ yoktur adında. Gerçekten teşne bu dağlar, kuzeybatı canibine düşer Tektekler'in bir yay çizerek ve yükselir 817 metreye dek. Âşık Veysel, "Yüce dağlar şöret bulur karınan" der. Susuz Dağları'na kar düşmez imiş ki teşne kalmış dağ iken.

Germüş Dağları, merkez Urfa'nın kuzeyinde yayılır bir yay çizerek. Ateşten korkmaz bu dağlar, zira suları boldur. 800 metre yükseltilidir. Özellikle güney eteklerinde zengin su gözeleri mevcuttur. Kalkerlidir, ancak zamanlar içre sertleşen kalkerler, yer yer mermer tabakalarına tahvil olmuştur. Hellohello Tepesi, Hacco Tepesi, Cinas Tepe gibi ilginç adları olan tepeleri, yüksek noktaları vardır.

Efsanelere konu Nemrut Dağları, güneyinde yer alır Urfa merkezinin ve ilerler kuzey-güney hattınca Suriye hududuna. Urfa'ya 10 km mesafede Deyr Yakup (Yakup Manastırı) yer alır bu dağ üzre. Urfa halk inanışınca burası Nemrut'un sayfiyesidir ve Urfalılar burayı "Nemrutun Tahtı" olarak tesmiye ederler.

Arat Dağları, mülayim kalkerli yapısı, 771 m yükseltisiyle Fırat Irmağı'nın kıyısından yükselerek doğusuna Bozova'yı alır ve Birecik-Suruç arasında boy verir.

Suruç'ta ağaçsız, nebatsız, çiçeksiz Şebeke Dağları vardır. Bozova'nın güneyinde Kaplan Dağı, Arat Dağları'nın güneyinde ilginç isimli Remo ve Bello Dağları, Arat-Fırat arasında Küpeli, Kızıldağ ve Kalazan Dağı yer alır.

Dağlar, ey dağlar! Dumanlı başları yıldızlara yakın, rüzgârında öterlerin senfonisi, şarkısında fırtına, türküsünde kar boran. Sonsuzluğu selâmlayan dağlar...

Terzi EKREM KARA ve “Fikir-İrfan Akademisi” Dükkânı...

(İsimlerle 1970'li Yılların Urfa'sından; İlme, İrfana, Edebiyata, Sanata Dair Anılar)

İbrahim Halil ÇELİK
Tarihçi-Edebiyatçı
Şanlıurfa Eski Belediye Başkanı
19. ve 20 Dönem Şanlıurfa Milletvekili

“Kesb-i hüner, âlemde değildir hüner ancak
Ehl-i hünerin kadrini bilmek de hünerdir”
Rağıp Paşa

Terzi Ekrem Kara, Urfa'nın namdar bir terzisi idi. O, sanatını ismiyle markalaştırmıştı Urfa'da. Üstün nitelikte elbiseler dikilirdi atölyesinde. İşçiliği kaliteli olduğu kadar dikiş fiyatları da o derecede ekonomik idi. Bu yüzden çok müşterisi vardı Ekrem'in. Ramazan ve Kurban Bayramlarında elbise diktirmek için aylar önceden sipariş vermek gerekirdi. Ekrem Usta siparişini aldığı elbiselerinin kesim ve provalarını bu küçük dükkânında bizzat kendisi yapardı.

Ekrem'in dükkânı Urfa Kapaklı Pasajı'nın zemin katında, küçük, sade, eni boyundan uzun, köşe başında bir dükkândı. Mekân olarak küçük, fakat gördüğü işlev bakımından insanın vücudundaki gönül misali çok çok büyüktü. Kapıdan girişte harika ahşap işçiliği olan büyük bir çalışma tezgâhı, tezgâhın arkasında ve sağındaki raflarda dikilmeyi bekleyen çeşit çeşit markalı kumaşların rafları, önünde vitrin yer alıyordu. Sol cephe boydan boya camekânla kaplı idi. İthal malların 1970'li yıllarda kapış kapış satıldığı Kapaklı Pasajı'nda tek terzi dükkânı idi. Dükkânda sanatkâr ellerden çıkma ahşap sandalyeler ve tezgâhın önünde ceviz ağacından bir sehpa vardı. Sehpanın üstünde temiz sigara küllükleri dururdu. Tezgâhın camekândan taraf köşesinde hazır bekleyen antika demir döküm bir ütü, kumaşları biçmek için kocaman bir makas, mazuralar, düz cetveler, kambur cetveler, kolluk iğne topları, taş sabunlar, boy boy yüksükler ve çeşit çeşit iplik masuralarıyla dolu kutular dururdu. Koridorunun doğu köşesinde camdan görünen geniş ikinci dükkân da onun dikiş atölyesi idi. Atölyede iğnenin hakkını veren ustalarla kalfalar harıl harıl dikerlerdi sipariş elbiseleri.

Ekrem'in terzi dükkânının insanları kendine çeken mıknatıs gibi cazibesi vardı sanki. Çölde sulak bir vahaya benzerdi. Urfa'nın o sıcak günlerinde insanlar burada soluklanırlar ve nefes alırdı. İrfanî mayamızı ateşleyen ocaklardan idi Urfa'da. Her kafadan, her meşrepten, hatta Türkiye coğrafyasının her yerinden, her meslekten ve her görüşten insanların rahatlıkla fikirlerini söylediği bir mekân idi Ekrem'in terzi

dükkânı. Ekrem gelen insanlarla sohbet ederken ağızından bal damları adeta.

Ekrem'in dükkânının asıl faikiyeti ise Fikir ve İrfan Akademisi gibi faaliyet göstermesindeydi. Dükkân; düşünen aydınlar ve entelektüellerin vazgeçilmez mekânı, her görüşten insanların bir araya geldiği, görüş ve fikirlerin rahatlıkla tartışıldığı Agora meydanı idi sanki. Dükkândaki konuşma özgürlüğü Harran Ovası kadar engindi. Tektek Dağları bile kesemezdi o özgürlüğün önünü.

Kapaklı Pasajı, Sarayönü mevkiinde, şehrin göbeğinde 1967 yılında yapılmış, ithal malların revaçta olduğu dönemlerde Urfa ticaretinin merkeziydi. Yerli ve yabancı turistlerin en uğrak yerlerinden biri idi. Okullara, resmî dairelere, valilik binasına yakın bir mekândı. Terzi dükkânında öğlen tatili ve mesai saatleri bitiminde ayakta duracak yer bulunmazdı. Cumartesi günlerinde ise dükkân Fikir ve İrfan Akademisi'nin en aktif gününü yaşardı. Sohbetler koyulaşınca yakınındaki butik dükkânların önü bile dolar taşardı.

Kimler gelmezdi ki bu dükkâna, kimler? İlin Belediye Başkanı, Vali muavinleri, Defterdar, Milli Eğitim Müdürü, müdür yardımcılarını, ilköğretim müfettişleri, Halk Eğitimi Başkanı, okul müdürleri, polis müdürleri, polisler, doktorlar, öğretmenler, subay ve yedek subaylar, Urfa'nın eşraf ve esnafından insanlar, ortaöğretim talebeleri devamlı müşterilerindendi bu dükkânın. Gelenlerin çoğu libas müşterisi değil, fikir ve İrfan müdavimleri idi. Çoğu bedenlerini değil, beyinlerini ve ruhlarını tezyine gelirdi bu terzi dükkânına. Kimisi Ekrem'in cerbezeli konuş-

Terzi Ekrem Kara
(01.07.1945-11.06.1979)

Ekrem Kara terzi dükkanında

maları için, kimileri de gelen dostların o günkü tartışmalarını dinlemek için koşuşurdu bu "Fikir ve İrfan Akademisi"ne. Dükkân miknatis gibi çekerdi bu gelenleri.

Ekrem, dükkânına gelenlerden Zübeyir Yetik'in düşünce ve çalışma metoduna hayrandı. Hassaten onun Nurcu olmasını isterdi. Ancak Zübeyir Yetik hiç oralı olmazdı. Zira O iflah olmaz bir Büyük Doğucu idi. Zübeyir Yetik, İzmir'de Demokrat Türkiye Gazetesi'ni yıllarca neşretmiş sonra Urfa'ya geri dönmüştü. Fikri ve siyasi çalışmalarını kesintisiz devam ettiriyordu gençler arasında. Teşkilatçı, şair, düşünce ve fikir adamı, sessiz ve derinden giden bir denizaltı gibi idi. Urfa Büyük Doğucularının Halil Gülüm, Mehmet Akif İnan, Nihat Armağan, Mustafa Yazgan, Ali Haydar Öztürk, Mehmet Ragıp Karıcı, Attar Vahdettin Gayberi ve Mehmet Emin Beyazgül gibi ilk kuşağındandı. Kardeşi Ömer Yetik benim sınıf arkadaşım idi.

Senelerce hasretini çektiğimiz Tarihi Harran Üniversitesi'ni yeniden ihya etmek için 1974 yılında kurduğumuz "Harran Üniversitesi Kurma Derneği"nin kurucu başkanı Zübeyir Yetik idi. Ondan sonra başkanlığı ben devam ettirdim. Bundan seneler sonra gerek Belediye Başkanı ve gerekse Milletvekili olarak Üniversitenin kurulmasına önyak olmak bana nasip oldu. Bakır Yavuz, Saray Kitabevi'nin sahibi, benim ile Zübeyir Yetik'in Şeyhi idi. İkimiz şeyhimize üfleseniz bir üvez gibi uçacak kadar zayıf ve cılız olduğundan dolayı "Şeyh ül Üvezin" unvanını vermiştik. O da ele avuca gelmez bu iki müridiyle, etrafına afra tavra satardı. Müritler, şeyhleriyle uçar tarıkatlarda. Biz de ise şeyhimiz müritle-

riyle uçuyordu. Çünkü bizim müritliğimiz fikri idi. Yoksa! Bakır Yavuz dindar ve sırf Millî Görüş davasının asabiyyetinden müteşekkil bir zattı. Yürürken ayaklarının altında yumurta bile kırılmazdı. Bir çocuk tarafından bile dava adına kandırılabilir, ihlaslı, candan ve samimi bir Millî Görüş fedaisi idi. Elinde, avucunda ne varsa dava adına bir kalemde feda edebilen bir karaktere sahipti. Saray Kitapevi ve kırtasiye dükkânını geçimini sağlamak için değil, "İslami Yayınları" parasızlıktan takip edemeyen ve onları alamayan fakir ve zeki öğrenciler için açmıştı adeta. Onun kitabevinden ben dahil kitap almayan hiç kimse hemen hemen yok gibi idi bizim cemahtan. Siz kitapları alırdınız. Ücreti vermek için gittiğinizde gülerek; "Okuduysanız, ücret gerek yok" derdi. Sırrın köyündeki tarlasının birçok parseline bu dava uğrunda sattığını herkes çok iyi biliyordu.

Bakır Yavuz şeyhimizin Terzi

Ekrem Kara, kalfa ve çıraklarıyla /1972

Ekrem'le ince ince tatlı bir rekabeti vardı. Şeyhimiz bazen de ortaya paradoksal fikri sorular atar ve zevkle seyrederdi aramızda yapılan ateşli münakaşaları. Düşünce savaşlarına baylırdı.

Malatya Akçadağ Yatılı İlköğretmen Okulu'nda Fransızca öğretmeni olan can kardeşim Mehmet Okay ise Urfa'ya her gelişinde baş misafiri olurdu Fikir ve İrfan Akademisi'nin. Okay'la ben taa Urfa Ortaokulu'nda okuduğumuz yıllarından beri Ekrem'le arkadaştık. Ekrem ayrı bir önem verirdi Mehmet Okay'a. Mehmet Okay tüm dünya dillerinin okunuşunu teklemekten tersten okuma yeteneğindeki sahip bir alameti farika idi. Onun bu özelliği incelenmesi gereken bir husustur. Dr. Halil Kaya, Mercihan (Çamlidere) Sağlık Ocağında göreve başlayıp, kısa bir müddet sonra da Urfa merkez Tıfındır Sağlık Ocağı Tabipliği'ne atanmıştı. Dr. Kaya samimi, mesleğine aşık, hastaları için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan arkadaşımızdı. O da terzi dükkânın müdavimlerindendi. "Acem çay evi"nde tahta kürsülerde oturur çay içerdik Ekrem'e gitmediğimizde. Urfa'nın Mimar Sinan'ı Rafi Hafız'ın oğlu, hattat, cevval ve ele avuca sığmayan Dr. Münib Görgün de terzi dükkânından eksik olmaz, her zaman münakaşaların ortasında yer alırdı. Kavga için üstün bir yeteneğe

Mehmet Oymak, İ. Halil Çelik, Ekrem Kara, Mustafa Akgül,

sahipti ve her konuya bodoslama daldı. Ama taa o yıllarda Fetullah Gülen'e "kardinal" diyen biri idi Dr. Münib Görgün.

Dr. Yaşar Çil, Urfa'ya gelişinin ilk aylarında ulusal gazetelerden birinde çiğköfte aleyhine bir makale yazmıştı. Urfa'da kaldığı süre içinde her hafta sonu Urfa'nın sıra gecelerinde yediği leziz çiğköfteye alışınca da tam tersine Hz. İbrahim'den beri devam eden çiğköftemize methiyeler düzmeye, faydaları üzerine makaleler yazmaya başladı aynı gazetede.

Dr. Ercüment Kaplama, Dr. Ahmet İnan, Et Balık Kurumu Müdürü Veteriner Hekim Nizamettin Kaplama, Abdülgani Hartavi, Urfa'ya sürgüne gelen İnşaat Mühendisi Mehmet Receb Yazgan, yazar-muhasebeci Halil Biner, İmam Hatip Lisesi Müdürü Mehmet Zeki Soyak da sık sık ziyarete gelirlerdi bu Fikir ve İrfan Akademisi'ne. Mehmet Zeki Soyak Genel Merkezi Nevşehir'de olan Mefkûreci Öğretmenler Derneği'nin genel başkanlığını yaptı uzun seneler. Ben de onun genel sekreterliğini ve Urfa Mefkûreci Öğretmenler Derneği (MEFDEER) başkanlığını yaptım yıllarca.

Urfa'ya misafir geldiklerinde yazar Mustafa Yazgan ve Hilal Dergisi sahibi Dr. Salih Özcan da Ekrem'in terzi dükkânına uğurlardı. Bir defasında Ekrem'in terzi dükkânında İstanbul'dan yeni gelmiş Salih Özcan'la sohbet ederken; terzi, şair, hatip, ar-

tist, Urfa aşığı, tam bir söz ustası Mustafa Dişli'nin sesini duyar gibi olduk. Birden dükkânın kapısında belirip selam verdi ve daldı içeriye Mustafa Dişli. Salih Özcan'ı görünce de davudi sesiyle haykırdı. "Cep delik cepken delik, cebimde yok metelik, ben terzi Mustafa Dişli ve sen Harranlı Salih Özcan, hey gidi günler hey!" dedi. Ve devamla, "Sen Suudi krallarının çadırlarında altın ibriklerle abdest alırken, ben Urfa'da boğazı delik kaldım Majeste Doktor Seyyid Salih Özcan!" dedi. Susmadan devam etti Mustafa Dişli; "Hatırlar mısın? Harran'ın, Vahşiye köyünden okula kayıt için ilk geldiğinde sana adını sormuşlardı "Harran" demiştin. Babanın adını da sormuşlardı ona da "Harran" demiştin! "Harran oğlu Harran Salih Özcan" diye devam etmiş ve birbirilerini hasretle kucaklaşmışlardı. Bu kucaklaşmaları dakikalarca sürmüştü onların. Dükkânda bulunan bizlerin ağızları açıkta kalmıştı bu tarihi olay karşısında. Salih Özcan ise sakince, "O zaman da böyle idin Mustafa, şimdi de aynısın! Sen hiç büyümeyecek misin? Anlaşılan Mustafa, sen asla değişmeyeceksin?" demişti gülerek. Bu karşılaşma gerçekten muhteşem bir sahne idi. Dükkândaki bu iki dostun o unutulmaz sahnesi görülmeye değerdi doğrusu.

Urfa Belediye Başkanı Mustafa Kılıç da uğrardı Terzi Ekrem'in dükkânına. Ekrem'i severdi Reis Bey. Zaten

oğlu Mehmet Ali Kılıç Ekrem'in en iyi müşterilerindendi. Mehmet Ali Kılıç çok kibar ve giyimine meraklı bir ağa evladı idi. Babasının unvanı ile değil, Mehmet Ali'nin kendi kişiliği konusuydu Urfa'da.

Gazeteci Mahmut Alagöz İstanbul'da Urfalıların gülen yüzü idi. Cana yakın, müşfik, misafirperver, çalışkan, dürüst, dost canlısı ve yardım seven biriydi. İyi bir Risale-i Nur talebesi idi aynı zamanda. Ekrem'in de vazgeçilmez dostlarından biriydi. Benim de İstanbul'da en yakın dostum, medrese arkadaşım ve gönüldaşım idi Mahmut. Hilal Dergisi'nde birlikte çalışmıştık. Çok da maceralarımız vardır onunla.

Vatan İlkokulu Müdürü Ahmet Rızvanoğlu, Öğretmen Okulu din dersi öğretmeni Osmaniyeli Mehmet Avşar, Öğretmen Naci Kaysı ve kardeşi Ali Kaysı, Hamza Turan, Ahmet Peltek, Şani Eren, Korkut Sözen, Nadire İzol, Urfa Lisesi kütüphane memuru Yusuf Akçar da uğurlardı bu Fikir ve İrfan Akademisine.

Urfa Kız Öğretmen Lisesi tarih öğretmeni Ömer Nuray (Cıncık) kibar, nazık biri olup Ekrem'in en iyi dostlarından biriydi. Onunla Ekrem'in yıldızı iyi barışırdı. Ömer Nuray bizleri Öğretmen Okulu lojmanlarında ağırlamıştı defalarca. Sabaha kadar sürerdi onunla sohbetlerimiz. Felsefeci Sabri Sorguç, iş insanı İsmail Demirkol, muhasebeci Kadri Barut ve Yaşar İzgördü, adliyede kâtip Abdülkadir Beşaltı (İkbal) ve Urfa'ya sürgün gelmiş sağlıkçı Ramazan Tunç ve sağlıkçı Suruçlu Ömer Erdoğan da dükkâna uğrayanlardandı.

Akşam Lisesi Müdürü Mehmet Oymak'ın ayrı bir yeri vardı Ekrem'in yanında. Sıkı bir dostlukları vardı Ekrem'le. Ekrem'in babası Ali Amca da Oymak'ı severdi ve arası iyi idi onunla. Edebiyat Öğretmeni Adil Saraç ise iddialı bir öğretmen ve tam bir şehirli edasında, kendinden emin, tok konuşan, yetkin bir edebiyatçı idi o gençliğinde. Felsefeci Reşit Yardımcı da Mehmet Oymak ile gelirdi dükkândaki sohbetlere. Reşit Yardımcı'nın Urfalı felsefeciler arasında bende ayrı bir yeri vardı. İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdürü Salih Beşkardeş sanki hususi mankeniydi terzi Ekrem'in. Ekrem'e

diktirdiği elbiselerini ihtimamla giyer, üstüne konan tozları çirtikle (fiskeyle) uzaklaştıran titiz biri idi. Çok kibar konuşan Salih Beşkardeş bana da ilk "Reis" diyen kişi idi ta o dönemlerde. Vakıflar İl Müdürü Diyarbakır'ın Kulp ilçesinden Rıza Nergiz de dükkânın vazgeçilmezi idi. Rıza Nergiz tam bir Kulp kabadayısıydı. Onun hakkından ancak Urfa müftü yardımcısı hemşehrisi Mehmet Said Gültekin gelirdi. Saffet Saygın, Rıza Nergiz ve Derviş Hoca bir araya gelmeye görsünler. Kıyamet kopardı onların bir araya gelişlerinde.

Bahçelievler'deki Kız Meslek Lisesi'nin karşısındaki Başak Apartmanında ev komşusu öğretmen Sami Boran, Öğretmen Adil Ersöz, Ahmet Halıcı da gelirlerdi bu mekâna. Dükkânın en sık müdavimlerinden din dersi öğretmeni Halil Soran idi. Halil Soran; zeki, usta bir oyun kurucu, kulisçi ve teşkilatçı biri idi. Merkez Ortaokulu'nda okuttuğu öğrencileri bile kolayca örgütlerdi.

Din dersi öğretmeni Ömer Saatçı ise munis, halim selim, kimseyi kırmayan, yumuşak bir mizaca sahip, kuralara bağlı iyi bir öğretmendi. Hep yapıcı bir üslup ile konuşurdu. Öğretmen Hasan Çimen, Hasan Doney, İmam Hatip Lisesi Müdür Yardımcısı Diyarbakırlı Saffet Saygın gelenler arasındaydı. Saffet Saygın Arapçası çok iyi, dostluklara önem veren zeki bir öğretmendi. Hamid Asutay da Bingöllü, çalışkan çok güzel hitabeti olan bir öğretmendi. Öğretmen Osman Öncel, Mehmet Geçgel, Harran Kitabevi'ne yeni getirdiğimiz kitaplara para vermeden hızlı okuma metodu ile kaşla göz arasında dadanıp okuyan Balıkesir Sındırgılı Matematik Öğretmeni Mehmet Zirek diğer öğretmenler arasındaydı. Mehmet Zirek Modern Matematik kursuna katılıp kurstan döndükten sonra Öğretmen okulları için Modern Matematik kitabını yazacak kadar üstün zekâlı biri idi. Hızlı okuma metodu ile okuduğu kitabı satın almadan beynine nakşeden Mehmet Zirek bir defasında kitap satın almadan elimden kurtulamadı. Ya okuduğu kitabı alacak ya da okuma parasını ödeyecekti. O da birincisini tercih etti.

Öğretmen Rasim Arzum, Harran Voleybol Spor İhtisas Kulübü'müzün

Ekrem Kara, Mehmet Oymak, İ. Halil Çelik,

antrenörüydü. Köy ağası, kibar, aydın Osman Öncel (şeker amca) "Herkesinki antrenör (erkek), bizimki ise antrenme (dişi)" derdi Rasim hocaya. Bu söz senelerce bizim dilimizde pelesenk oldu durdu. Maçlarda takımımız kazansın diye saatlerce tesbih çeker dururdu. Öğretmen Hayati Baziki doğrucu davut misali dik konuşan biri idi. İslami hassasiyeti onun en maruf yönü idi. Öğretmen Reşat Habergetiren, 11 Nisan Kurtuluş İlkokulu'ndan öğretmenim İbrahim Halil Erbil, çalışkan eli kalem tutan Mehmet Çini, Zeki Akkaya, Halit Baziki ve Şehitlik İlkokulu Müdürü Halil Akkaya, en kısa sürede çocukları okur yazar yapan ender öğretmenlerden Ali Bahçıvan ve Ali Kazaz da vazgeçilmez müdavimlerdendi. Zeki dost canlısı Ahmet Ayoğlu, esprinin kralını herkese yapan çanklı öğretmen Müslüm Çiftçi (Cotari), Müslüm Erbil, Din Dersi Öğretmeni Şeyh Mahmut Kaplan, Hattat Mahmut Dörtbudak ile zarafet timsali Mahmut Karakaş hoca da Ekrem'in terzi dükkânına renk katanlardandı.

Öyle ender rastlanan türden sohbetler yapılırdı ki bu dükkânda tadına asla doyum olmazdı. İlime, irfana, edebiyata, sanata ve şiire dair öyle sohbetler yapılırdı ki insanları mest ederdi. Ekrem'in dilinden Risaleden okunan güzel pasajlar gönüllerimize sürür verirdi. Hatta hafta sonları gidilecek yerlerin programları bile bazen bu mekânda kararlaştırılırdı.

Urfa Meslek Yüksek Okulu Müdürü Ahmet Ural (Vahit Ahmet), Mithatpaşa İlkokulu Müdürü Faik Nas, İbrahim Tatlıses'in bacanağı müdür yardımcısı Nabi Parlakçı, ilköğretim müfettişi Hüseyin Güner, Şehit Nusret İlkokulu Müdürü Abdurrahman Güner, Öğretmen İbrahim Halil Yaşar, Abdurrahman Yaşar, Mehmet Said Akgün, Öğretmen Okulu Müdürü Abdülkadir Hamalı, Mehmet Alkış, Yılmaz Dönmez, İdris Aka, Resim Öğretmeni Hasan Rastgeldi, Serpil Karakurum, Nadire İzol, Emin Başar ve şimdi isimlerini zikredemediğim onlarca öğretmen de uğradı bu Fikir ve İrfan Akademisi'ne.

1976-1978 arasında Milli Eğitim Müdürlüğü yapan Sadık Ödemiş seneler önce Adana'da Erkek Sanat Okulu'nda Türkçe öğretmeni iken "Çifte Oluk" isimli yerel gazetede "İmamoğlu" mahlasıyla makaleler yazmış, Nihal Atsız ekolünden en ileri derecede bir Türkçü olarak bile bu sohbetlerimizde bizden ayrılmazdı. Okuduğu Kemal Tahir'in kitaplarından Osmanlı'ya hayranlığı her cümlesinden belli olurdu Sadık Ödemiş'in. Kemal Tahir'in tüm külliyatını ben onun kitaplığından okumuştum. Defterdar İsmet Karataş, maliyeci İsmet Karaca ve Sadık Ödemiş ayrı bir çeşni katarlardı dükkândaki edebiyattan sanata, siyasetten fikriyata kadar yapılan hararetili sohbetlere.

....., Ekrem Kara, Ömer Nuray,, Mehmet Böke

Zirai Donatım Kurumu Bölge Müdürü Mehmet Atilla Maraş dükkâna gelince Ekrem; "Hele bak kızım, dışarıda yağmur yağıyor mu?" derdi ciddi bir eda ile. Ve hepimiz gülerdik bu espriye. Yine derdi Ekrem; "Atilla, içimizdeki Kürd'ün en sosyetesidir ha!". Atilla da bir keyif alırdı ki bu iltifattan değme gitsin. Zirai Donatım Bölge Müdür Yardımcısı ziraat mühendisi Diyarbakırlı Mehmet Azmi Aksu ise çok konuşmaz, ancak konuşunca da pir konuşurdu. Azmi Aksu'nun babası Diyarbakır'dan Risale-i Nur talebesi Muzaffer Amca, bizim iyi dostumuzdu. Çok kibar, nazik ve beyefendi Emin Beyazgül de Zirai Donatım Kurumu'nda ambar memuru idi. Emin Beyazgül Urfa'nın birinci kuşak Büyük Doğucuları arasında idi. Onun Büyük Doğu ile ilgili tüm müktesebatına ben varis olmuştum. Çuval çuval dergi ve kitaplarını bana vermişti. Bunlar benim için bir tarih ve kültür hazinesi oldu. Özel kütüphanemde Büyük Doğu Dergisi'nin ilk sayısından son sayısına kadar tüm sayıları bulundu bu sayede.

Sağlık memuru Gaziantep'li İsmail Şentürk ve Kemalettin Ceviz, Askerlik Şube Başkanı İbrahim Binbaşı, süt kardeşim Başören Köyü Ağası İlyas Badıllı, Mustafa Badıllı, Badıllı Aşiret Reisi Halil Badıllı Beyler de gelirlerdi Ekrem'in terzi dükkânına. Adalet Partisinden İl Genel Meclis Üyesi Halil Badıllı iyi bir Risale-i Nur talebesiydi. Hilvanlı Bekir Seymen Ağa da İl Genel Meclis üyesi idi. Fethi Karakeçili de

giyim meraklısı biri olarak devamlı müdavimlerindendi Ekrem'in.

Avni Helvacı DSİ'de muhasebeci, Urfalı alimlerden Kürt Hacı Ali Efendi'nin oğlu öğretmen, şair Ziyaeddin Güner'in (Ölü Mihe) oğlu Mete Güner Urfa belediyesinde çalışırdı. Yüksek Elektrik Mühendisi Ali Güner, Fuat Ağa ve kardeşi Sıtkı ile Kemal Kayacan'ın oğlu Mehmet Fahir Kayacan cana yakın sempatik bir genç olarak bizimle birlikte olurdu.

Osman Güzelgöz, Gülmühammed Oymak, Şair Abdullah Arif İnan, Er Öğretmen Maraşlı Şair Durmuş Ali Eker, Öğretmen Hasan Hüseyin Öztürkmen, Urfa'nın en müteşebbis ve düşünen sanayicisi Nabi Sındıraç Usta terzi dükkânındaki sohbetlere katılanlardandı. Nabi Sındıraç bize her konuda yardımcı olan biri olarak konuşmalara renk katardı. Kumpasla ölçülü olarak ağızdan laf çıkardı. Hep ileriye gören eğitim ve kültüre önem veren biri olarak kültür sponsorumuz idi Nabi Sındıraç. Biz Harran dergisini çıkaralım diye hep dergimizin dış kapağına senelerce iş yerinin reklamını verip durdu. Harran Dergisi onun bu reklam ücreti ile çıktı. Ben böyle sanayiye ve kültüre önem veren ikinci Urfalı tanımadım hayatım boyunca. Fehmi Gayberi usta da iyi okuyan ve okuduğunu anlayan bir esnaf olarak uğradı bu mekâna.

Kütüphaneci Mehmet Emin Ergin'in Fikir ve İrfan Akademisi'ndeki konuşmaları ısıtırdı içimizi. Biz hepimiz

Mehmet Emin Ergin'e "İhtiyar" derdik. Zira yılların müzmin bekârı bir o kalmıştı aramızda. Mehmet Emin iyi bir dosttu. İyi bir marangoz idi. Serapa espri ve hikmet dolu konuşurdu hep. Urfa'nın Atasözlerini, manilerini derlemiş ve kitaplaştırmıştı. Böylece sonradan onlarca kitap yayınlayacak olan bizim kuşağın öncüsü olmuştu. Urfa'nın örf ve adetlerini ballandırarak anlatırdı kendi tatlı üslubuyla. Ekrem'in mekânında hassaten bir ayrıcalığı vardı. Hepimiz de severdik Mehmet Emin'i. Aziz Hafız'ın oğlu zabita memuru Ali Ekren ve Et ve Balık Kurumu'nda çalışan Fethi Peltek de uğrarlar ve neşe katarlardı o günkü sohbetlere.

Kur'an'ın davudi sesli Şevki Hafız'ı (Mehmet Altıngöz) o ciddi ve vakur duruşuyla ayrı bir güzellik katarıdı tüm sohbet halkalarına. Şevki Hafız Kazaz Pazarı'nda esnafılık yapardı. Ekrem'in üzerinde de ayrı bir tesiri olan, Urfa'da Risale-i Nur'un ilmi kalesi, Risalelerin Kürtçe mütercimi, yazar Abdülkadir Badıllı da ara sıra uğradı. Ekrem, Abdülkadir Badıllı Abi'yi çok sever ve sayardı.

Damat Süleyman Paşa Camii İmamı Mustafa Kılıç Hoca, Yusufpaşa Camii'nin gür sesli imam hatibi Mehmet Dönmez Hafız, Rıdvaniye Camii İmam Hatibi Cahit Uyanık hafız, Ceylanpınar'dan Molla Sabri Alkış Hoca, Attar Pazarı Camii'nin İmam Hatibi Zeki Hocaoğlu, Mahmut Bostancı (Dellek) Hafız, Boze'nin oğlu Halil Uzungöl Hafız, Ulu Cami'nin bülbül sesli müezzini Emin Mardinli Hafız, Ulu Cami'nin korkusuz imam hatibi Yaşar Şekerci Hafız, Hacı Abdülkadir Rızvanoğlu, şair Mehmet Hulusi Öcal ve Urfa'nın külahlı bilgini, kâmil insanı, Urfa'nın yürüyen velisi "Üsdat" Yusuf Demirkol'un dükkâna gelmeleri ayrı bir olay olurdu.

Av. Abdülkadir Öncel, Av. Şevki Kaplama, Noter Av. Mustafa Hacıkamiloğlu, Leblebi/Şeker Ustası ve Harran Kültür Sanat ve Folklor Dergisi'nin imtiyaz sahibi Şekerci Ahmet Apaydın ve kardeşi leblebici, gazeteci Mahmut Apaydın, Hacı Kermozade Deli Mehmet, Ömeriye Camii hatibi halterci Galip Oymak, tuhafiyeci esnafından Şevket Denek gibi dostlar uğramışlar-

sa o gün Ekrem'in yanına bu hemen belli olurdu Ekrem'in neşesinden. Sanki ferahlamış bir halde bulurduk o gün Ekrem'i.

Urfa'nın Milli yüzücüsü Osman Çiftbudak, Said İşçi, Cevdet İşçi, müzik öğretmeni Şeref Uslusoy, Milli Eğitim'de memur İsmail Küp, Kebapçı Niyazi Dikme, Halil Denek, otelci Hasan Paydaş, mimar Müslüm Tüysüz, mühendis Hasan Köroğlu, eczacı Niyazi Yanmaz, Sanat Tarihçi Cihat Kürkçüoğlu ve abisi Ressam Nihat Kürkçüoğlu, mühendis Nazif Kaya, mühendis Mahmut Köroğlu, Diş Dr. Zeki Çelen, Dr. Latif Kaya, Dr. Mehmet Avcılar ve Mehmet Zeki Rızvanoğlu da bu Fikir ve İrfan Akademisi mekânına uğrayanlarındandı.

Urfa Müftü Yardımcısı Sabri Arslan hayalî, iyi kitap okuyan, edip, "Ağa ve Ağalık" üzerine Ankara İlahiyat Fakültesi'nde ilk tez yazan, Urfa'nın dertleriyle dertlenen yiğit birisiydi. Sabri Arslan'ın bulunduğu ortam başka bir hal alırdı. Sesi çok güzel idi. Vakıflar İl Müdürü Diyarbakır'ın Kulp ilçesinden Rıza Nergiz ile Müftülüğün müeddep, kâmil ve çok sabırlı, gün görmüş kâtibi Cuma Oymak ağabey de uğrardı bu mekâna. Yedek subaylık görevlerini Urfa'da ifa eden Siirtli Sabahattin Sencer ve Hataylı Kemal Selçuk ile Kayserili İmddad Necmettin Nursaçan da Ekrem'in dükkânına sıkça uğrayanlarındandı. Nursaçan o zaman da sohbetlerde harika konuşurdu.

Urfa'nın mümtaz müftüsü Halil Gönenç hocamızın oğlu, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden genç şair Edip Gönenç de gelirdi bu Fikir ve İrfan Akademisi'ne. Ekrem, Edib'e ayrı bir değer verir ve bazen kendi yazdıklarını okurdu genç şaire. Nuri Halıcı, Mehmet Soran, Mustafa Özdemir, Sıtkı Ağa, Yasin Küçük gibi gençler de sık gelirlerdi bu mekâna. Noter Av. Osman Mızrakçı, veteriner hekim Ahmet Özdemir, öğretmen Mehmet Güllüoğlu, öğretmen ve Şair Mehmet Böke de bu mekâna uğrayan dostlarındandı.

Cerbezeli konuşurken arada gevrek gevrek gülen manifaturacı Yusuf Uruntaş, kurre bir esnaf Said Cıncık, Halıcı Nihat Özbek, Ahmet Özbek, celep Tahtasız Muhammed Ağa Polat-

kan ve kardeşi Ali Polatkan'la pasaj sahiplerinden Hasan Kapaklı ve Mahmut Kapaklı ile Kooperatif Ahmet de uğrardı bu Fikir ve İrfan Akademisi'ne.

Terzi Mehmet Yeşilnacar'ın da hem gönlü hem de dükkânı tüm Nur şakirtlerine her dem açıktı. Mehmet Yeşilnacar munis, kibar, çok güzel konuşan ve herkese kucak açan merhametli, yumuşak kalpli, gün görmüş biri idi. Terzi Ahmet Rüzgâr ise, sert mizaçlı, konuşurken etrafındaki herkesin kendisini dinlenmesini isteyen tavırlar takınırdı. Kendinden emin, kendini beğenen ve Urfa Nurcularının içinde katılımı açıkça yapan en hararetli Adalet Partili idi Ahmet Rüzgâr. Onun da dükkânı insanların uğrak yerlerinden biri idi. Tahir Küçük, Terzi Hasırcı Mahmut ile Kitapçı Eyyüb Karakeçili gibilerinin yerleri ise dostları arasında çok daha ayrıcalıklı idi. Bunlar da bazen gelirdi Ekrem'in terzi dükkânına. Onların gelişti başta Ekrem'i ve ayrıca hepimizi çok mutlu ederdi. Sohbetine doyum olmazdı Nur Kitabevi'nin vefakâr sahibi Eyyüb Karakeçili'nin. Aydın, müteakmil, hoşgörülü bir insan idi.

Ekrem uzun boylu, iri yapılı, o iri bedeninin üzerinde kocaman bir kafası ve o kafada iki kepçe kulak. Geniş, pürüzsüz bir alın, intizamlı ve gür siyah kaşlar, ceylanları bile kıskandıracak kadar iri siyah gözler... O gözleri çevreyelen kudretten sürmeli kirpikler, kartal bir burun ve geniş bir ağız... Kalın etli dudakların üstünde bir Nurcu bıyığı. Kepçe kulak memelerine kadar inen ve ortadan ikiye ayrılmış simsiyah saçları Ekrem'i tam bir erkek güzeli yapardı. Benzetme olmasın o, yirminci asrın Yusuf'unu andırır surette idi. Bazen sağ eliyle yüzüne dökülen saçlarını bir yana savuruşu vardı ki görülmeye değerdi doğrusu. Ekrem'in endamı, vücut dilini kullanması ve hitabeti dillere destan idi Urfa'da. Medeni cesareti kavi ve muhakemesi fevkalade iyi idi. Diyalektiği bilirdi. Karşılıklı konuşma, tartışma ve mantık sanatı olan cedel ile arası iyi idi.

Konuşurken diksiyonu harika, Risale-i Nur'u hifzetmiş, canlı bir külliyyat gibi idi. Üstad Bediüzzaman Said Nursi'nin ölüm yıldönümlerinde okutulan mevlitlerde Türkiye'nin her yöresinden gelen dostların arasında Üstad'ın

bir varisi olurdu. Urfa'daki bir ihtifale Üstadın varisi, Kur'an-ı Kerim'i en güzel şekilde tabettirip dağıtan, Kur'an Naşir-i Hadimi Ahmet Aytımur abi de gelmişti. Ahmet Aytımur ile biz öğrenciyken İstanbul'da hep birlikte olurduk. Mevlide gelen Gaziantep'li yazar Necmettin Şahiner, Kilisli yazar Mehmet Cemal Çiftçigüzeli ve vakıf insan Nazım Gökçek de Ahmet Aytımur ile birlikte Fikir ve İlim Akademisi'ne gelmişlerdi. Terzi dükkânı bu dostları daha sonraki yıllarda her gelişlerinde kendisine çekmişti.

Mevlid-i Halil Camii'ndeki (Derghâh) ihtifalde Ekrem'in ezberden Üstad'ın can alıcı pasajlarını akıcı üslupla bir okuyuşu vardı ki caminin içi, dışı çınlar dururdu sedasından. Kale, Anzelha ve Halilürrahman yankılanırdı o sedadan. Göllerdeki balıklar bile o sedayı huşu ile dinlerlerdi adeta. Dinleyenlerin ruhu mest olurdu Ekrem'in okuduklarından.

Evliliğimin ikinci haftasında 1969 yılının Temmuz ayında Üstad'ın Van'daki mevlidine beni de alıp götürdüler. Ve Ekrem, Van'da günün yıldızı oldu o mevlitte. Güzel endamı, davudi sesi ve ezberden okuduğu Risale parçaları Van Kalesi'nin "Horhora" bakan mağarasının ağzından sanki Üstad hayatta, gelenlere sesleniyormuş gibi geldi insanlara. Şanlı Vanlılar; "Evkiye?" (Bu kimdir?) diye parmakla gösteriyorlardı Ekrem'i biri birine. Bunu unutmak mümkün mü? Şu an bile seneler sonra yazarken bunu O gün geliyor gözlerimin önüne! Göğsüm kabarmıştı o sesleri duyduğumda. "Dünyada Van, ahirette iman!" boşuna dememişlerdi. Gerçekten Van'ın sokakları ve caddelerinden şarıl şarıl tertemiz sular akıyordu o zaman. Çok sevmiştim ben o Serhat Şehri Van'ı.

Ekrem çocukken Hasırcı Mahmut'un yanında terzi çıraklığı yaptığı dönemde Urfa'da, Bediüzzaman Said Nursi üstadın varisi Abdullah Yeğin ağabeyden Döşeme Camii'ndeki hücrelerinde Risale-i Nur dersleri almış. Üstadın varislerinden Zübeyir Gündüzalp, Abdullah Yeğin'i ziyarete gelmiş Urfa'ya. Ekrem'i de o derslerin birinde görmüş Abdullah Yeğin'in yanında. Çok sevmiş Ekrem'i Zübeyir Gündüzalp. Zübeyir Gündüzalp Urfa'da mi-

safirken Mahmut Hasırcı'nın Mencek Hanı'ndaki terzi dükkânına çay içmeye gitmiş bir gün. Mahmut Hasırcı çok memnun olmuş bu misafirin dükkânına şeref vermesinden. Çırağı Ekrem'i çay ısmarlamaya göndermiş. Ekrem dükkândan çıkarken Zübeyir Gündüzalp; "Hasırcı, Hasırcı!... Ekrem çok iyi, çok ihlaslı, çok terbiyeli bir çocuk. Fakat dünyalık değil, ahiretliktir! Çünkü Allah onu çok seviyor ki, ömrü çok kısa olacak!" demiş. Bu sözü duyunca çok şaşırın Hasırcı Mahmut o günden sonra Ekrem'e başka bir gözle baktığını söylemiş. Bunu Ekrem'in kardeşi, emekli Almanca öğretmeni Müslüm Kara'nın bana yazdığı nottan ilk kez öğrendim. Bundan başka bir de şunu da yazmış Müslüm Kara. "Yine bir gün babam, Hasırcı Mahmut ustanın terzi dükkânına gitmiş. Çay içerken; Ya Hasırcı, ben Allah ve Resulünden sonra Ekrem'i çok seviyorum, acaba hata mı ediyorum?" demiş. Hasırcı Mahmut hem Zübeyir Gündüzalp'in, hem de Ekrem'in babası Ali Amca'nın bu sözlerini paslı bir mih gibi beyninde hep saklı tutmuş senelerce. Müslüm Kara'ya son demlerinde anlatmış Hasırcı Mahmut Abi bu anısını.

O kadar beraber olduk medreselerde, özel sohbetlerde Hasırcı Mahmut abiyle, hiçbir gün çıkmadı bu sırlar onun ağzından. Yine Müslüm Kara, "Annem ve babam Ekrem Abime çok saygı gösterirdi. Çok iyi hatırlıyorum annemle Ramazan ayında mukabele okuyorlarken Abim bazı ayetlerde hüngür hüngür ağlardı. Ağlamaktan devam edemeyince okumaya, eliyle Anneme sen devam et manasında işaret ederdi." anısını eklemişti bilgi notuna. Ekrem gerçekten de çok güzel okurdu Kur'an-ı Kadim'i. Dinleyenleri hayran bırakırdı o tok davudî sesiyle. Okurken çoğu kez beni de ağlatmıştı Ekrem.

1977 yılının 5 Haziranında Türkiye'de Milletvekili Genel Seçimi yapılacaktı. Tüm yurttaki olduğu gibi siyasi hareketlilik Urfa'da dorukta idi. Urfa Nurcularından benden başka herkes Demirelci ve Adalet Partiliydi. En müfrit Demirelci ise Osman Saatçi idi Nurcular arasında. Milli Selametliler arasında ise en müfritimiz Urfa Lisesi Felse-

fe öğretmeni, filozof diye hitap ettiğimiz Abdülkadir Subaşı idi. Ondan sonra Halil Soran ve ben gelirdik bu konuda. Terzi dükkânında yapılan siyasi konuşmalara en mutedil yaklaşan Ekrem idi. O pek girmez ve hep uzak kalırdı bu siyasi tartışmalardan. "Eüz-zübillahimineşşeytani ve siyasiye" düsturunu ilke edinmişti kendine.

O günlerde ben Kapaklı Pasajı'nın bulvara bakan kapısından girdim içeriye. Terzi Ekrem'e uğrayacaktım. Ekrem'e uğramadan günümüz eksik sayılırdı. Ekrem'e varmadan dükkânın tam karşısında cana yakın, Millî Görüş militanı, bir iğneyi bile satarken müşterisine siyasi propaganda yapan sofi İbrahim Halil Yıldız el kol işareti yaptı bana. Ben bu yaptığına bir mana veremedim. Yaklaşınca önüme çıkan Sofi İbrahim Halil; "Halil Soran ile Ekrem çok sert münakaşa ettiler biraz önce. Sesleri Pasajı çınlattı. Şimdi senin dükkâna girmen iyi olmaz. Gel girme!" dedi. Adeta gözleriyle yalvarıyordu. Sofi tam bir Serdengeçti'si idi MSP'nin. Ben sofiyi dinlemeyip dükkâna daldım. Selam verdim. Selamımı Ekrem almadı. Hatta kızarak dükkâni terk etmemi söyledi. Ben bir sandalyeye çöktüm. "Haydi bana bir çay söyle!" dedim. "Yok!" dedi. Hayretten dona kalmıştım. Cömert ve beni çok seven Ekrem'e ne olmuştu böyle? Bırakın çay istemeyi, dükkâna uğrayıp da çay içmeden çıkan hiçbir Allah'ın kulu görülmemişti o güne dek Urfa'da. Bu celadetin dozunu varın siz hesap edin? Yüzüme karşı; "Halil Soran'la kavga ettik Parti yüzünden." dedi kızgın kızgın. Sesi titriyordu. Ağzındaki sigaradan külhan bacası gibi duman çıkıyordu. Elleri titriyordu. "İyi de benim ne günahım var bunda? O Halil Soran, ben Halil Çelik'im" dedim. Ekrem'in yüzünden düşün bin parça olurdu. "Ne fark eder? ha Halil Soran, ha Halil Çelik? İkiniz de MSP'li değil misiniz?" dedi haykırarak. Benim de elim ayağım boşaldı sinirden. Kafamın taşı attı ve çok kızdım birden. Bu nasıl mantıktı Allah'ım? Particilik demek insanı gerçekten kör ediyormuş! Böyle mantıklı, cömert, babacan, aydın biri zıvanadan çıkabiliyorsa siz varın gerisini hesap edin? Keşke sofiyi dinleseydim diye bir an geçirdim içimden. Ama bir-

den vazgeçtim bu fikrimden. Olan olmuştu. Artık geri dönüş yoktu. Olmaz ya, yine de bana saldırabilir diye düşündüm. Pehlivan yapılı, iri kıyım Ekrem'e fiziki gücümün yetmeyeceğini hesap ederek tezgâhın üstündeki bıçkı makasını gözüme kestirdim. Ancak bu makasla Ekrem'i bana saldırmaktan caydırabilirim diye içimden geçirdim. Bunu düşünürken Ekrem'in önünde duran ve kulpu ondan taraf olan o kocaman bıçkı makasının kulpunun birden bana döndüğünü gördüm. İrkildim! Aman ya Rabbim! Gözlerim fal taşı gibi açıldı. Dün gece okuduğum Abdülkadir Geylani'nin, "Cevherden Gerdanlıklar" isimli hayata dair kitabındaki olay geldi gözlerimin önüne. Kitapta diyordu ki; "Bir insanın eceli gelmişse eğer, yerdeki taş bile kendiliğinden insanın eline gelir. Titredim. Bir şey demeden kalktım ve kaçtım dükkândan. Ekrem arkamdan: "Kaçma! Kaçma!" diye bağıırıyordu. Arkama bile bakmadan çıktım hisşimla Pasajdan. Ölümü görmüştüm ölümü ben! Titriyordum yolda yürürken. "Nasıl oldu bu böyle?" diye diye kendi beynimi yedim durdum saatlerce. Günlerce etkisinde kaldım bu olayın. Ve bu olayın üstünden tam kırk iki yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen hala unutamıyorum. Şimdi olmuş gibi titriyor yüreğim bunu hatırladığım an. O olaydan sonra bir seneyi aşkın küs kalmıştık Ekrem'le. İşte siyasetin akıl almaz ortamında ben bunu yaşamıştım. Hasretine dayanmak çok giran geliyordu bana. Ama siyaset ve Kürt inadıyla birleşen nefis insana bunu yaptırıyordu.

Bu ayrılık kezzap gibi içimi parçalıyordu. O fikri ve İrfanî Akademi faaliyetleri hep geliyordu gözlerimin önüne. Çok üzülüyordum. Bizi Hasan Padişah Camii imamı Kemal Gültekin hocanın kardeşi el-Ezher mezunu, benim Arapça hocam Asım Gültekin Hoca barıştırdı. Biri birine hasret iki nehrin birleşmesi gibi olmuştu bu barışmamız. Birçok dostumuz da vardı o barış sofrasında. Bu bir barış değil sanki bir şölendi. Barıştan sonra yine o eski günlerin ihtişamlı toplantılarına Ekrem'le kaldığımız yerden devam eder olduk. Ekrem'in terzi dükkânı Fikir ve İrfan Akademisi olarak feyiz

Ekrem Kara, Sait Bulutekin, Zübeyir Yetik, Müslüm Kara

membai olmaya devam etti durdu. Artık siyasi boş mülahazalar ikimizi de ırgalamıyordu.

Meslek Yüksek Okulu'nda 1979 yılında Devrim Tarihi derslerine giriyordum. Bir gün Halk Eğitimi Başkanı odamda iken telefonum çaldı. Ahizeyi kaldırdım. Telefonun öbür ucunda Ekrem'in titreyen sesi "Yarın beni Diyarbakır'a doktora götür" diyordu. "Yarın dersim var. Öbür gün olmaz mı?" dedim. "Hayır olmaz!" dedi. Ben de "olur" dedim ve okul müdürü Ahmet Ural'dan izin aldım. Gittik Diyarbakır'a. Şarkın en iyi dahiliye doktoru Tarık Ziya Ekinci'ye muayene oldu Ekrem. "Gastrit" teşhisi kondu. "Mucain süspansiyon" yazdı doktor reçeteye. İkinci gün de Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Kardiyoloji bölümünde ekosu çekildi. Ayrıca MR da çektik. Neticede hiçbir şeyi çıkmadı. Sevindik. İki gece yattığımız Demir Oteli'nden sevinçle döndük Urfa'ya.

O tarihte Diyarbakır kaynıyordu anarşiden. Herkes çok gergindi çıkan hadiselerden. Türkiye kaotik bir ortama doğru hızla yol alıyordu. Sağcı ve solcu gençler arasındaki silahlı çatışmaları başlatan bir el vardı. Memleket evlatları sapır sapır toprağa düşüyordu. Yurdun her yerinde olduğu gibi bu ateş Urfa'ya da sıçramıştı. Olayların olmadığı hiçbir gün yoktu. Lisede derse girdiğimiz sınıflarda bile öğrenciler fikri ayrılıklardan dolayı biri birilerine dış biliyorlardı.

Millî Görüş hareketi ise tüm yurttaki olduğu gibi Urfa'da da bu silahlı olaylardan azade fikir örgüsünü gergef gergef işliyordu. Seminerler, sportif faaliyetler, kitap okuma seansları devam ediyordu. Nurcular da bu işlerden uzakta kendi medreselerinde insanları iman hakikatleriyle aydınlatmaya çalışıyordu.

Bizler de Urfa'da fikri yapımızı tahkim için kültürel ve sportif faaliyetlere ağırlık vermiştik. Kendimizi ve gençlerimizi anarşik ortamlardan uzak tutmaya çalışıyorduk. Milli Türk Talebe Birliği, Mefkûreci Öğretmenler Derneği, Harran Üniversitesi Kurma Derneği, TEKBİR, Akıncılar, Harran Voleybol Spor Kulübü ve diğer kuruluşlarda seminerler ve konferanslar tertip ediyor, kitap okuma seanslarını daha da yaygınlaştırıyorduk. Urfa'da siyaseti şuurlu olarak kültür, sanat ve edebiyat sahasında yapıyorduk. Harran kitabevi, Harran Kültür ve Folklor Dergisi de bunları besleyen birer ana kaynaktı. Siyaseti kendi mecrasında akışına bırakmıştık.

Yıl 1979, 11 Haziran ve günlerden Pazartesi idi. Öğlen vakti Akçakale yolunun sol tarafında, Harran Üniversitesi için Toprak Tarım Reformu'nun tahsis ettiği arazide Başkanı olduğum Harran Üniversitesi Kurma Derneği adına ektiğimiz buğday tarlasını biçerdöverle biçerken öğlen yemeği için ara vermiştik. Ben, öğlen namazı için elimde ibrikle abdest alıyordum. Ak-

çakale yolu üzerinden cezaevine doğru Zirai Donatım Kurumu deposunun köşesinden, Avşaroğlu benzinliğinin önünden yıldırım gibi beyaz bir araba geliyordu. Yanımda oturan Urfa Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. İsmet Baysal hocaya; "Bak hocam, bu gelen beyaz araba bana geliyor ve kötü bir haber getireceğe benziyor?" dedim. O da; "Git işine, bu yol Akçakale yolu, nerden biliyorsun sana geleceğini?" dedi. "İçime doğdu hocam, içime doğdu!" dedim. Hoca pür dikkat bakıyordu bir yüzüme bir de yola. Araba anayoldan saparak bize doğru gelmez mi? Ben ayaklarımı yıkıyordum ki Halk Eğitimi Başkanlığı elemanlarından gözlüklü Mehmet Demir indi taksiden. "Başkan Bey sana bir şey söyleyeceğim?" dedi. "Söyle!" dedim. "Ama Başkan Bey!" dedi sonunu getiremedi. Çok kızdım. "Söyle oğlum söyle!" diye bağırdım. O da çok şaşırılmış bir halde yavaşça "Terzi Ekrem öldü!" dedi yekten. Dünyam başıma yıkılmıştı. Sanki gözüme kara perde inmiş, etrafımı göremez olmuştum birden. Nasıl olurdu bu? Daha dün akşam Ekrem'i evinden Abide çay bahçesine davet etmiştik Mehmet Oymak'la. Bahçelievler'deki Başak Apartmanı ikinci kattaki evlerine çıkmış ve onu davet etmiştim. Kayınpeyderi Hacı Ömer Cudi Akgül'ün mailece yemeğe misafirleri olduklarını söyledi kapıyı açınca. "Siz gidin ben gelemem!" demişti Ekrem. Aşağıya indiğimde Mehmet Oymak'a gelemeyeceğini anlatıyordum ki balkondan seslendi. "Giderseniz ben de sonra gelirim İnşaAllah!" demişti. "Gelemem" deyişi benim de işime gelmişti. Çünkü o gün buğday tarlasını biçimden gelmiş, üstüm başım toz/saman içinde kalmıştı. Çok yorgun olduğumu söyleyip başka bir gün gideriz demiştim Mehmet Oymak'a. Ayrıldık gittik evlerimize. İyi ki gitmemişiz o gece Abide Çay Bahçesine. Yoksa çok pişman olurduk.

"Nasıl olur bu ölüm?" diye haykırmıştım kendimi kaybederek. Birden terzi dükkânındaki "makas olayı" geldi aklıma. "Dükkânda mı ölmüş?" diye sordum gözlüklü Mehmet Demir'e. O da; "Evet, tezgahın başında saat on iki de düşüp ölmüş! arkadaşlarınız haber

vermem için gönderdiler beni.” demişti. Heyhat!..

Meğer Rabbim beni o gece okuduğum kitap sayesinde arkadaş katili olmaktan korumuştur seneler önce. Hatırlayınca olayı, kanaat getirdim Ekrem’in öldüğüne. “İnna lillahi ve inna ileyhi raciün” dedim. Hemen ayrıldık buğday tarlasından. Döndük şehre.

İkinci namazını müteakip Yusuf Paşa Camii’nde kılındı cenaze namazı Ekrem’in. Caminin içi, dış avlusu dolmuş cemaat cadde ve sokaklara taşmıştı. Sanki tüm Urfa camiye akmıştı o gün. Caddeler alıyordu kalabalığı. Eller üstünde giden tabutun ardından yürüyen kalabalık sel olmuş akıyordu. Urfa Urfa olalı ancak birkaç cenazeye böyle sahiplik etmişti.

Ekrem’in insan selinin elleri üzerindeki tabutu ummanda dalgalara tutulmuş yelkenli misali düğüne giden damadın esvabı gibi ilerliyordu. Bu ölüm O’na düğün, bize ise acı idi. Tabutun ardından yürüyen her yaşlı ve gencin kederli, mahzun halleri yüzlerinden okunuyordu. Kimse kendinde değildi. Daha otuz dört yaşında idi Ekrem. Cahit Sıtkı Tarancı’nın dediği yolun yarısına bile gelmemişti. Ama çoğu onu kırk yaşın üstünde sanırdı. O, öyle olgun ve öyle mükemmel bir insandı işte. Tam bir gönül adamı ve bir cemaat yöneticisi idi. Bediüzzaman mezarlığına defnedildi o mahşeri kalabalığın duaları arasında. Ekrem’in defninden sonra mezarlıktaki hatır alınması saatlerce sürdü. O gün tüm Urfa ağlamıştı Ekrem’in bu erken ölümsüzlük diyarına gidişine.

Böyle genç yaşta birinin dernek, vakıf kurmadan bu kadar dostu bir araya getirmesi ve onları bir arada tutması bir daha görülmedi Urfa’da. Pasajdaki adı kulağına değmiş nice insanlar bile ona saygıda kusur etmezlerdi. Hatta çok ihtilaflarında onu hakem kabul ederlerdi kendi aralarında. Nur cemaatinde ondan yaşlı olanlar bile ona saygı duyarlardı. Ekrem ise tevazuunu asla yitirmeden mukabelede bulunurdu onlara. Onda manevi bir

çekim gücü vardı sanki. Bu da halis bir ihlas ve riyasız bir imandan olsa gerek.

Terzi Ekrem’in dükkânını ya da Fikir ve İrfan Akademisi’ni anlatmak değil bir makaleye koca bir romana bile sığmaz bence. Bunu yazacak muktedirler de bir gün gelecek elbet. Benim daha çok çok söyleyeceklerim var, bunlar bitmeyecek. Ancak şimdi son gördüğüm rüya ile iktifa etmem gerekecek.

Ekrem’in ölümünden tam bir yıl bir gün sonra (12 Haziran 1980), Perşembe gecesi, Bağlarbaşı Mahallesi, Dere sokaktaki gecekonduyum damında yıldızların cümbüş olduğu bir zamanda, daha sabah ezanı okunmadığı bir saatte onu gördüm. Hâkî bir elbise giymiş, kocaman başı sıfıra vurulmuş ve kepçe kulakları tam çıkmıştı ortaya. Ekrem’in sırtında yeşil bir çanta ve elinde yemyeşil burmalı bir kadeh vardı. Gülererek selam verdi bana. Ben de; “Ekrem, sen ölmüştün!” dedim yekten. “Evet” dedi. “Şimdi terhis oldum. Ve sana da oradan bu kadehi hediye getirdim” deyip burmalı yeşil kadehi verdi bana. Sevinçle fırladım yattığım yer yatağından. Hava daha aydınlanmamıştı, sokak lambaları melül melül yanıyordu. Şaşkın şaşkın etrafıma bakındım. Ekrem’i arıyordum. Verdiği kadeh de yoktu elimde. Hanım da uyanmış “Hayırdır?” deyip korkarak kolumdan tutmuştu. “Terzi Ekrem gelmişti, bana bir de yeşil kadeh getirmişti.” dedim. “Vış! Ekrem öleli çok olmadı mı? Nasıl gelir? Haydi yat! Sen her halde rüya görmüşsün?” dedi. Ben etrafıma hala bakıp duruyordum. Ne ortada bir kadeh ne de Ekrem vardı? Çok geçmedi sabah ezanı okunmaya başladı minarelerden. Hala onu görürüm umuduyla bakıyordum gözaltından sağa sola. Ama yoktu.? Demek gördüğüm rüya imiş meğer. Serselemiştim. Sevincim kısa sürmüştü. Ölümünden tam bir yıl, bir gün sonra ilk kez Ekrem’i rüyamda görmüştüm gerçek gibi. Hayretler içindeydim. Kendimi toplamaya çalıştım.

Damdan aşağıya tahta merdivenden indim. Avludaki serin su ile aldım

abdestimi. Kendime geldim. Seccadeyi serip avluda eda ettim sabah namazımı. Bir daha da dama çıkmadım.

Seherin yakuti rengi henüz geçmemiş ve avludaki güllerin tomurcukları da açmamıştı. Gökyüzü bakır rengi kızılığını koruyordu. Yediveren İncir ağacımızın dallarında sabahı bekleyen yemişler daha ballanmamıştı. Kuşlar yeni uyanmış rızıklarını aramaya çıkmaya hazırlanıyorlardı. Gördüğüm rüyanın tesiri hala geçmemişti üstümden.

O gün ilk iş olarak Ekrem’in Bediüzzaman mezarlığındaki kabri başına gidip dua edeceğime söz verdim kendi kendime.

Mehmet Oymak ile Mehmet Emin Ergin’in raflarını usta elleriyle tüm maharetlerini göstererek ihtimamla bitirdikleri kitaplığıma daldım. Benim bu kitaplığım meşhurdu Urfa’daki arkadaşlarım arasında. Kitapların fikri sıcaklığı yanında, yaz gecesinin sıcaklığı da odanın içini adeta fırına çevirmişti. Meşe odunu ile harıl harıl yanıyordu sanki odam. Pencereleri açtım ve başladım dünden yarım kalan kitabımı okumaya. Gün ışıyınca kadar okudum durdum “Çöle İnen Nur”u.

Fakat gördüğüm bu rüya bir türlü peşimi bırakmıyordu. Öte, öte alemlerden elinde burmalı yeşil bir kadehle gelmişti bana Ekrem! Bu rüyayı nasıl yoracaktım şimdi ben?

Terzi Ekrem, Urfa’nın ortak vicdanı idi. O, mümin olarak etrafına ışık saçan bir meşale idi. Onun ömrü kısa oldu ama, kadri de hatırı da bizde unutulmaz ve âlîdir Ekrem’in.

Ekrem kardeşime, makalede adları geçen ve bugün ebediyete göçen tüm dostlarıma yüce Allah’tan rahmetler niyaz ediyorum. Hayatta olanlara sağlık ve mutluluklar diliyorum.

URFA GÜLLÜ SOKAK'TA HAYAT

Halil DİŞLİ
Grafiker-Fotoğrafçı

Yeni Mahalle'ye, "yeni" ismi ne zaman verilmişti bilemiyorum ama,
Evlerin en yenisi yüzyıldan fazladır oradaydı.
Nahit taştan yapılmış, iç avlulu eski evler,
Çoğu on dokuzuncu asırdan...
Hele bir de mahallenin gülü, Güllü Sokağı vardı.
Ve Urfa, Urfa olamazdı Güllü Sokak olmadan...

Sabahın ezan sesi, damlarda yatan çocukların yüzünü okşardı.
Kuşçu Mehmet, damda "kuş matarı"nı açar,
İçerden yüzlerce güvercin kanat çırparak havalanırdı.
Yeni doğan güneşin kızılında göklerde süzülür,
Güneşle dans ederlerdi ve gölgeleri düşerdi gün ışığından...

Bir horoz, tüm kabarıklığıyla öttüğü zaman,
Rızvaniye Camisi'nde sabah namazı biter,
İnsanlar yavaş yavaş çıkardı o büyük kapıdan.
"Buyurun ev yakınlığına" ikramlarının ardından,
Sabahın sessizliğinde bir çarşaf gibi Halilü'r-Rahman.
İhtimal ve balıklar daha tam uyanmadan,
Kuşlar gökyüzünden yavaş yavaş yere inerlerdi.
Kuşçu Mehmet elinde buğday tası,
Yere inen kuşları yemlerdi bi yandan.
Ve Yavaş yavaş uyanırdı Urfa,
Yavaş yavaş uyanırdı Yeni Mahalle ve Güllü Sokak,
Yavaş yavaş uyanırdı çocuklar; evin kedisi henüz ortalarda dolaşmadan...

Sabahları erken kalkılırdı Güllü Sokak'ta,
Neneler bir yandan avlularda tavuklara yem verirler;
-Dı hade anam öğle oldu öğle, ne yatisiz? Kalhın babam kalhın
Diye çocuklara seslenirlerdi; diğer yandan!
Gözünü açan tuvalet sırası bekler, çıkanlar yüzünü yıkardı curundan.
Damlarda yataklar toplanır, cibinlikler sarılıp sarmalanırdı,
Kalabalık sofralar kurulurdu çay, peynir, ekmeğin için.
Bi yanda yufka ekmeğin sulanır, çaylar demlenirdi bi yandan.

Güllü Sokak sonunda Rızvaniye Camii ve Urfa Kalesi

Kahvaltı sonrası erkekler işe giderdi, çocuklar okula, okumayanlar ustaya.
Genç kızlar nakışa oturur, çeyiz yaparlardı yarım yamalak.
Komşular komşu değil ev halkıydı,
Kolayca girip çıkarlardı birbirinin evine kapı çalmadan.
Kapılar ardınca açıldı Güllü Sokak'ta.
Niyetler kimsenin kapısının kapanmamasına,
Çünkü herkes komşuydu Yeni Mahalle'de; yedi mahalle ötesine kadar.
Sesimiz, en son duyulurdu ya oradan!

Bir bir çıkarlardı adamlar evlerden,
Akşama ne yemek yapayım? Soruları cevaplanmadan,
Memur Veysi,
Fotoğrafçı Sadık,
Marangoz Ali,
Kasap İsmail,
Berber Ramazan,
Dellal Kemal,
Palızacı Kadir,
Çorapçı Sofi,
Bakkal Hüseyin,
Bıyanbalıcı Yılan Mehmet ve diğerleri, yola düşerlerdi hiç soluklanmadan.

Bir parmağı diğerlerinden kısaydı, söylentiye göre parmağını yılan ısırış.
Bu yüzden adı İlan Mehey'di,
Yazın biyanbalı yapıp satardı, kışın ciğer kebabı.
Ramazan ve kurban bayramlarında ise,
Dennoyun Bahçesi'nde "bayram leylisi"ni çalıştırırdı.
Kısa parmağına rağmen on parmağında on marifeti vardı.
Babamın anlattığına göre,
Ellilerin başında, her şeyi Amerikan malı diye satarmış;
Amerikan kibriti, Amerikan şerbeti, nerede yapıldığına bakmadan.

Palızacı Kadir başbakan edasıyla yürürdü.
Kuş sarısı gömleği, altında mavi pantolon; sanki fener forması giymiş.
Kolunda saat, gözünde gözlük, kravatı ve kaytan bıyıklarıyla.
Ki o zamanlar geldi geldi zamanları; seyyar arabasını sürerek giderdi Balıklı Gölü.
Tezgâhında bir kalıp buz, bir tepsi palıza, bir şişe de renkli şurubu var.
İnsanlar palızasını yerken,
O başlardı memleket meselelerini anlatmaya.
Ve "Ben başbakan olsam neler yapardım?" diye,
Nerde ne olmuş ne bitmiş nasıl olması gereklimiş,
Bir Palızacı Kadir'den öğrenirsin bir de Berber Ramazan'dan...

Yemçi İbrahim Emmi gelirdi sonra.
Bir elinde Mintax kapaklarından yem tasları ve yemler,
Öbür elinde de koltuğunun altına sıkıştırdığı yem tablasıyla kürsüsü.
Gelir gelmez bir avuç yem atardı balıklara,
Henüz kapakları dizip içine yem doldurmadan.
Suyun içinde balıkların türküsü, kimse yiyemez kutsal olduğundan.
O yüzden hiç azalmadılar; ta ki Hz. İbrahim zamanından,
Ateşe atıldığı yerdı ya orası.
Hani öyle büyük bir ateş yakılmıştı ki;
Kalenin kulelerinden mancınıkla atılmıştı ateşe, kurtuluşu olmadan!
Ama Allah odunları balık, ateşi su yapıvermişti işte.
Hz. İbrahim kurtulmuştu o ateşten,
Ve arkasından Ayn-Züleyha
Hiçbir yara almadan.

Bu öykülerle büyümüşük biz ve öylesine inanarak hem de,
Anlatmıştık hem birbirimize hem Urfa'ya gelen tüm hacılara.
Hacca gitmeden önce Urfa'ya gelirlerdi o zamanlar,
Hem günlerce sürerdi, otobüs üstüne otobüsler gelirdi,
İbrahim Halilullah'ın Mağarası'nı ziyarete.
Gelen hacıları evde konuk etmek için yarıştı insanlar.
Ağlamıştım ben çocukluğumda; bir gece misafirimiz olmadığından...

Halil Dişli, doğup büyüdüğü Güllü Sokak'ta

Kara taşlarla döşeli sokağın yokuşunda,
Sağa dönen ilk tetirbenin başında tek parça kocaman bir taş vardı.
Yanında beyaz köpeği çeto,
Eşşoçoço o taşın üzerine oturur,
ve gelen geçen herkese laf atardı.
Sevdiklerine güler, yanına çağırır sohbet eder,
Sevmediklerine yüzünü ekşitir küfredirdi.
Beni diğer çocuklardan ayırırdı.
Bana "nişanım" der, beni bir başka severdi.
Bir büyükanne şefkatiyle beni bağrına basarken,
Onun hiç eve gitmediğini düşünürdüm, günlerce yerinden hiç kalkmadan.
Bir kızılderili sabrıyla otururdu.
Hani birisi adres tarif edecek olsa,
"Eşşoçoço'den iki kapı öncesi..." veya "Eşşoçoço'yu geç, sola dön" diyebilirdi.
Sabah geçerken orda, akşam dönerken ordaydı.
Herkes tanıır severdi, seksen yaşlarındaki ihtiyar Eşşoçoço'yu,
Ve ilginç simgelerden biriydi o; sokağı sokak, mahalleyi mahalle yapan.
Güllü Sokak eksik kalırdı Eşşoçoço olmadan...

Hacığa Zelihası taze süt sağmış,
Elinde bir tas sıcak sıcak buram buram sokakta,
Yokuş yukarı ve komşu oğluna doğru.
Bana gelirdi.
Bir okunacak, bir de yazılacak iki mektubu var.
Oğlu Alamanya'da, oğlu uzakta...
Hasret; yıllardır Zeliha Nine'nin yüreğinde bir sızı, gözünde Fırat.
Ben mektubu okurken Zeliha Nine oğluyla konuşurdu.
Sonra cevap mektubuna "ne yazayım" diye sorardım o'da:
"Yaz işte halimizi yaz, hasretimizi yaz.
Gözyaşımızı ekmeğimize katık ettiğimizi yaz" derdi.
Tüterdi hasret dumanı okunurken mektuplar, yazılırken mektuplar.
Mahramasına gözyaşlarını siler,
Ve tek bir gün geçirmezdi burnunun direği sızlamadan.

Halil Dişli ve Eşi, Güllü Sokak'ta

Birinin bir şeyi mi kaybıldı?
Haksız yere tutuklanıp hapse mi girdi?
Birinin İstanbul'dan oğlu, ötekinin kızı mı gelecek
Alamanya'dan?
"Çağırın Gazey (Falcı Gazel) gelsin, suya bir fal baksın
hele."
Gazey'in falı çıkar, ne söylerse olurdu.
Nazsız nuzsuz gelir, eyvana otururdu.
Önce alüminyum tastan bir yudum su içer,
Sonra dalar giderdi.
Ardından bir silkinir, gaipten haber verirdi.
Bilmem kaç vakte kadar beklemek gerekirdi.
Olmazdı hiçbir olay, vakit saat dolmadan...

Hacer Dayze her gün gelininden şikâyetçi.
Oğlu Kasap İsmail'i öğretir, gelini dövdürürdü.
O kadıncağız dayak yerken,
Kenarda serin serin oturur, arkasından da
"İsmâiiil yeter oğlim yeter yoruldu helak oldun,
Biraz soluklan sonra gene vurursan" derdi.
Havva Dayze'den zılgıtı yemeden önce
Toparlanırdı biraz ama, içinde bir zerre yoktu vicdan...

Hanım Hoca, mahallenin Kur'an hocasıydı.
Benim çağımdaki tüm çocuklar evceti orada öğrendi
Ve hatim etti Kur'an'ı.
Hiç kimse nasiplenmeden ayrılmadı, hocanın
sopasından...

Ne zaman mahallede bi olay olsa
Huççeyin kızı Ayşo koşa koşa gelirdi
"Havva dayzeeey Havva dayzeeee yetiiiş,
Ahmo (Ahmet), Zemmo (Zemzem) öldürüri."
Ve ne zamanki, hava gerilirdi Güllü Sokak'ta;
"Ya sabır ya Allah" deyip iş gene kalırdı Havva Dayze'ye.
Havva Dayze Zemmo'yu, Ehmo'nun elinden almaya,
kavgayı bitirip barıştırmaya giderdi.
Ama önce çıkışıp kızardı Ehmo'ya.
"Nedir bu gürültü? Gene sesiniz almış başını
kulbete(gurbet) çıkmış,
ayıptır utanın" diye.
Zemmo hiçkırıklı "beni boşayıp kot pantollu avrat
alacakmış"

"Tiffiii ulan boyıydan bosıdan utan!
Hiç mi merhamet yok sende?
Bu avrat yıllardır seni kahırını çekti, siye güzel çocuklar
verdi,
nerden çıktı bu kot pantollu avrat meselesi?"
Havva Dayze Mahalle'nin büyüğü.
Ehmo hiç sesini çıkarmadan, boynu bükük dururdu bir
kenarda.
"Kalk kız kalk! Herifiyin elinden öp barışın,
bir daha da duymiyim, tamam mı?"
Zemmo Ehmo'nun elini öperdi, Ehmo Zemmo'nun başını.
Kavgalar, gürültüler!
Hayatın tadı tuzu ve bir kibrit gibi çabucak yanıp söner,
Sürmezdi hiçbir kavga, sonu selamet olmadan...

Sofi de evleniyordu, Rahime öldü diye.
"Çocuklar anasız kalmamalı" diyordu.
En küçük çocuğu on yedi, Sofi altmış beş...
Zehra on dört yaşında.
Gözünü Zehra'ya dikmiş, niyeti Zehra'dan yana.
İstetmeliymiş o gün. İstetmeli ve kıymalıymiş Zehra'ya
Hiç Allah'tan korkmadan...

"Fato'yu gene verdiler?
Yazıkır bu eksiğe, etmeyin eziyeti bu dördüncü olacak.
Bir ölüm iki boşanma. Adam kırk yaş büyük.
Bir de çocuk kucağında hem de dünya tatlısı.
Bu adam kıymet bilmez, Fato üçüncü kuma.
Çocuğa yazık olur, Fato'ya yazık olur."
Nikahsız bir kat esvap, gelinliği zaten var hiçbir masraf
olmadan...

Belkıs'a düğürçü gelmiş, oğlan belediyede memurmuş.
Pantolon gömlek giyer, kravatta takarmış.
Şalvarı hiç giymemiş, kolunda saat da varmış.
Verilirseymiş eğer bal kaymakla beslenir, allı şallı giyermiş.
Belkıs'ın kaşı gözü, bir millete değermiş.
Babasına danışmak lazım kısmetse olur.
Allah'ın emri Peygamber'in kavliyle istenir kızlar ve takılırdı
nişanlar.
Hiçbir kız çocuğu yirmisine basmadan...

Sevgi'nin nişanlısıgil gelecek, Remziye kırmızı elbiseni ver.
Her seferinde bir başkadır Sevgi'nin giydikleri,
her seferinde bir başka komşu kızının bayramlık kıyafeti!

Ve her seferinde toplanırdı Güllü Sokak.
Düğün dediğin nedir ki? Kimin neyi varsa elinden gelen,
koyardı ortaya.
Bir davulla bir zurna ve ellerde mendiller.
Allı kuşaklı düğünler tavana vurur hüzünler, bir yanı sevinç,
bir yanı buruk.
Kınalar yakılır ellere ve oya oya işlenirdi gözyaşları.
Çalınır zılgıtlar ve ağıldı kız anaları.
Fato'nun kaderi, yüreğinde kederi varken, Belkıs'ın hanesi
mamur.
Zehra gelin olur, Sevgi'yle Mehmet evlenir, ev bark olur

giderler.
Ardından Kadir askere gider... Olsun!
Huççe Dayze her biri için ayrı ayrı bir hafta ağlar mahalle adına.
Geçmezdi hiçbir düğün, hüzün ve sevinç aynı anda yaşanmadan...
Sabuncu Gezer Hac'ca gitmişti, kismetse perşembeye burada olacak.
Ev halkında bir telaş, bir telaş ki; görmeye değer.
Toplanıp karşılamalı, zerde pilav pişmeli.
Bir hoş geldin etmeli, Hac evinde oturup, biraz yiyip içmeli.
bir yudum zezem suyu, bir kaç hurma gelmeli.
Bir tespihle bir külâh, alıp veda etmeli.
Çok olur, göz aydına gelip giden mahalleli.
"Yazıcı Osman'ı çağırın!"
Kapının üstüne saçtan bir levha koysun,
bir Hicaz resmi yapsın, bilinsin ki artık bu evde bir Hacı var.
Bir gururdur o levha, hem de nasıl bir onur!
Yalnız o ov için değil, tüm Güllü Sokak için.
Tek bir kimse geçmesin o levhaya bakmadan.

Şenlik hep vardı Güllü Sokak'ta,
İnsanlar saf ve temiz, çocuklar gürültülü,
Oyun ise canın ne zaman isterse, belli bir saati yok.
Sokaklar çocuklarla dolu, çocuklar umut dolu, sevinç dolu.
Çocuklar hesapsızdı kavgasında bile, herkes kardeşçesine.
Çelik çomak oynar, deleme çevirip atıp çekme yapar, hurp kırarlardı.
Kızlar dellodaş oynardı.
Mahallenin gençleri;
Cemal abim,
Fatma Hoca'nın oğlu Yaşar,
Huççeyin oğlu Şerif,
Rahime Dayze'nin oğulları Mehmet'le Mustafa,
Hanım Hoca'nın oğlu Ali,
Balıklıgölde yüzmeden gelirken,
Kemal kitap okuyor olurdu.
İbrahim Halil kedilerin kuyruğuna teneke bağlamış onları koştururken,
Yusuf ise, "yusubu tutan"ların peşinde merdivenden yuvarlanırdı.
Yetişirdi Güllü Sokak,
"Tez olun tez, getirip tuz basın yarasına mikrobu ölsün."
Palaskadan bir parça deri kes Hüseyin emmi, kesik yere basalım.
Kurumuş deri kanı çeker, akan kanı durdurur.
Yusuf beti benzi bembeyaz,
Kafası kırık, çocuktur dayanamaz, çocuktur ağlar.
"Sen ne biçim erkeksen, heç erkekler ağlar mı, askerde ni yapacaksan?"
Bir yandan akardı kanlar, sarılırdı ve zamanla kapanırdı yaralar bir yandan...

Baharın gelişyle renklenirdi evler.
Avlularda yer sofraları; kazan kebabı, çiğ köfteler, biyambalları.
Ellerinde birer tabak yemek vardı insanların;
komşusu ve ayrıca mahallenin delisi için.
Buzdolabına sahip olan komşunun kapısı daha çok çalınır ve bir tas buz istenirdi.
Kimse yüksünmeden, bıkip usanmadan.
Avlularda ağaçlar, yanında asmaları.
Asmalardan üzümler sarkar, karadutlar toplanırdı.
Toplanıp dağıtılırdı konu komşuya.
Paylaşırdı herkes birbiriyle kimin evinde sebilden yana ne varsa,
buzlar, yemekler paylaşırdı.
Paylaşırdı komşuluğun kokusu,
paylaşırdı her şey Güllü Sokak'ta,
Nazım'ın dediği gibi "yârin yanağından gayri" ne varsa.

Birine bir misafir gelecek olsa; o, Güllü Sokağın misafiri olurdu.
Kimse açık vermezdi yokluktan yana.
Çift döşek serilirdi altına, sırtına yastık.
Siz oturun ben bir kahve pişireyim diye söylenirdi misafire ama nerde kahve.
Eğilip kapıdan mahalleden herhangi bir çocuğa:
"Uşaklar biriniz gidip bakkal Gaffar'dan borca biraz eşya alın,
kız Gönül git anneyden bir pişirimlik kahve getir, misafir gelmiş"
denilir ve ısrar edilirdi; hem de en güzeliyle.
"Hele oturun leyy oturun, kalın akşama yemek yaparız..."
Tüter ocaklar, pişerdi boranılar.
Tencereler pencere kenarında, şehriyeli bulgur aşısı demlenirdi.
Boranı ağır yemekt; aziz misafirlere.
Ev ahalisi bazen yemezdi; yemek misafire yetsin diye.
Küçük Halil bağırır bozardı geleneği "ben daha doymadım diye"
Güllü Sokak üzülürdü; ah terbiye! vah terbiye!..
"Biz eksilttik, Allah arttırsın hadi bize müsaade".
İsrar devam ederdi Güllü Sokak'ta
"Oturun hele ley, bir sıkım gece köftesi yaparız,
ne zahmeti anam bir çimdik köfte kimin evini yıkmış"
maydanozlar temizlenir, marullar ayıklanır, köfteler hazırlanırdı.
Yoğruluncaya kadar köfte, boş durmayın hele, dün akşamdan lahmacun var.
Allah aşkına üç beş tane daha yiyin.
Bir çimdik çiğköfte, buz gibi ayran, dün akşamdan lahmacun,
ne varsa misafire...
Geceler uzun sürerdi Güllü Sokak'ta, sohbetler uzun.
"Acı kahve"ye eşlik ederdi başımızdan geçen acı hikâyeler ve çocukların uyku saati yoktu.
Uykusu gelen kıvrılırdı olduğu yere.
"Üstüne bir şey örtün kar yağmasın mahsime.
Mişil mişil uyusun, üşüyüpte donmadan"...

Abozâdeler Ailesi'nden Kayıp Bir Urfalı Şair ve Yazar: RÂHAVÎ *

Müslüm C. AKALIN
Avukat-Yerel Tarih Araştırmacısı
mcaalin2@gmail.com

Urfa'nın "Topçu Meydanı"nda, yakın yıllarda yıkılan Vi-lâyet binasının yerindeki binada 1950'li yılların sonuna doğru yerleşip hizmet veren, kırmızılı beyazlı nizamiyesi ve nöbetçi kulübesiyle çocuk belleğimizde yer alan Jandarma'nın binası, aslında "Hacı Kara Ağa Hanı" olarak bilinen ve Urfa'da çok sayıda örneği bulunan sur dışındaki iki katlı hanlardan biriydi.

Bu hanın ikinci katındaki bir odada yalnız başına kalender bir hayat süren ve "Rahavî" mahlasıyla Urfa gazetelerinde köşe yazıları, şiir ve hicviyeler yazan şahsın odası; Halide Nusret Zorlutuna'nın 1946-1947 yıllarında görev yaptığı Urfa Lisesi'ndeki öğretmenliği sırasında yeşeren, dönemin edebiyat ve şiir meraklısı genç kuşağının uğrak yeriydi(1). Halil Gülüm, Ayhan Abamor, Naci İpek, Rüknettin Akbaş ve Ükkâş Ülgen gibi gençler, bu rindâne-meşrep yaşlı hemşehrilerinin sanat ve edebiyat sohbetlerinin müdavimleri-di(2).

Rahavî, "Urfa Postası" gazetesinde "Benim Köşem" adı altında başladığı yazılarına(3) daha sonraları "Akgün" gazetesinde devam etmiştir(4). Gazete sahibiyle bir anlaşmazlıktan dolayı oradan ayrılarak "Demokrat Urfa" gazetesinde yazmaya başlayan(5) Rahavî, gazete yönetimince, kendisine ait olan "Benim Köşem" başlıklı sütunda başka şahısların imzalarıyla yazı yazdırılması üzerine(6) Demokrat Urfa'daki sütununa "Hakiki Köşem" başlığını vermiş ve o şekilde yazmaya devam etmiştir(7).

Bir ara mahallî basında Rahavî'nin "Vur Abalya" adıyla mizahî bir gazete çıkaracağı yazılmışsa da(8) bu teşebbüsün gerçekleştiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Urfa kamuoyu, onun yalnız yaşadığı Hacı Kara Ağa Hanı'nın üst katında bulunan odasındaki ölümünden, Akgün gazetesinin yayınıyla haberdar olmuştur(9). Gazetede onun anısına "Merhum Urfalı Yazarımız Fatih Batıbeki'nin Köşesinden Biri" denilerek Rahavî imzalı(10) ve "Benim Köşem" başlığı altında eski köşe yazılarından örnekler okurlara sunulmuştur(11).

Gazete'nin sahibi Faiz Akgün, yıl sonuna doğru, gazetenin "Lâf Aramızda" sütununda "Öbür Dünyadaki Fatih Batıbeki'ye" başlığıyla yazdığı yazıda, "Fatih Bey Amca" diye

hitap ettiği Rahavî'ye; "Orda hatır-gönül var mı?" diye sorar ve geride bıraktığı, palto, pardesü, tömbeki tütününü, ağızlık, pipo ve diğer eşyalarını istiyorsa -o dönem posta hizmetlerinden yoğun şikâyetleri dolayısıyla- postadan başka bir yöntem bulmasını söyleyerek memleketin kurumlarını ve ahvalini mektup üslûbuyla ve ince bir dille hicveder.(12)

Peki, Türkiye'de nadiren rastlanan Batıbeki soyadlı, divan şiiri tarzını benimseyen ve kimi şiirlerinde Fatih mahlasını da kullanmış olan Rahavî mahlaslı Urfalı kimdi?

Ünlü film yönetmeni Atif Yılmaz(13); 1995 yılında yayınladığı "Söylemek Güzeldir" adlı anılarında, dayısı olduğunu söylediği Fatih Batıbeki'den şöyle söz eder: "..Babamın hâli annemi çok üzmüş, yaralamış, hem de oldukça ağır bir ekonomik sıkıntıya düşmesine sebep olmuştu. Beni de yanına aldı uzun bir yolculuğa çıktık. İlk uğrak yerimiz İstanbul'du.. Orada Beşiktaş'ta Akaretler'de bir topçu subayı olan küçük dayım oturuyordu, önce ona sığındık. Daha sonra annemle İzmir'e geçiyoruz, orada bir amcam var. Orda kaldığımızda annem misafirliğimizin uzadığını hissedince İzmir'den Fethiye'ye doğru yola çıktık. Fatih dayım o sıra Fethiye'de oturuyormuş. Ressam, şair, yazar, alkolik Fatih dayım, ressamlığın zor olduğu Fethiye'de tabelacılık ve badanaçılık yapıyordu. İsteyene duvar boyu naif resimler.. Okul zamanı gelmiş ki okula yazıldım. İlkokulun dördüncü sınıfını Fethiye'de okudum. Yıllar sonra yazar ve yayıncı Salim Şengil(14) büyük bir hayranlıkla bana dayımın bilmediğim yanlarını anlatacaktı. Meğer Fethiye'de onun ve onun gibi bir sürü gençcin bilinçlenmesinde önemli rolü olmuş. Fethiye ve civarında yabancıların işlettiği madenlerdeki sömürüye karşı maden işçilerini ve gençleri nasıl örgütlediğinden, mahalli gazetede yazdığı yazılardan filan bahsetti..(15)"

1970'li yılların ikinci yarısındaki bir Urfa seyahatinde, karpısında "Coşkun Mobilya" levhasını gördüğü Bahçelievler semtindeki işyerine girip sahibinin genç oğlu Hasan Coşkun'la sohbet eden Atif Yılmaz, bundan dolayı kendini tanıtarak "Ben sizin akrabanızım, biliyor musun?" demiş olmalıdır(16).

Bedri Alpay “Şanlıurfa Şairleri” adlı kitabında Urfa’da “Abozâdeler” adıyla bilinen aileye mensup iki şairden bahseder(17). Bunlar, “İsmet” mahlaslı Beşir (1827-1875) ve onun amcası oğlu olan “Fatih” mahlaslı 1870 doğumlu Muhammed’dir.

Urfa Merkez Câmî-i Kebir Mahallesi nüfusuna kayıtlı bulunan, Abdurrahman çocukları Abozâde Yüzbaşı Mustafa Efendi ile kardeşi Abozâde Ahmet Efendiler(18) ve çocukları, büyük çoğunluğu “Coşkun” soyadını alan bu ailenin geniş bir bölümünü oluştururlar. Yüzbaşı Mustafa Bey’in evi, Ulu Cami’in batısına düşen ve Hafız Halil Kürkçüoğlu’na aitken bugün Pınarbaşı Konukevi olarak kullanılan eski Urfa evinin batısındaki otomatik yeridir. Kardeşi Ahmet Efendi’nin evi ise bunun güney batısında, kapısı Rastgeldi sokağın girişinde hemen sağda yer alan te-tirbeye(19) açılan ev olup Yüzbaşı Mustafa’nın oğullarından Hasan’a(20) ve Halil’e(21) ait evler de aynı yerdedir.

Abozâde Mustafa Efendi(22) 1875 yılında görevli olduğu Halep’te vefat ettiğinde(23) geride eşi Abdullah kızı Esmâ ile oğulları Hasan, Abdurrahman, Mahmut, Faik, Halil, Rifat, Ali ile kızı Hafize’yi bırakır. Ancak Bedri Alpay’ın kitabında değindiği üzere, Yüzbaşı Mustafa’nın Şer’i Sicildeki verasetinde görülmeyen Beşir adlı ve şiirlerinde “İsmet” mahlası kullanmış olan bir oğlu daha vardır(24).”

Abozâde Ahmet Efendi ise 1891 yılında vefat ettiğinde, geriye eşi Karakapıcızade Mehmet Efendi’nin kızı İmmihan ile oğulları Yahya, Sadeddin, Müslüm ve kızları Hatice, Zeliha, Behiye’yi bırakmıştır(25). Ahmet Efendi’nin, Abozâde Yahya ve Abozâde Kel Müslüm olarak bilinen oğulları, Fransız işgalinde Urfa’nın işgale karşı verdiği mücadelenin içinde milis olarak ve aktif şekilde yer almışlardır.(26)

Abozâde ailesinden Rahavî mahlaslı Fatih Batibeki’nin; Bedri Alpay’ın da bu şekilde yazmış olmasına ve bütün ailenin onu ‘amcaoğlu’ olarak bilmesine rağmen resmî olarak soybağına ulaşılamamıştır. Ailenin az sayıda kalmış yaşlı insanları da, amcaoğlu olduğunu söyledikleri Fatih’in ailenin hangi batnında ve kaçınıcı göbeğinde yer aldığını bilememektedirler(27).

Fatih Batibeki’nin bilinen tek çocuğu olan eşi Nuri-

Abozade Halil Efendi'nin Mezartaşı

Abozade Yüzbaşı Hasan Efendi'nin Mezartaşı

ye’den olma 1918 doğumlu Nahit Batibeki, nüfus kütüğünde halası Ulviye’nin hanesinde kayıtlıdır. 1930’lu yılların sonlarında okuduğu Aydın Sanat Okulu’ndan(28) sonra eğitimini tamamlayıp 1947, 1948, 1949 yıllarında Urfa Erkek Sanat Enstitüsü’nde Tesviye Bölümü öğretmenliği yapmış olan(29) Nahit Batibeki, yurdun çeşitli yerlerinde görev yaptıktan sonra emekli olmuş ve 2001 yılında İstanbul’da vefat etmiştir(30).

Hatıralarından yola çıkıp iz sürmeye başladığımızda Atif Yılmaz’ın; babasından ayrılan annesiyle birlikte yaşadığını, 1930’lu yıllarda annesiyle birlikte o sıra Fethiye’de yaşayan dayısı Fatih’in yanına gittiklerini, ilkokul dördüncü sınıfı orada okuduğunu görüyoruz. Atif Yılmaz, ilkokula başlama yıllarında da annesiyle, ailesinin yaşadığı Halep’e trenle gittiklerini, bahçeli bir evde oturan beyaz sakallı dedesinin Halep’in Kapalıçarşı’sında kurukahveci dükkânı bulunduğunu da başka ayrıntı vermediği hatıralarından anlatmaktadır. Hatırat ve nüfus bilgilerinden hareket edildiğinde; Atif Yılmaz’ın babası Muhip Bey(31); annesi ise aslen Urfalı olan Hacı Ömer ile Ayşe Hanım’dan Halep’te doğmuş olan Ulviye Hanım’dır, ki bu aynı zamanda Rahavî’nin de nüfus bilgileri olmalıdır. Atif Yılmaz anılarında, kendisinin bu evlilikten 1926 yılında Mersin’de doğmuş olduğunu anlatmaktadır.(32) Anlaşıldığına göre, Bedri Alpay’ın 1870 Urfa doğumlu olduğunu söylediği Fatih ve 1900 Halep doğumlu bacısı Ulviye Hanım’ın babaları Hacı Ömer, 19. yüzyıl sonlarında Urfa’dan çıkıp Halep’e yerleşmiş ve orada yaşamışlardır. 1930’lu yıllarda Atif Yılmaz’ın annesiyle birlikte, dedesini görmek için Halep’e gitmesi bunu göstermektedir. Bu ise ailenin ortak hafızasındaki “Halep’te akrabalarımız, yeğenlerimiz var” sözünün dayanağına ve Fatih Batibeki için kullanılan “amcazademiz” sözünün kaynağının da bu olduğuna işaret etmektedir.

Urfa’da, çok sayıda şairin yaşadığı 19. yüzyılın sonlarında doğan Rahavî, gazel tarzında güçlü şiirler de yazmış olmakla birlikte, şiirlerinde ve gazete yazılarında hemşehrisi Nâbî’nin yolundan giderek hikemî tarzda şiirler, ağırlıklı içinde yaşadığı toplumu eleştiren, hayatın gülünç ve aksak taraflarını nükteli ve zekice ifade eden şiir ve nesir tarzındaki hicivler, küçük fıkralar ve iğneleyici mizahî yazılar kaleme almıştır. Bunlardan tespit edilebilenlerin bir bölümü aşağıya alınmıştır.(33)

1) Köşe Yazısı: Taktakalar

Hey yaşasınlar pakladan kiraya kadar
Körler mahallesinde ayna taşınır mı
Bozacının şahidi şıracı
Hiçbir şey görmüyorlar ve hiçbir şey bilmiyorlarmış gibi soruyorlar
Tanrı hiçbir kulunu hekime, hâkime muhtaç etmesin(34)

2) Köşe Yazısı: Kit'a

Naralar, pohpohlar kusan doğuran;
Zaifi, şişmanı çeşitli yobaz;
Bugünler çoğaldı hayır diyelim!
Körden avcılarla topaldan canbaz(35)

3) Köşe Yazısı: Biricik Kâtibe

İdrak ile iz'anımı, yoklasan olmaz mıydı?
Ayrılık babında öttün, kargaya verdim değer!
Bu kıl ü kale, meydan veren, sensin evet
Bihaberdir bin gönlüm, nadide bir yekta eser(36)

4) Köşe Yazısı: "Yem Borusu"

Geçmişte atları bir vapura doldurmuşlar. Yemsiz, susuz bir taraftan nakil ediyorlarmış. Atlar acıktıkça kişnerlermiş. At bekçileri bu halden usanmışlar ve nakliyecibaşına şikâyet etmişler, o da: "Her kişneyişte bir yem borusu çalın" demiş. Atlar her kişnedikçe bir yem borusu çalmışlar. Yem gelecek diye susan atlara her kişnemede boru çalarak yerlerine ulaşmışlar. İşte kuru vaatlerle aldatılmamız zamanında söylediğimiz yem borusu buradan kalmıştır.(37)

5) Köşe Yazısı: "Şiire Dair"

Şiir bir peri masalıdır. Şiir muhayyilenin kâğıt üzerindeki nakışdır.

Şiir her yazmak isteyen için senelerini verdiği bir hayaldir.

Şiir hayat bulutları arasında beliren gök mavisi bir penceredir.

Hayat şiir, şiir hayattır.

Şiir iki his arasında en kısa yoldur.

Şiir bir kapının açılış ve kapanışdır.

Şiir ressamın renklerle yaptığını kelimelerle yapmak sanatıdır.

Şiir en iyi kafaların en saadetli anlarını tespit edişidir.

Bir şiirin vazifesi onu yazan kimsenin hissettiklerini okuyanda yaşatmasıdır.

Şiir baş ağrısı kadar bıkcı ve bunaltıcıdır.(38)

6) Köşe Yazısı: "Kassap Avı"

- Anneciğim niçin aslanlarla kaplanları avlarlar?

- Mini mini kuzuları parçaladıkları için

- Öyle ise neden kasapları da avlamıyorlar?(39)

Ünlü Adanalı şair Ziyâ'nın(40) "Bilmem neye âşıkân utansın/Bîgâne-i aşk olan utansın/Bir hâsılı yok zemine düşdüm/Elden ne gelir zemân utansın" diye başlayan "Utansın" redifli gazele Yaşar Nezihe Hanım(41) bir nazire yazmıştır. "Gül soldu ise hazan utansın/Cürmü ne ki bâğbân utansın" diye başlayıp "Bu şi'r-i hazinini Nezihe/Duysun yine şâirân utansın" diye biten gazelin beşinci beyiti; "Oldumsa zelil teessüf etmem/Zillette koyan zamân utansın" şeklindedir. Rahavî, Nezihe'nin bu gazelinin beşinci beyitini alıp muhammes şeklinde yazdığı "Zaman Utansın" şiirinde nakarat olarak kullanmıştır(42).

7) Zamân Utansın

Hayatı tahkir etmedim etmem
Feleğe, şansa minnet de etmem
Nâmerd köprüsünden ölsem de geçmem
Oldumsa zelil teessüf etmem
Zillette koyan zamân utansın

Çiğnedim geçtim her nevi kederi
Attığım adım her nevi ileri
Bu günler oldum gamın mihreri
Oldumsa zelil teessüf etmem
Zillette koyan zamân utansın

Denedim taradım encâmı hiçtir
Karşımda şahlanan serteser piçtir
İlm ü irfândan nasipsiz koftur
Oldumsa zelil teessüf etmem
Zillette koyan zamân utansın

Yoksul Raha'nın rehâdır sonu
Bu yolda sarsılmaz azm u imanı
Asil simalar korurlar onu
Oldumsa zelil teessüf etmem
Zillette koyan zamân utansın(43)

8) Gazel

Ne anlar züppeler bilmem bu meydân-ı siyasetten
Tepe taklak düşer bir gün bu gavga-yı belâhatten

Vatandan bahseder amma vatan aşkı nedir bilmez
Atar kokmuş lügatlerden ki fikrince ferâsetten

Kafa bir kış kabağından mürekkeptir beyin salça
Kurar söyler havâiden prensipler garâbetten

İlâhilerle zu'munca zafer tâcı murassadır
Münâcâtı tevekkülle emel besler hacâletten

Bu ferdâ-yı tefe'ülden edep yahu çekil artık
Bu leyle-i cilâdan neler doğmaz nedâmetten

Serâpâ bilmeyen var mı vatan î mân berâberdir
Ve lâkin hurdeler fikri müzebzebe rezâletten

Rûkû' ile sücûdunda gazanferdir müreccahtır
Vatan kavgâsında ammâ siner korkar cebânetten

Boyacıdan kıyâs eyle bütün âlem siyâsîdir
Ki her ferdi küçük İsmet ki endûh-ı cehâletten

Diplomatlar siyâsîler çoğaldıkça bu vâfide
Silik beşlik gibi düştükçe kadr ü kıymetten(44)

9) Manzum Öğüt

Serbest olup âlemde siz yektâ olun evlâtlarım
Cehle lânet eyleyin fadıl olun evlâtlarım

Cahile insan demek erbâb-ı dile pek günah
Ar edin insansanız sa'y edin evlâtlarım

Rûz-ü şeb tahsil edin şan ü şeref ilm iledir
Her fenni tahsil edin cehd eyleyin evlâtlarım

Söyler ve yazarken dâim olsun halâvet şivede
Derme çatma yazmayın konuşmayın evlâtlarım

FÂTİH'i siz dinleyin rahmet ile yâd eyleyin
Derslere dikkat edin serbest olun evlâtlarım(45)

10) Şiir: Öğüt

Gel oğul ey hazer ol kimseden peymânı yok
Din ü imandan mücerred zerrece vicdanı yok

Her fenâlık etmeye çok mübtelâ hılkatlerin
Tıyneti murdar olunca derdinin dermânı yok

Evc-i âlaya kadar çıkırsa da bir hiç-â-hiç
Çünkü düşkün tâb olan tebdilinin imkânı yok

İslâh-ı nefis eyler mi hiçbir denâ'et modeli
Eylers ammâ sâhada hayfa ki bir Lokmân'ı yok

Ben benim söyler, demâdem saldırır her bir yana
Her ne yazsam bî-fâ'ide habbecik iz'anı yok

Ben Râhayım, tâ ölünce Mûsa'yım Firavn sana
Anladın mı hâme-i cellâdımın ihsânı yok(46)

11) Şiir: Geçer

Muharririn ömrü yazmakla geçer
Savcının ömrü sormakla geçer
Leyleğin ömrü laklakla geçer

Polisin ömrü takiple geçer
Neccârın ömrü çakmakla geçer
Terzinin ömrü ölçmekle geçer
Berberin ömrü tıraşla geçer
Enayinin ömrü bakmakla geçer
Muhasibin ömrü saymakla geçer
Tapucunun ömrü ferâğla geçer
Şifrecinin ömrü çözmekle geçer
Çiftçinin ömrü ekmekle geçer
Kalanderin ömrü çekmekle geçer
Bülbülün ömrü ötmekle geçer
Mürettibin ömrü dizmekle geçer
Küstahın ömrü zilletle geçer
Mezarcının ömrü kazmakla geçer
Şoförün ömrü kazayla geçer
Cahilin ömrü gafletle geçer
Aşığın ömrü sevmekle geçer
İşsizinin ömrü azapla geçer(47)

12) Şiir: Sakın

İyilik yaptığın adamdan sakın
Uzak dur, durma bir adım yakın
Muhammed, Aristo, Eflatun dedi
İyilik yaptığın adamdan sakın

İyilik yapmak mesleğim dindaş
İyilikle hem sor meşrebim yurttaş
Dediler düşünme inceden kardeş
İyilik yaptığın sefilden sakın

Kötülük maya, temel pazudur
Dangalak sefilin her dem izidir
Şahlansa tepinse selin oğludur
İyilik yaptığın hırpodan sakın

Reha'nın gençliği bence pek üstün
Arada bulunur bir iki düşkün
Dediler uzak dur, zamane bozgun
İyilik yaptığın züppeden sakın

Reha'yım bilmedim aldandım eyvâh
Düşkün ve arsız acidim billâh
Merhamet doğurur marazlı kemrâh
İyilik yaptığın hoppadan sakın(48)

13) Şiir: Şantaj

O yıpranmış yelpaze modası geçti gitti
İzi tozu yıkıldı serâpâ geçti gitti

Ne yobazlar var idi şantaj süsü takınmış
Bu gibi derbederler sahneden geçti gitti

Rolleri pek endermiş gûyâ nâdir bir eser
O çirkin eserlerle hırpolar geçti gitti

Kimi akl-ı selimden bahsederken şımarıdı
Saçma sapan onurlar satarak geçti gitti

Hâlâ varmış şantajlar ukalâ taslakları
Milletim yutmaz artık yobazlık geçti gitti

Bak Rahâ' da gençliğin fikri olgun ve uygun
Dipsiz kiler boş ambar modası geçti gitti(49)

Rahavî, Demokrat Urfa gazetesinin 11 Nisan 1955 tarihli nüshasında Fransız işgaline karşı mücadele edenlerden bir bölümünün isimlerini zikrederek hem onları hem de Urfa'nın Kurtuluşu'nu yâdeder:

14) Kara Günlerimizde Çalışanlar

Kim çeker gam u keder var iken dergâhımız
Ona bağlı tâ ezelden cânımız cânânımız

Can u cânândan geçip bir avuç merdaneler
Vermediler düşmâna bir zerrecik pâyeler

İstilâdan pek ıraktır imkânı var mı derbeder
Bu ilin kahramanı her biri bir şâheser

Gelse hîç-â-hiç Ehl-i Salibin ordusu
Urfa'nın kıymet verir mi en unulmaz yavrusu?

Kan döküp kanlar kana boyansa diller
Yok eder karşısında olsa Dârâ vâveler

Mustafârâ didedir başta savaşa cân katan
Başbuğumuz bir tanedir cân u ciğerden çalışan

Öyle himmet, öyle gayret sarf eyledi her cephede
Târumâr eyledi bütün küstâhları bir hamlede

Hâcî Ahmed Rastgeldi de Ramazan'dır şeyhimiz
Her biri bir -Mevlâ bilir- dürr-i yektâ pirimiz

Tatlı serttir o Halil'in ne şeker
Yardımcı İmamla hem-ser her biri bir şâheser

Mehmet Hatiboğlu ile Güven'lerin Hâc-Mustafa
Kaplan gibi savaştılar her biri bir Murtazâ

Hoca Abdullâh Efendi Hacı Beyaz Bey'leri
Durak Çavuş'la unutmâ târih o erleri

Şahlanan Güvenle Nebolar'ın İmâm'ı gör
Düşmana candan saldıran Ahmed'e, Mesci'ye sor

Beş Mağara'yı Abo'nun oğlu Halil'dir bekleyen
Düşmanı gördükçe Şellê canı cana sığmayan

Yetkinlerin Mustafa'nın serteser hayrânıyız
Ağyârı hiç saymada baştanbaşta emsaliyiz

Bir Şekerci Eyyûb'a bak, Hartavi Salih ile
Kükremiş aslana benzer himmet-i Yezdân ile

Câna kıymet vermeden düşmâna saldırdılar
Müstevlî hurde-fîneti pür-perişân eylediler

Harran Şeyhi Hayyat'ı, hayâtı istihkâr eden
Barutçu İmâm'dır evet düşmana bir sûr-i beden

Yarbay Rızâ'nın himmeti, her zaman yâd olmada
Azmini inkâr eden yoktur ve olmaz Urfa'da

Encâm-ı lebriz ettiler Ehl-i Salîb ordusunu
Mah u nâbûd ettiler encâlini, ensâlini

Bu vatan Türk elidir, Türkün harîm-i ismeti
Tertemizdir, lekesizdir tâ ezelden iffeti

En nihâyet dersini aldı, kudurmuş mürdeler
Hâib u hasîr çekip gitti o mürde hareler(50)

Gazete yazılarında imza olarak kullandığı Rahavî dışında, şiirlerinde kullandığı Fatih mahlasıyla tahmis ettiği amcası oğlu İsmet'in gazeli şöyledir:

15) Tahmis

Sensin ey mehtâb-ı mahşer mefhar-ı hep ins ü can
Sensin ey âsâr-ı hikmet mültecâ-yı ins ü can
Sensin ey âmâl-i merci müntehâ-yı ins ü can
Sensin ey nur-ı mücellâ mukteda-yı ins ü can
Hâk-i pâ-yı kademle fahreder hep asuman

Sensin ey cûdi-i iffet bab-ı rif'at mahzeni
Sensin ey nûr-ı hakikat kenz-i şefkat mahzeni
Sensin ey afâka minâ kâlây-ı rikkat mahzeni
Sensin ey kân-ı kerem esrar-ı hikmet mahzeni
Her kemâlin mebdeidir zat-ı pâkin es-selâm

İlim ile lutf ü nezâket ol kadar var sende kim
Seciyede nadidesin ebr-i saâdet sende kim
Bârekullah hulkuna sabr-ı melâhat sende kim
Cûd-ı eltâf-ı inâyet ol kadar var sende kim
Zerre olmaz nisbet olsa cûduna cümle cihan

Darbe-i tam-ı felekten çektiğim zahmet yeter
Bi-nevâyım sâilim ben çektiğim zillet yeter
Ben günahkâra eyâ ettiklerin zahmet yeter
Bâb-ı ihsanında hemen olduğum devlet yeter
Nola ger kılsan beni rûz-ı cezâda kâmuran

FÂTİH'a nisbet olunmaz cürmüne etme cüdâ
Müftekir gufranına red eyleyip etme cüdâ
Bahr-ı rahmet lütfuna gark edip etme cüdâ
Bendedir bâbında İSMET kıl kabul etme cüdâ
Eyle zahm-ı cürmüne lütfunla merhem el aman(51)

Rahavî'nin, Fâtih mahlasıyla yazdığı ve şair Hakkî'nin tahmis ettiği gazelinin iki beyiti Bedri Alpay'ın "Şanlıurfa Şairleri" adlı kitabında yer almaktadır. (52)

16) Tahmis

Tevâzu eylesem vech-i batına mübtelâ derler
Sükûn etsem bana kibr ü gurura âşinâ derler
Düşersem râh-ı aşka mübtelâ bir dil-rübâ derler
Edersem arz-ı ma'lûmat acerb kim hûd-nüma derler
Sükûtu ihtiyar etsem çekilmiş bî-nevâ derler

Ferağ olsam bu âlemden bana aptal denir mutlak
Sâbur olsam da çekilsem bana korkak denir mutlak
Şarab-ı aşkı nûş etsem bana ayyaş denir mutlak
Mey ü mahbûbdan el çeksem bana ahmak denir mutlak
Mey içsem tâze sevsem mâil-i zevk ü safâ derler.

Bir rastlantı sonucunda Naci İpek'in kitapları arasında bulup gönderdiği bu gazelin tamamı ise şöyledir (53):

17) Gazel

Edersem arz-ı ma'lûmat acerb kim hûd-nüma derler
Sükûtu ihtiyar etsem hemen cehle aşnâ derler

Mey ü mahbûbdan el çeksem bana ahmak denir mutlak
Mey içsem tâze sevsem mâil-i zevk ü safâ derler.

Salât ü savmı terketsem beni takbih eder herkes
Namaz kılsam oruç tutsam bu bir ehl-î riyâ derler

Eşirrânın lisânından halâs olmak ne müşküldür
Velî olsam bile hakkımda bin söz mutlakâ derler

Ne hâlettir ne sîrettir ne hikmettir aman yâ râb
Ne yapsam hayr ü şer takbih ederler nâbecâ derler

Rahavîyem ben de şaşım acerb bilmem ne yapsam âh
Ne söylesem beğenmezler ne yapsam pür hatâ derler

18) Şiir: Felek

Yuvamı harap ettin dağittin
Çekilmez oldu yaptığın felek
Yâr yâranını hicriyle boğdun
Yurdunla yuvan dağıla felek

Eyvah ne zalim gaddar imişsin
Soysuz sefile hemkâr imişsin
Namert bozguna serdar imişsin
Kolun kanadın kırıla felek

Görülmez düşkün metasın deni;
Hayatta geçmez kumaşın deni
Adem oğluna mihenksin deni
Taptığın izler yok ola felek

Rahavîyim etmem sana ser-fürû
Yıksam da dökmez zerre âb-ı rû
Altmış geçtim görmedim hab'ri
İsminle cismin yok ola felek(54)

* Bu makalenin yazılmasına Mehmet Kurtoğlu vesile oldu. İleride değerlendirme düşüncesiyle yıllar önce hakkında notlar almış olduğum Rahavî'yi konu olan bir sohbeti. Kurtoğlu; Yusuf Turan Günaydın tarafından yazılan ve "Dışarıda Bırakılmış Şiirler-Mehmet Akif İnan" adıyla yayınlanan kitapta ve daha sonra da Hece Dergisi'nin 277 sayılı M. Akif İnan Özel Sayısı'nda Leyla Arsal imzasıyla yayınlanan "Mehmet Akif Müstearları" adlı yazıda, 1950'li yıllarda Urfa gazetelerinde "Rahavî" mahlasıyla yazılan köşe yazısı, hicviye ve şiirlerden oluşan yazıların Mehmet Akif İnan'a aidiyetinin yazılmış olduğunu söyleyerek, bunun doğru olup olmadığını sordu. Bunun doğru olamayacağını, çünkü Rahavî mahlasıyla Urfa gazetelerinde 1948-1958 yılları arasında köşe yazıları ve şiirler yazan kişinin asıl adının Fatih Batıbeki olduğunu söyleyip müsbet yazı ve evrakı kendisine gönderdim.

Sayın Kurtoğlu, daha sonra bana Hece Dergisi'ne işin doğrusunu anlatan bir yazı yazdığını bildirdi. Ancak bu arada Rahavî hakkında almış olduğum notlar ve arşiv kayıt taramaları da ailesiyle görüşmelerden edindiğim bilgilerle birlikte bu şekilde bir makale haline gelmiş oldu.

Bu makalenin yazılmasına muhtelif bilgilerini aktararak yardımcı olan Naci İpek ve Mehmet Kurtoğlu ile Abozâdeler ailesinden Halil Coşkun, Şükrü Coşkun ve Hasan Coşkun'a teşekkür ederim.

- 1) Naci İpek'le 1990'lı yıllarda yapılan ve 2021 Mayıs'ında teyit edilen sohbet notlarından.
- 2) Bu isimler için Bkz. Mehmet Kurtoğlu, "Kültür Şehri Urfa". Sf.132, 135, 136, 140.
- 3) Rahavî'nin, "Urfa Postası" gazetesinde "Benim Köşem"sütununda yazdığı yazılardan seçmeler: 17.12.1948 "Kömüre Dair"; 21.12.1948 "Sevdiğim Kömür Gözlere"; 24.12.1948 "Soyadları"; 28.12.1948 "İki Arkadaş Arasında", 31.12.1948 "1948'den Ayrılaş.", 04.01.1949 "Şiire Dair.", 07.01.1948 "Urfa'nın Adalet Binasını Kanun Adamlarına Yakıştıramıyoruz", 11.04.1949 "11 Nisan".
- 4) Rahavî'nin, "Akgün" gazetesinde "Benim Köşem" sütununda yazdığı yazılardan seçmeler: 15 Kasım 1952, "Nabi'yi Unutmak Doğru mudur?"; 18 Kasım 1952, "Hayatı Görmeyenler"; 27 Kasım 1952 "Hakikat Bu Değil midir? PTT Nedir"; 14 Mart 1953, "Patikalar".
- 5) Rahavî'nin, "Demokrat Urfa" gazetesinde "Benim Köşem" ve "Hakiki Köşem" sütunlarında yazdığı şiir/yazılardan seçmeler: 17 Ekim 1952 "Danimarka"; 20 Ekim 1952 "Hürriyeti Anlayan Biri"; 29 Ekim 1952 "İbret"; 3 Kasım 1952 "Seyr ü Sefer Memurları Vicdan ve Kanun Nazarında Hür müdür?"; 10 Kasım 1952 "Bir Toplantıda Gazi ve 10 Yaşındaki Ali"; 17 Kasım 1952 "Şarap ve Şeref"; 24 Kasım 1952 "Halk Partisi Münasebetiyle"; 1 Aralık 1952 "Bir Topal Düşünce"; 8 Aralık 1952 "Kocakarının Cevabı"; 22 Aralık 1952 "Yerinde Bir Takdir"; 29 Aralık 1952 "Hasta Ziyareti"; 13 Ocak 1953 "Tak Etti Artık"; 20 Ocak 1953 "Taktakalar" (Şiir); 27 Ocak 1953, Kit'a" (Şiir); 3 Şubat 1953 "İlân Tevzi Bürosu Başkanlığına"; 10 Şubat 1953 "El mi Yaman Bey mi Yaman"; 10 Şubat 1953 "Biricik Kâtiibe" (s.22); 26 Şubat 1953 "Belediyemiz Hayati Konular Üzerinde Titiz Davrandığından Takdire Şayandır"; 24 Mart 1953 "Şimdi Takdir Ediyor ve Anıyoruz". 4 Mart 1955 "Bir Kapalı Kutu İmiş"; 8 Mart 1955 "Tok Sözler"; 18 Mart 1955 "Tarihten Fıkra"; 22 Mart 1955 "Öğüt" (Şiir); 24 Mart 1955 "Saksağanın Uçuşu"; 29 Mart 1955 "Şantaj" (Şiir); 31 Mart 1955 "Allah'ın Hikmetleri"; 5 Nisan 1955 "Vali Kadri ve Çingâne"; 11 Nisan 1955 "Kara Günlerimizde Çalışanlar" (Şiir); 23 Nisan 1955 "Zaman Utansın" (Şiir); 30 Nisan 1955 "Adanali ve Ciğer Kebapçısı"; 3 Mayıs 1955 "Hasta ve Hastane"; 10 Mayıs 1955 "Sakin" (Şiir); 13 Mayıs 1955 "Ramazan Şakaları: Top Patladı, Oruç Bozuldu"; 17 Mayıs 1955 "Bu Can Dünyaya Bir Defa Gelir"; 20 Mayıs 1955 "O Yalan, Bu Yalan, Fili Yuttu Bir Yılan, Bu da mı Yalan?"; 27 Mayıs 1955 "Köylü Zekâsı"; 3 Haziran 1955 "Çeşit"; 6 Haziran 1955 "Geçer" (Şiir); 10 Haziran 1955 "Nasihat/Müşkil/Telgraf"; 14 Haziran 1955 "Bir Fıkra"; 21 Haziran 1955 "Memleket Namına Çirkindir" 24 Haziran 1955 "Kara Sinek Derdi"; 27 Haziran 1955 "Ağaç Yetiştirmenin Faziletleri"; 30 Haziran 1955 "Ceza Dediğin Böyle Olmalı: Koca Reşit Paşa ile Bir Geveze"; 4 Temmuz 1955 "Türk Kadını ve Faziletleri"; 6 Temmuz 1955 "Köse Elçi/Tarihten Bir Yaprak"; 10 Temmuz 1955 "Patates Gibi/Meslek"; 15 Temmuz 1955 "Güzel Söz Yılanı İninden, Kötü Söz İnsanı Dininden Çıkarır"; 18 Temmuz 1955 "Yerinde Bir Ziyaret"; 22 Temmuz 1955 "Elbistan İçmeleri Yolunda Röportaj Bilmem"; 28 Temmuz 1955 "İttihatçı Miktarı/Kassap Avı"; 4 Ağustos 1955 "Bismark ve Doktor"; 16 Eylül 1955 "Yalan Söylemesini Bilmez misin?"; 19 Eylül 1955 "Ağız ile Kuyruk"; 13 Ekim 1955 "Hakikatten Ayrılmayalım"; 17 Ekim 1955 "Peygamber Efendimize Dair"; 24 Ekim 1955 "Ayna ve Çirkinlik"; 18 Kasım 1955 "İnsan Olmak Başka Adam Olmak Başka".
- 6) Akgün Gazetesinin "Benim Köşem" sütununda, 30 Ağustos 1954'te Salih Selçuk'un ve 28 Eylül 1954'te İlhami Ozanoğlu yazıları. Daha sonraları Akgün Gazetesi gazetede ki sütun, "Fikir Köşesi" olarak sürdürülecektir. Bkz. Akgün Gazetesi, 25 Temmuz 1958, 12 Ağustos 1958, 26 Ağustos 1958 t. Faiz Akgün'ün yazıları, 29 Temmuz 1958 İlhami Ozanoğlu yazısı.
- 7) Bkz. Dipnot 3.
- 8) Urfa'nın Sesi Gazetesi. 11 Nisan 1953, sayı: 180, sf.1.
- 9) Ünlü rejisör Atif Yılmaz hatıralarında bu konuya şu şekilde değinmektedir: ".Yıllar sonra Fatih dayımın, doğum yeri olan Urfa'da bir han odasında sefalet içinde öldüğünü duydum. Rufaî (doğrusu Rahavî) mahlasıyla yazdığı hicivler hâlâ dillerde dolanıyormuş" Bkz. Atif Yılmaz, "Söylemek Güzeldir" sf. 28. Ankara 1995.
- 10) Eski devirlerde bilim ve sanat adamlarına ya da filozoflara, memleketlerine nispetle verilen Halebî, Surucî, Harputî gibi bir isim olan Rahavî; Urfa'nın eski adı Ruha/Reha'ya nisbet edilerek kullanıldığı Ruhavî ve Rehavî şekilleriyle Urfa'ya mensup, Urfa'lı demektir. Eski eserlerin bulunduğu kütüphanelerde Ruhavî nisbetini taşıyan çok sayıda Urfa'lı yazar ismine rastlanır. Rehavî, aynı zamanda Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde geçen Türk Sanat Musikisindeki birleşik bir makamın da adıdır (Bkz. Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi, Ankara 1990 C: 2 sf. 224). Urfa doğumlu Fatih Batibeki de bu nedenle, gazete köşe yazısı ve şiirlerinde Rahavî mahlasını kullanmış olmalıdır.
- 11) Akgün Gazetesinin 20 Haziran 1958, 27 Haziran 1958, 11 Temmuz 1958, 15 Temmuz 1958, 18 Temmuz 1958 ve 22 Temmuz 1958 tarihli nüshalarında "Merhum Urfa'lı yazarımız Fatih Batibeki'nin Köşesinden Biri" duyurusuyla yayınlanan Rahavî imzalı "Fikir Çiçekleri", "Felek" "Yem Borusu", "El mi Yaman Beğ mi?", "Tarihten Bir Yaparık" ve "Ağanın Rüyası" başlıklı yazılar.
- 12) Akgün, 19 Aralık 1958 sf.1,4.
- 13) Atif Yılmaz Batibeki (1921-2006) Yeşilçam'ın ünlü rejisörlerindedir. Sinema hayatına Urfa'da çekilen "Mezarımı Taştan Oyun" filminde aynı zamanda başrol oyuncusu olan Rejisör Hüseyin Peyda'nın yardımcılarıyla başlamıştır (Bkz. Mehmet Kurtoğlu, Türk Sinemasında Urfa, Ankara 2015, sf. 42. Kurtoğlu, yaptığımız görüşmede; Yaşar Duru'nun kendisine, Atif Yılmaz'ın sinema hayatının başlangıcında Hüseyin Peyda ile bağlantısını dayısı Fatih Batibeki vasıtasıyla kurduğunu anlattığını söylemiştir). Atif Yılmaz; 'Selvi Boylum Al Yazmalım', 'Hayallerim, Aşkım ve Sen', 'Keşanlı Ali Destanı' 'Aşiy Nasıl Kurtulur', 'Eğreti Gelin' ve 'Adı Vasfiye' gibi unutulmaz filmlere imza atmıştır. Bkz. Ağâh Özgüç, Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü, İstanbul 1995, sf. 151 vd. Hayallerim Aşkım ve Ben adıyla yayınladığı (1991) anıları daha sonra genişletilerek Söylemek Güzeldir (1995) ve Bir Sinemacının Anıları (2002) adıyla yayınlanmıştır. Annesi Urfa'lı olan Atif Yılmaz'ın kızı ressam Kezban Batibeki de, 1960'lı yıllarda Urfa'da görev yapan Dr. Nurullah Arca'nın Urfa Lisesi'nde okuyan oğlu Koray Arca ile evlenerek Kezban Arca Batibeki ismini alacaktır.
- 14) Mübadele'de ailesiyle Fethiye'ye yerleşmiş olan Salim Şengil (1913-2005) Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerindedir. 1950 kuşağı hikâyeciliğinin ortaya çıkmasını sağlayan Seçilmiş Hikâyeler ve Dost dergilerini çıkartan Şengil'in, hikâye kitapları yanında "Anılarda Kalan Portreler" adlı bir anı kitabı da bulunmaktadır.
- 15) Atif Yılmaz, "Söylemek Güzeldir" sf. 26-28. Ankara 1995.
- 16) Coşkun ailesinden Yüzbaşı Hasan Efendi'nin torunlarından Hasan Coşkun ile 2021 Haziran ayında yapılan görüşme.
- 17) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Ed: Adil Saraç, Ş. Urfa 1986, sf. 46, 110.
- 18) Abozâde Ahmet bin Abdurrahman bin Abdullah, Urfa Şer'iye Sicili, Defter: 211, No: 1129.

- 19) Çıkmaz sokak.
- 20) Urfa Şer'iye Sicili Defter: 214/1, No: 340'da Mustafa oğlu Yüzbaşı Hasan'ın satın aldığı ev. Tarafları "Alaybegzâde Hacı Müslüm Ağa ve Abozâde Mustafa Ağa evleri ve tetimme ve tarik-i 'am ile mahdûd " ev için, ayrıca Bkz. Urfa Şer'iyye Sicili, Defter: 218, No: 676 ve 677.
- 21) Urfa Şer'iye Sicili Defter: 218, No: 677; Bkz. Tapu Sicili, Teşrinievvel 1335, C: 86, No: 101 ve tedavülü olan 23.12.1944 tarih, 104 numaralı kayıdın hudutları. Yüzbaşı Mustafa Oğlu Halil; Kurtuluş Savaşımızda Urfa Müdafaayı Hukuk Cemiyetinin önemli üyelerinden olup, gazeteci-yazar Bekir Coşkun ve Mülkiyeli yazar Halil Coşkun'un da babaları olan Vilâyet eski yazı işleri ve nahiye müdürlerinden Zeki Coşkun'un babasıdır. Bkz. Müslüm Akalın-A.Cihat Kürkçüoğlu, Urfa Millî Mücadele Albümü, Urfa 2020, sf. 120, (Müftü) Hasan Açıral, Urfa Kuruluş Mücadelesi Hatıratı, Ankara 2001, sf. 60; Kiratoğlu Emin'in 1341'de vefat eden Halil Ağa için düşürdüğü tarih için bkz. Dörtbudak M. Veysi, Kiratoğlu Emin Divanı, İzmir 2003, sf. 223.
- 22) Urfa Şer'iye Sicili Defter: 213, No: 1195.
- 23) Urfa Şer'iye Sicili Defter: 208, No: 926. Aile bilgileri ve kaynaklara göre; Yüzbaşı Mustafa'nın oğullarından Hasan Efendi, Şahap, Mustafa ve Şükrü ve Beşir Coşkun'un babaları olup Urfa Redif 75. Alayının 2. Suruç Taburunun 2. Bölük Yüzbaşısıdır. Abdurrahman Efendi, Mustafa Coşkun'un babası; Mahmud Efendi, Tahsin Coşkun'un babasıdır, Fâik Efendi ise Filistin cephesinde şehit düşmüştür. Halil Efendi, Ömer, Osman, Zeki Coşkun'un babalarıdır. Albaylıktan emekli olan Ali Efendi, Hüsnü Coşkun'un babası; Rifat Efendi, Kadir Coşkun'un babasıdır. (Coşkun ailesinden Yüzbaşı Hasan Efendi'nin torunlarından Şükrü Coşkun ile 2021 Mayıs ayında yapılan görüşme.)
- 24) Alpay'a göre "1827 yılında Urfa'da doğan İsmet ilk tahsilinden sonra sonraları Urfa Müftüsü olan Abdullatif Efendi ile birlikte İhlâsiye medresesine girmiştir. Tahsilini bitirince babası Yüzbaşı Mustafa Efendi'nin yanında görev almış, 1871 yılında tayini Halep'e çıkan babasıyla birlikte Halep'e gitmiş, maliyede sandık emînliği görevindeyken 1875 yılında vefat etmiştir. Güçlü bir şair olan İsmet, şiirlerini mürettep bir divan haline getirmiş ve oğlu Mustafa, ölümünden sonra çok uğraşmışsa da bastırmaya muvaffak olamamıştır. Alpay, a.g.e. sf. 110.
- 25) Urfa Şer'iye Sicili Defter: 222 No: 37.
- 26) Müslüm Akalın, Urfa'nın Kurtuluşuna Dair Üç Hatırat, Ankara 2017, sf.93,95; Müslüm Akalın-A. Cihat Kürkçüoğlu, Urfa Millî Mücadele Albümü, Urfa 2020, sf. 120.
- 27) Şükrü Coşkun, sohbetimiz sırasında, Abozâde Yüzbaşı Mustafa'nın oğullarından Rifat'ın torunu olan amcazadesi ve bir dönem Urfa'nın ünlü müteahhitlerinden olan Reşit Coşkun'un; amcazadesi Fatih'e, kaldığı han odasında çok defa yemek götürdüğünü kendisine anlattığını belirtmiştir.
- 28) AYDIN Gazetesi 26 Aralık 1939, No: 717, sf.1; AYDIN Gazetesi 9 Mayıs 1939 No: 525, sf. 1;
- 29) Gülşah-Eser-Abdullah Orak. Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Geliştirilmesinde Öncü Bir Kurum: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 46, Ekim 2016.
- 30) Bkz. Ek-1: Fotoğraf.
- 31) Anılarına göre Atif Yılmaz'ın babası; aslen Elaziğ Palu ilçesinden olan dedesi Hamdi Bey'in eşlerinden Çerkez asıllı Caşşan Hanım'dan olma 1902 Halep doğumlu olan oğlu Muhip Batıbeki'dir. Atif Yılmaz, "Söylemek Güzeldir" sf. 26-28. Ankara 1995; Anı kitabının ilk basımı, Hayallerim Aşkım ve Ben, İstanbul 1991, sf. 11, 15, 194.
- 32) Atif Yılmaz, Hayallerim, Aşkım ve Ben, İstanbul 1991, sf. 11.
- 33) Şiirler kaynağından alındığı şekilde yazıya aktarılmış olmakla dönemin şartları ve imkânları çerçevesinde çeşitli vezin ve yazım hataları içerebileceğini ifade etmek gerekir.
- 34) Demokrat Urfa, 20 Ocak 1953
- 35) Demokrat Urfa, 20 Ocak 1953
- 36) Demokrat Urfa, 10 Şubat 1953
- 37) Akgün, 11 Temmuz 1958, anma yazısı.
- 38) Urfa Postası, 4 Ocak 1949.
- 39) Demokrat Urfa, 28 Eylül 1955
- 40) Şair Adanalı Ziya (1859-1932), Ziya Paşa'nın Adana valiliğinde ona yazdığı hicviyeyi Paşa'nın ikametgâhının kapısından atmasıyla meşhurdur. Huzura getirildiğinde "Bunu sen mi yazdın" sorusuna Ziya, "Evet, ben yazdım" cevabını verince Paşa, "Aferin evladım, sende büyük bir istidat var" deyip -kimilerine göre aslında uzaklaştırmak gayesiyle- onu İstanbul'a tahsile göndermiştir (Bkz. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asrın Türk Şairleri, sf. C: 4 sf. 2019.
- 41) Yaşar Nezihe Bükülmez (1880-1971). Urfa musiki âlemlerinde gazelhanların çokça okuduğu gazelleriyle meşhurdur. Bkz. İbrahim Halil Çelik, Yaşar Nezihe Hanım, Hayatı, Sanatı, Eserleri. Urfa 1987. İnal, a.g.e. C: 4, sf. 1947. Mehmet Kurtoğlu, Aşkın ve Melâlin Şairi: Yaşar Nezihe (Bükülmez), ŞURKAV Dergisi Eylül 2017 sf. 7. Yaşar Nezihe'nin, Adanalı Ziya'ya Nazire başlıklı gazeli için bkz. Hilmi Yücebaş, "Hiciv Edebiyatı Antolojisi" İstanbul 1955 sf.302.
- 42) Edebiyatımızda son iki dizesi nakarat olarak tekrarlanan muhammes örneği pek azdır. Bkz. İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Sf. 342.
- 43) Demokrat Urfa, 23.04.1955,
- 44) Alpay, a.g.e. sf.47; Prof. Ekrem Bektaş, Urfalı Divân Şairleri, İstanbul 2020, sf.70.
- 45) Alpay, a.g.e. sf.48.
- 46) Demokrat Urfa, 22.03.1955, Urfa'daki bu nasihatname geleneği hakkında bkz.: BEKTAŞ, Ekrem, "Urfalı Üç Şairin Çocuklarına Yazdığı Manzum Nasihatler", III. Taras Shevchenko International Congress On Social Sciences, July 12-14, 2019, Kiev-Ukraine, İksad Publications, 2019, s. 126-133
- 47) Demokrat Urfa, 06.06.1955
- 48) Demokrat Urfa 10.05.1955.
- 49) Demokrat Urfa, 29.03.1955
- 50) Demokrat Urfa, 11.04.1955. Şiirde yapılan edebî sanatlarla anılan Kurtuluş Savaşımızın kahramanları; Belediye Reisi Hacı Mustafa, Şeyho Ramazan, Hacı Ahmet Rastgeldi, Şekerci Halil, Hatip Mehmet, Hacı Mustafa Güven, Güllü Murtaza, Hoca Abdullah Efendi, Hacı Beyaz Beğ, Uzun Abuzerin oğlu Durak Çavuş, Nebozâde İmam, Ahmet Mestçi, Abozâde Halil, Ali Şelli, Küçük Hacı Mustafa Yetkin, Hartavi Salih, Şekerci Eyyüb, Harran Şeyhi Hayatı, Barutçu İmam, Jandarma Kumandanı Yarbay Ali Rıza.
- 51) Alpay, a.g.e. sf. 46-47.
- 52) Alpay, a.g.e. sf. 48.
- 53) Burada, Gazel'in ilk beyiti, "Sükûtu ihtiyar etsem hemen cehle aşnâ derler" şeklinde bitmektedir
- 54) Akgün, 27 Haziran 1958

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Urfa'dan İki Kardeş Portresi: Eğitimci MEHMET FUAT AYATAÇ ve Ressam MUSTAFA AYATAÇ

Dr. A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Sanat Tarihçi
Harran Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi
cihatkurkuoglu@gmail.com

Urfalı Dabbak Halil Efendi'nin; Uncu Ali, Mehmet (Doğumu: 1836), Mustafa ve Ahmet adlarında dört çocuğu bulunmaktadır. Soyadı Kanunu çıkınca aile Palalı soyadını aldı.

Dabbak Halil'in çocuklarından Mehmet Efendi Zemzem Hanım'la evlendi ve bu evlilikten Bekir, Hafize, Derviş, Halil, Adile, Halime ve Hacı Osman (Tütüncü) adlarında dördü erkek, üçü kız yedi çocuğu oldu. Bu çocuklardan Tütüncü Hacı Osman'dan olanlar Ayataç soyadını aldı.

Bu yazımızda Mehmet Efendi'nin oğlu Tütüncü Hacı Osman ve onun çocukları Mehmet Fuat Ayataç ile Mustafa Ayataç'ı tanıtmaya çalışacağız.

Tütüncü Hacı Osman Efendi'nin ressam oğlu Mustafa Ayataç tarafından çizilen kara kalem portresi.

Tütüncü Hacı Osman Efendi

Tütüncü Hacı Osman Efendi'nin oğlu Ressam Mustafa Ayataç, Abbasiye Vakfı olarak da bilinen "El Hac Abbas İbn-i Muhammed Ağa Vakfı"nın varislerinden olduğunu söylemektedir.(1) Ayrıca bir röportajında El Hac Abbas İbn-i Muhammed Ağa soyundan geldiklerini, yaptığı araştırmalara göre ailenin kökünün Buhara'ya dayandığını ifade etmektedir.(2) Mustafa Ayataç'ın sözünü ettiği Muhammed oğlu Hacı Abbas Ağa'nın Urfa'nın Bâbü'l-Emir (Bey Kapısı) Mahallesi sakinlerinden olduğu ve aynı mahalledeki Nimetullah Camii avlusuna kendi adıyla bir medrese yaptırdığı (Abbasiye-Abbas Ağa Medresesi) Muharrem 1108 /Temmuz/Ağustos 1696 tarihli vakfiyeden anlaşılmaktadır.(3)

Tütüncü Hacı Osman Efendi 1880 yılında doğdu. Urfa'nın yerli ailelerinden Kinacıların kızı 1884 doğumlu Tefide Hanım'la evlendi. Bu evliliğinden Mehmet Fuat, Zemzem, Hafize, Medine, Adile, Fatma, Hatice ve Mustafa adlarında ikisi erkek, altısı kız olmak üzere sekiz çocuğu oldu. Ayrıca Fatma adında bir kız çocuğunu evlatlık edindi. Tefide Hanım küçük oğlu Mustafa'yı doğurduktan 40 gün sonra 1916 yılında 32 yaşında vefat etti. Sekiz çocuğu ile dul kalan Hacı Osman Efendi ikinci evliliğini Emine Hanım'la yaptı. Bu evlilikten de Ömer adında bir oğlu oldu. 1934 yılında Soyadı Kanunu çıktığında aile "Ayataç" soyadını aldı.(4)

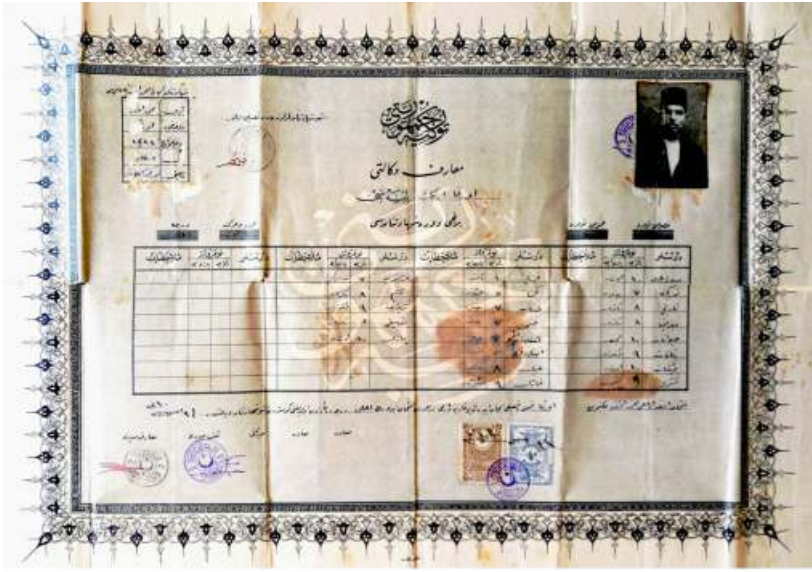
Hacı Osman Efendi 1941 yılında göğüs ağrısı ile kalp krizi geçirdi. O sırada oğlu Mehmet Fuat Urfa'da ihtiyat askerliğini yapıyordu. Hemen eve askeri doktor getirildi. Ancak kurtarılmayarak 13 Eylül 1941 tarihine 61 yaşında vefat etti. Erkek çocukları Mehmet Fuat ve Mustafa Türkiye'nin zor koşullardan geçtiği Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimlerini tamamladılar. Mehmet Fuat öğretmen, Mustafa Ressam oldu.

MEHMET FUAT AYATAÇ

Tütüncü Hacı Osman Efendi'nin Tefide Hanım'dan olan sekiz çocuğunun ilkidir. 1905 yılında Urfa'da doğdu. İlkokulu Urfa'da Numune Mektebi'nde okudu. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda "T.C. Maarif Vekâleti Urfa Erkek Lisesi"nin orta kısmında tamamladı ve 9 Ağustos 1340 (1924) tarihli âlâ (iyi) dereceli "Birinci Devre Şahadetname (Diploma)" ile mezun oldu.

Ortaokuldan sonra Sivas'ın Kabak Yazısı mevkiinde bulunan Sivas Erkek Muallim Mektebi'nin beşinci sınıfına kaydını yaptırdı. 1924-1925 ders yılında gördüğü bir yıllık öğrenimden sonra "âlâ" dereceli "İlk Tedrisat Muallimliği Şahadetnamesi" ile mezun oldu.

15 Birinci Teşrin 1341 (15 Ekim 1925) tarihinde Elbistan Güneşli Mektep'te öğretmenlik mesleğine başladı. Sırasıyla Elbistan İsmet Paşa Mektebi öğretmenliği (1927), Suruç Namık Kemal Mektebi öğretmenliği (1927), Halfeti İstiklal Mektebi Başmuallimliği (1928) görevlerinde bulundu. 1929-

Mehmet Fuat'ın Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Urfa Erkek Lisesi Birinci Devre (Ortaokul) Şahadetnamesi.

Mehmet Fuat Efendi'nin Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Sivas Erkek Muallim Mektebi İlk Tedrisat Muallimliği Şahadetnamesi

1930 yıllarında "Harp Akademisi Yıldız İhtiyat Levazım Mektebi"nde Asteğmen olarak askerliğini yaptı. Askerlik dönüşü Hilvan Mektebi Başmuallimliği (1930), Halfeti Altınırnak Mektebi Başmuallimliği (1931), Birecik Fırat Mektebi Başmuallimliği (1932), Viranşehir Sakarya Mektebi Başmuallimliği (1936-1939), Harran-Akçakale Okulu öğretmenliği (1939) görevlerinde bulundu. İkinci askerliğini (İhtiyat) İkinci Dünya Savaşı yıllarında 2.10.1941 ve 15.3.1944 tarihleri arasında Urfa'da 14. Süvari Tümen Komutanlığı emrinde üsteğmen olarak yaptı. 1945 yılında Urfa Merkez Milli Eğitim Memurluğu görevine atandı. 28.05.1951- 28.07.1962 tarihleri arasında Urfa Merkez Turan İlkokulu Başöğretmenliği ve Milli Eğitim Memurluğu görevlerinde bulundu.

Münever Hanım'la Evleniyor...

Mehmet Fuat Ayataç Sivas Erkek Muallim Mektebi'nde okurken Elbistanlı arkadaşı Turgut Tezel ile çok samimi idi. Mezun olunca iki arkadaşın tayini öğretmen olarak Elbistan'a çıktı. Elbistan'da okul arkadaşı Turgut'un kız kardeşi Münever Hanım ile evlendi.(5)

Görev yaptığı ilçelerden 1945 yılında milli eğitim memuru olarak atandığı Urfa'da eşi ile birlikte babasının Su Meydanı mevkiindeki evinde kardeşleri birlikte oturdu. Ailesine çok bağlı idi. kardeşleri Zemzem, Hafize, Medine, Adile, Fatma, Hatice, Mustafa ve Ömer'e (Üvey) eşi Münever hanım ile birlikte kol kanat gererek onlara maddi-manevi destek verdi. Kız kardeşleri-ni evlendirdi.

Mehmet Fuat Bey askerliğini yaptığı Yıldız İhtiyat Levazım Mektebi'nde Üsteğmen iken.

28.05.1951-28.07.1962 tarihleri arasında Urfa Merkez Turan İlkokulu Başöğretmenliği ve Milli Eğitim Memurluğu görevi sırasında Milli Eğitim Müdürlüğü aracıyla köy okullarını teftişe giderken. (Şoför mahalinde ortada)

1951 yılında Bey Kapısı semtindeki Turan İlkokulu'na atanınca okula yakın olduğu için Bey Kapısı'nda bir eve kiracı olarak taşındılar. Daha sonra Kutbeddin Mahallesi Şekerci Sokak ile Temur Sokağın köşesinde yer alan, cephesi Şehit Nusret Sokağı'na bakan iki katlı geleneksel bir Urfa evini satın alarak buraya taşındı. Osmanlıda yaygın olan pederşahi (Ataerki) aile geleneğine bağlı olarak hep babasıyla ve kardeşleriyle oturdu. Kutbeddin Mahallesi'ndeki evinde de bu geleneği devam ettirip evli çocukları Özdemir ve Kemal Bey ile oturdu.

Vatansever Bir Aydın...

Osmanlı döneminde doğmuş, ilk gençlik yıllarına kadar Osmanlı kültürü

Mehmet Fuat Bey (önde oturanlardan soldan üçüncü) 1950 yılında Turan İlkokulu'nda öğrenci ve öğretmenlerle

Mehmet Fuat Bey (soldan üçüncü) 1950 yılında Turan İlkokulu'nda arkadaşlarıyla

M.Fuat Bey ve eşi Münevver Hanım

ile büyümüş, ilk, orta ve öğretmen okulu eğitimini Arap harfleriyle almış, çok iyi Arapça bilen Fuat Ayataç Kur'ân-ı Kerim'i tefsir edecek derece dini bilgilere sahipti. Dini görevlerini yerine getiren inançlı bir insandı. Hurafelere son derece karşı idi. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Cumhuriyet ilkelere bağlı vatansaver bir aydın olarak yaşamını sürdürdü. Çalışkan, liyakat sahibi ve disiplinli idi. Şık ve temiz giyinir, her gün tıraş olur, kravat takmadan sokağa çıkmazdı. Yokluk yıllarını yaşadığı için tutumluydu. Elbisesi biraz eskidiğinde terziye ters çevirtirip yenilenmiş olarak bir süre daha giyerdi. Böylece kimseye muhtaç olmadan öğretmen maaşıyla kardeşlerini ve kendi çocuklarını büyüttü.

Bediüzzaman Said Nursi'yi Ziyaret Ettiği İçin Mahkemeye Veriliyor...

İslam alimi, müfessir ve yazar Bediüzzaman Said Nursi 20 Mart 1960 tarihinde Urfa'ya gelmiş ve İpek Palas Otel'i'ne yerleşmişti. Onu görmek iste-

yen Urfalılar otelin önünde kuyruklar oluşturuyordu. Fuat Bey de bazı arkadaşları ile ziyarete gitti. Ancak iki ay sonra 27 Mayıs 1960 askeri darbesi olduğunda bazı yakın arkadaşlarının bu ziyaretle ilgili ihbarı üzerine görevden alındı. Hakkında soruşturma açıldı, mahkemede yargılandı. Ancak aklaarak tekrar görevine iade edildi.

Urfa'da Müze Kurulmasının İlk Çalışmalarını Yapıyor...

1948 yılında Şanlıurfa'da bir müze açılması fikri oluşmaya başlamış, mevcut eserlerin Atatürk İlkokulu'nda bir depoda toplanması sonucunda müzenin kuruluşu ile ilgili ilk adım atılmıştı. Mehmet Fuat Ayataç 1951-1962 yılları arasındaki Turan İlkokulu Başöğretmenliği ve Milli Eğitim Memurluğu sırasında Urfa'da müzeliğe değerli eski eserlerin toplanması ile de görevlendirildi. O yıllarda Bey Kapısı yakınlarındaki Süryanilerin "Sürp Boğos Bedros Kilisesi" Turan İlkokulu olarak kullanılmaktaydı. Fuat Bey çevreden topladığı müzeliğe eserleri burada koruma altına aldı. Milli Eğitim Memuru imzasıyla

Urfa'daki I., II. ve III. Bölge Gezici Başöğretmenliklerine gönderdiği 12.01.1954 tarih ve 620.17 sayılı yazı ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bildirmek üzere bölgelerinde okulu bulunan ve bulunmayan köylerdeki tarihi han ve kervansarayların isim ve mekileri, tarihi ve mimari özellikleri, halen ise şekilde kullanıldıkları, harap ise harabiyet dereceleri hakkında bilgiler istedi. Turan İlkokulu depolarında biriktirdiği eserler 1956 yılında Şehit Nusret İlkokulu zemin kat salonuna nakledilerek depolandı ve daha sonra sergilendi.

İstanbul'a Yerleşiyor ve Emekliye Ayrılıyor...

Oğlu Osman Ayataç'ın 1961 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okumaya başlamasından sonra Mehmet Fuat Bey İstanbul'a tayinini istedi. 01.06.1963 tarihinde Eyüp İlçesi Göktepe Bucağı Merkez Dobruca İlkokulu öğretmenliğine atandı. Eşi Münevver Hanım ve oğlu Osman ile Fatih Bozdoğan Kemerleri yanındaki Kadınlar Pazarı'nda bir apartmanda kiracı olarak oturmaya başladı(6). Dob-

Mehmet Fuat Bey oğlu Özdemir Bey'in Nikah töreninde A yaktakiler Soldan Sağa; Eşi Münevver Hanım, Fuat Bey, Özdemir Bey, Fuat Bey'in büyük oğlu Kemal Bey, Önde oturan Sevinç Hanım'ın küçük kardeşi Saadet A ysen

ruca İlkokulu'ndan sonra Fatih Ali Kuşçu İlkokulu öğretmenliğine atandı ve 1969 yılında bu okuldan 64 yaşında iken emekliye ayrıldı. Emekliye ayrıldığıında Milli Eğitim Bakanı İlhami Ertem imzasıyla kendisine 16 Nisan 1969 tarih ve 213.751/N sayılı ile aşağıdaki teşekkür yazısı gönderildi.

"Milli Eğitim alanında yıllarca süren hizmetinizden sonra emekliye ayrılmış bulunuyorsunuz.

Meslekteki uzun, feragatli çalışmalarınızla memleketimiz irfanının gelişmesinde gösterdiğiniz başarılı gayretlerden dolayı yetiştirdiğiniz genç nesiller ve Milli Eğitim Ailesi adına size candan teşekkürlerimi sunar, emekli olarak da memleket irfanına yararlı olacağınıza inanarak sağlık ve saadetler dilerim. / İlhami Ertem Milli Eğitim Bakanı"

Seksen yaşından sonra yaşlılık şikâyetleri ile giderek zayıfladı ve yatalak oldu. 6 Aralık 1990 tarihinde İstanbul'da 85 yaşında vefat etti. Urfalı Öğretmen-Şair Ükkaş Ülgen ile evli olan ve İstanbul'da ikamet eden kızı Müfide Hanım babasının hastalığı sırasında annesine çok yardımcı oldu. Anne kız diğer aile fertleriyle birlikte Fuat Bey'e çok iyi baktılar. Kendisinden iki yıl sonra da 23 Mayıs 1992 tarihinde eşi Münevver Hanım vefat etti. Her ikisine de Allah rahmet eylesin.

Mehmet Fuat Bey'in Çocukları...

M. Fuat Bey'in Münevver Hanım'dan Tefide Türkân, Müfide İclal, Kemal Turgut, Derviş Özdemir ve Osman adlarında ikisi kız, üçü erkek beş çocuğu oldu. Çocuklarının hepsini okuttu. Tefide Türkân, Müfide İclal ve Derviş Özdemir öğretmen oldular. Kemal Turgut Banka Müdürü, küçük oğlu Osman Çocuk Hastalıkları Uzmanı oldu. (7)

Mustafa Ayataç ve Dr. Osman Ayataç tarafından hazırlanan "Urfa-Edessa (Müze Şehir) Antik Yapısını Korumak İçin Rapor

Mehmet Fuat Bey ömrünün son günlerinde hasta yatağında. (Yandaki Bebek Fuat Bey'in torunu Hasan Fuat Sarı'nın çocuğu)

Dr. Osman Ayataç Urfa'nın Tarihi Dokusunun Korunması İçin Çalışıyor...

Mehmet Fuat Bey'in çocuklarından Dr. Osman Ayataç liseden sonra ayrıldığı Urfa'ya hep ilgi duydu. 1973 yılında amcası Ressam Mustafa Ayataç ile birlikte İstanbul'da "Urfa Kültür ve Sanat Grubu"nu kurdular. Amcasının Başkan, kendisinin Genel Sekreter olduğu bu grubun çatısı altında Urfa'nın tarihi mimari dokusunun ve kültürel değerlerinin korunması ile ilgili önerilerin yer aldığı raporlar hazırlayarak bunları "Urfa Kültür Sanat Yayınları" adıyla 1973-1974-1981 yıllarında broşürler halinde yayınladılar. Bu raporlarını UNESCO, Anıtlar Yüksek Kurulu, Kültür Bakanlığı ve dış ülkelerdeki ilgili ku-

Dr. Osman Ayataç

ruluşlara göndererek dikkat çekmeye çalıştılar.

Dr. Osman Ayataç bu raporların 1974 tarihli olanının önsözünde "Tarih, edebiyat ve folklor yönü ile büyük turizm ilgisi toplayabilecek nitelikte olan Urfa şehri, aydınlarının bilinçli çaba ve çalışmalarına muhtaçtır. Her gerçek Urfalı, ilk adımı atılmış olan bu teşebbüsüne destekler inancındayız.

İlişikte sunulan broşür-rapordan da anlaşılacağı üzere, Urfa'nın arkeolojik, tarihi, turistik, folklorik (Edebiyat-müzik vb.) değerleriyle ortaya çıkarılabilmesinde gerekli makamlara aydın bir Urfalı olarak yardımcı olmak, sizlere de bu duyuruyu yaparak ilginizi, yardımlarınızı bu noktada toplamak istedik. Başlangıç bizden, ilgi, yardım ve gayret hepimizden..." diyerek yaklaşık elli yıl önce bir aydın olarak hem ilgililerin, hem hemşehrilerinin dikkatlerini Urfa'nın tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasına çekti.(8)

Osman Ayataç amcası Mustafa Ayataç ile 1981 yılında yayınladıkları fotoğraflı ve daha geniş kapsamlı ikinci rapor-broşürün önsözünde;

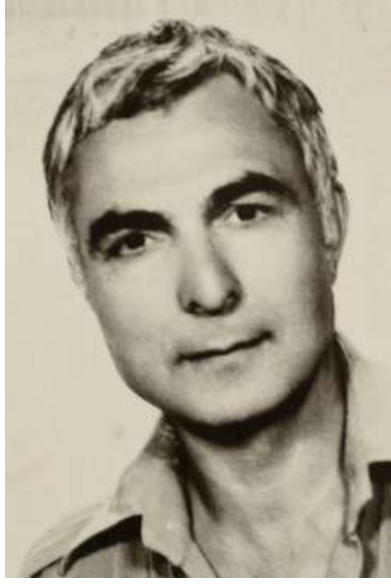
"1974 yılında yayınlamış olduğumuz broşür-rapor ile UNESCO, Anıtlar Yüksek Kurulu, Kültür Bakanlığı, dış ülkelerdeki ilgili kuruluşlara göndererek bu tarihi ve kültürel bölgenin kurtarılması için atılımlarda bulunduk. Bugüne kadar hiçbir ilgi ve yardım görmedik.

Zaman ilerliyor, tahrip olan, kaybolan Urfa oluyor. Urfa'nın kurtuluşu, bu tarihi ve kültürel çevrenin (antik kent) müze şehir halinde korunabilmesi olasılıkları gittikçe kayboluyor."(9) diyerek üzüntüsünü dile getirdi.

Başlattıkları bu koruma hareketine rağmen Urfa'da 1974-1980'li yıllar arasında tarihi doku içinde yeni yollar açılmış ve bu sırada yıkılan saray güzelliğindeki onlarca tarihi ev ve diğer tarihi yapılar Dr. Osman Ayataç'ın ve amcası Ressam Mustafa Ayataç'ın yüreğinden parçalar koparmıştır.

RESSAM MUSTAFA AYATAÇ

Tütüncü Hacı Osman Efendi'nin Tefide Hanım'dan olan en küçük çocuğu olarak 1927 yılında Urfa'da doğdu. Kırk günlük iken annesi vefat etti. O sı-

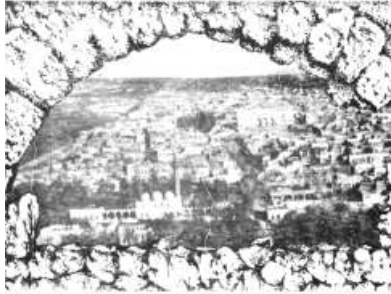

Mustafa Ayataç gençlik yıllarında.

MUSTAFA AYATAÇ

Peygamberler Şehri

URFA

Mustafa Ayataç'ın 1988 yılında yayınladığı kitabının kapağı

rada 22 yaşında öğretmen olan abisi Fuat Ayataç kendisini yanına aldı. İlkokulu üçüncü sınıfa kadar abisinin öğretmenlik yaptığı Urfa'nın Birecik ve Viranşehir ilçelerinde okudu. Dördüncü ve beşinci sınıfları Urfa Şehit Nusret İlkokulu'nda okuyarak diploma aldı.

Urfa'da Ortaokulu okuduğu yıllarda Öğretmen Ali Dağyutan (Ali Singer), Ressam-Tiyatrocu-Şair Mustafa Dişli (1926-1985), Gazeteci-Ressam Sami Barlas (1917-1996) ve Karikatürist Mehmet Sabri Uslusoy'un (1921-1984) desteği ile Urfa Halkevi çatısı altında resim ve tiyatro çalışmalarına başladı. Halkevi'nde Öğretmen İhsan

Özdemir'in yönettiği "Adalı Halil" oyununda rol aldı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarda olduğu 1938-1944 yılları arasında her yıl belirlenen 10 ressam Anadolu'nun çeşitli kentlerine gönderiliyor, kent peyzajları ve yerel yaşam kesitlerini konu alan resimler çalışmaları sağlanıyordu. 1941 yılında görevlendirilen 10 sanatçı arasında yer alan Nusret Karaca Urfa'ya gelerek 9 adet resim çalıştı(10). O sırada 14 yaşında olan Mustafa Ayataç Nusret Karaca ile tanışarak ondan resim konusunda bilgiler edindi.

O yıllarda Urfa Belediye Başkanı olan Ömer Alay, Uray Sineması (Sonradan Türkmen Sineması) ve Belediye binasının duvarlarına resimler çalışmak üzere Urfa'ya bir ressam davet etmişti(11). Mustafa Ayataç çalışmalarını izlediği bu ressamı; "Türkmen sinemasında bir Rus ressamı resim yapıyor. Şarabını içiyor. Ben pencereden gidip baktım. Şişman bir adam. Kırmızı sakallı, elinde fırçası resim yapıyor. Kırmızı yüzlü bir adam. Sinemanın tavanına filan resim yapıyor..." cümleleriyle bizlere anlatmaktadır.(12)

1942 yılında İskenderun'a yerleşti orada da Halkevi çalışmalarında katıldı. İskenderun limanında Puantör (Liman Operasyon Elemanı) olarak çalıştı. Bir süre bulunduğu Adana'da Halkevi'ne devam ettikten İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1944 yılında henüz 17 yaşında iken askere gitti ve askerliğini 1947 yılına kadar Adana'da yaptı. Onun resme olan kabiliyetini gören komutanları resim çalışmasına imkân sağlayarak sergiler açmasına yardımcı oldular.

Askerlik sonrası bir süre Tekel Genel Müdürlü bünyesinde çalışmaya başladı. Tekel'in ürettiği kibrit kutuları üzerine resimler çalıştı. 1948 yılında 21 yaşında iken Urfa Halkevi'nde ilk resim sergisini açtı. 1949 yılında Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü olgunluk imtihanlarını kazanarak burada Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Halil Dikmen'in öğrencisi olarak 1955 yılında birincilikle mezun oldu. Böylece Urfa'da akademik resim eğitimi almış ilk ressam oldu.(13) Urfa ve İstanbul'da çeşitli Orta dereceli okullarda Resim ve Sanat Tarihi öğretmenliği yaptı. Sinema afişleri çalıştı.

Urfa'nın Tarihi Kent Dokusunun Korunması İçin Mücadele Veriyor...

Mustafa Ayataç yaşamının önemli bir bölümünü Urfa dışında geçirmesine rağmen 15 yaşına kadar kaldığı Urfa'yı hiçbir zaman içinden atmadı. Urfa'nın geleneksel kültürü, tarihi kentin dar sokakları, saray güzelliğindeki taş evleri onun özlem duyduğu ve korunması gerektiğine inandığı değerler oldu. Çok sevdiği Urfa'yı sıklıkla ziyaret etti. Bu ziyaretlerinde şair dostu Şükrü Algin ve ressam dostu Nihat Kürkçüoğlu ile Urfa'yı adım adım gezip yüzlerce fotoğraf çekti.

Mustafa Ayataç 1978 yılındaki Urfa ziyaretinde görev yaptığım müze-ye geldiğinde kendisi ile tanışma fırsatı

oldu. Sonraki ziyaretlerinde de kendisi ile görüşmelerde ve İstanbul'da olduğu sırada mektuplaşmalarda bulundum.

Yukarıda da söylemiştim. 1973 yılında yeğeni Dr. Osman Ayataç ile birlikte Urfa'nın tarihi mimari dokusunun ve kültürel değerlerinin korunması için İstanbul'da "Urfa Kültür ve Sanat Grubu"nu kurdular. Amca yeğen Urfa'nın kültürel mirasının korunması için hazırladıkları raporları 1973-1974-1981 yıllarında broşürler halinde yayınladılar. Bu raporları ilgili kuruluşlara göndererek dikkat çekmeye çalıştılar.

1981 yılında hazırladıkları rapor broşürde; "...1960 yılından bu yana kenti güzelleştireyim ve yenileştireyim diye yapılan düzensiz işler sonunda kent, kargaşalığın ve çirkinliğin örneği

haline getirilmiş, elân da getirildiğine tanık olmaktayız. Böylece tarihi bu tipik kent yapı estetiği bakımından şehircilikten (Urbanizm) anlamayanların kurbanı olmaktadır. Bu duruma çare aranmalıdır.

Urfa arkeoloji, tarih ve turizm için onarılmalı, kente gerekli estetik biçim verilmelidir. Öncelikle tarihi antik kentin taş mimari kesimlerinde yıkım veya uydurma yapılardan katiiyetle vazgeçilmelidir. Yoksa bu gidişle 50 yıl sonra bir tek tarihi taş yapı, mimari sanat eseri kalmayacaktır. Kent, tabir caizse adeta vandalca bir tutum ve davranışın içindedir.

Sanatkâr ve estet olarak önerimiz, tarihi kentin hiç olmazsa bugün ayakta kalan durumunu korumak, antik niteliği bakımından gerçekten gereklidir. Uykumuzdan uyanmamızın zamanı çoktan geçmektedir." diyerek sorumlu ve aydın bir Urfalı olarak feryadını dile getirmiş, yetkilileri uyarmıştır.

Urfa'nın tarih ve kültür değerlerini tanıtan "Peygamberler Şehri Urfa" (14) ve "XX. Yüzyıl Meksika Resim Rönesansı" (15) adlarında yayınlanmış iki kitabı bulunmaktadır.

1991 yılında çalıştığı bir tablo

Yağlı boya Kompozisyon

İbrahim Peygamber'in Urfa'da ateşe atılmasını konu alan yağlı boya tablosu

İbrahim Peygamber'in Urfa'da ateşe atılmasını konu alan kara kalem çalışması

Urfalı Divan Şairi Nabi Portresi

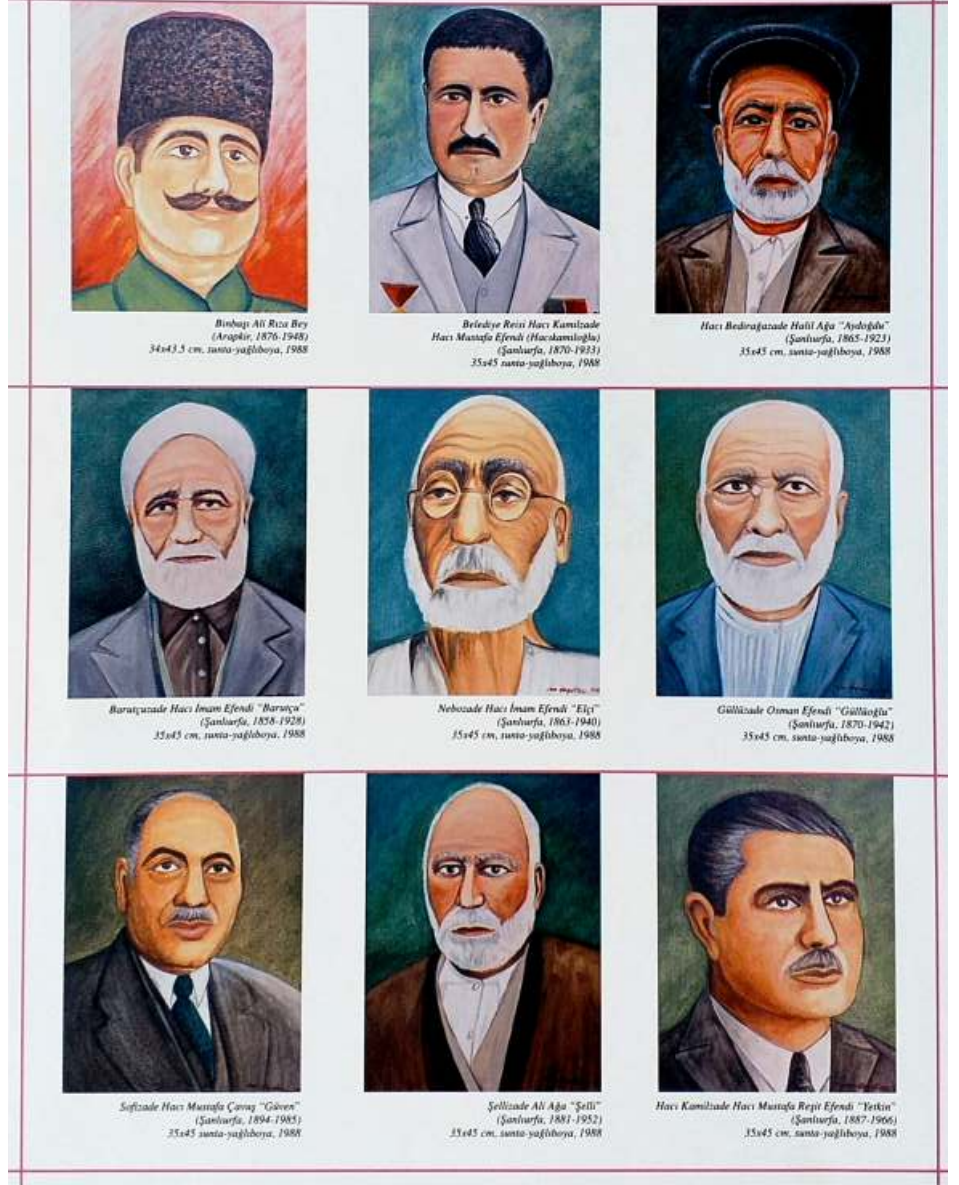
Mustafa Ayataç'ın Resimleri...

Ayataç resimlerinde doğacılık-natüralizm akımına, kurallara bağlı kalan geleneksel akademikliğe karşı bir tutum sergilemiştir. Batının anlayışını aynen almayıp özgürlüğünü koruyarak hocaları Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi Anadolu'ya yönelmiş, sanatının özünü Anadolu kültür-folklor ve tarih değerlerinden almış, bu değerleri resimlerken de kendini ifade etmiştir. Böylece resimlerinde konuları geleneksel biçimde olduğu gibi işlemek yerine, Anadolu'nun tarihten gelen mitolojik ve etnoğrafik değerlerinin hayalinde uyandırdığı duygularla işlemeyi tercih etmiştir. Urartu, Hitit, Asur uygarlıklarının kayalar üzerine işlenmiş ilkel tip ve figürlerini modern bir stille yeniden canlandırmıştır. Mu uygarlığı, Aztek ve Maya Kültürü ile heyecanlanmış, Mezopotamya kültür motiflerini kendine özel bir üslupla betimlemiştir.(16)

Anadolu'nun tarihten gelen zengin kültürü yanında Urfa'nın binlerce yıllık zengin tarih ve kültür birikimi ayrıca onu heyecanlandırmış, bir bakıma kişiliğinde ve sanatında belirleyici unsur olmuştur. "Hz. İbrahim Efsanesi", Urfa kurtuluş savaşının mimarları "Onikiler Portreleri", "Urfa Kadınları" gibi tabloları Urfa'nın tarihinden, mitolojisinden, etnoğrafik değerlerinden esinlenerek çalıştığı resimlerinden birkaçıdır.

Eleştirmen Sezer Tansuğ onunla ilgili olarak "Resme yerel bir şivenin (Diyalekt) tadını getirmekle usta bir ressamdır" nitelemesini yapmış, Şair Suavi Koçer, sanat çevresinde onun bir yanını "Mustafa Ayataç bize eski çağlardan bugüne ulaşan sanatı resimlemekte ve çizmektedir. Dahası arkaik sanatın köklerine dayanarak çağdaş modern sanata yönelmiş olmasıyla onu yüzyılımızın büyük ekspresyonistleriyle karşılaştırmak hiç de yanlış olmayacaktır." yorumunda bulunmuştur.(17)

Sanat yaşamı boyunca yurt içinde ve yurt dışında birçok karma sergiye katılan ve kişisel sergiler açan, 1959'da Türkiye Ressamlar Cemiyeti Sergisi'nde birincilik ödülü alan, Devlet Jürisi kararıyla 1963'te Brezilya Sao Paulo Bienali'ne iki eserle ve 1965 Tah-

Urfa Müdafai Hukuk Cemiyeti (12'ler) üyelerinden bir grubun Mustafa Ayataç tarafından yapılan yağlıboya portresi

Mustafa Ayataç'ın "Urfa kadınları" yağlı boya tablosu

ran Bienali'ne bir eserle katılan Mustafa Ayataç'ın bazı tabloları 1965'te Amerika'da Ben Abbey Grey Vakfı tarafından satın alınmıştır. Devlet Resim Heykel Müzesi'nde, yurt içinde ve yurt dışındaki özel koleksiyonlarda birçok tablosu bulunmaktadır.(18) Urfa ziyaretlerinde dönemin Devlet Güzel Sa-

natlar Galerisi Müdürü Nevin Güllüoğlu kendisine büyük ilgi göstermiş, 1989 yılında Urfa'da bir sergi açmasını sağlamıştır.

Şair ve Yazar Mehmet Kurtoğlu hemşehrisi Mustafa Ayataç'la ilgili duygu ve düşüncelerini "...Mustafa

Mustafa Ayataç; kızı, eşi ve yeğeni Osman Ayataç ile bir sergisinde.

Ayataç şimdiki Urfa'yı görseydi ne derdi acaba? Sağını başını yolup ağlamaz mıydı? Değil 1950'lerdeki Urfa'dan, 1980'lerdeki Urfa'dan bile eser kalmamıştır. Urfa elbise değiştirir gibi tarihi görünümünü değiştirmiştir. Oysa tarihi mekânlar şehirlerin hafızalarıdır. Ve Urfa artık hafızasını kaybeden bir şehir olmuştur. Mustafa Ayataç bir aydın Urfalı bilinciyle 50 yıl önce Urfa'nın tarihi dokusunu korumanın mücadelesini vermiştir. Tüm uyarılarına rağmen tarihi Urfa'nın tahrip edilmiş-

ni görmek onu derinden yaralamış, belki de bu şehre kırgın gitmiştir."

"O'nun Urfa'ya verdiği sevgi ve önemin yüzde kaçını Urfalılar kendisine göstermiştir? Türkiye'deki her sanatçı gibi yaşarken ilgi görmeyen bu sanatçı ne yazık ki ölümünden sonra da hatırlanmamıştır. Henüz iletişim araçlarının bu kadar yaygın olmadığı bir dönemde yaptığı tablolarla Urfa'nın tarihini ve folklorunu dünyaya tanıtan bu Urfa aşığı ressamımızın vefatından

sonra unutulup gitmesi doğru değildir. O şair olmadığı halde Urfa için şiir yazacak kadar duyarlı, Urfa'dan uzak olduğu halde Urfa'yı unutmamış biridir. 1970'li yıllarda Urfa'yı sokak sokak, ev ev dolaşarak fotoğraflayan, Urfa'nın değerlerini kitaplara, tablolara nakış nakış işleyen, sanatçı ruhu Urfa'ya sığmayan ama Urfa'yı bir ömür resimlerine sığdıran Mustafa Ayataç'a vefa borcumuz vardır. Anısını yaşatmalıyız diye düşünüyorum." cümleleriyle dile getirmektedir.(19)

Emriye Hanım'la olan evliliğinden Betül ve Aytül adlarında iki kızı olan Mustafa Ayataç 1994 yılında İstanbul'da 67 yaşında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

SONNOTLAR

- 1) Mustafa Ayataç'ın Urfalı Araştırmacı-Yazar Selahattin E. Güler'e yazdığı yayınlanmamış mektubu.
- 2) Urfalı Araştırmacı-Yazar Abuzer Akbıyık'ın 10 Nisan 1994 tarihinde Mustafa Ayataç ile yaptığı sohbetin teyp ses kasedi.
- 3) Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Arşivi, Defter No: 608/2 s.150.
- 4) Ayataç kelimesinin kökünü oluşturan "Ataç" Divanü Lügati't-Türk'te büyüklük gösteren çocuk anlamındadır. Türkçe'deki diğer bir anlamı da atalarına benzeyen, ata ile ilgili olan, atalardan gelen, atalardan kalan şeklindedir. Ataç kelimesinin önüne konulan "Ay" kelimesi ise Türkçe'de seslenmeyi ifade eden "Ey" anlamında olduğundan Ayataç da "Ey büyüklük gösteren çocuk", "Ey atalardan kalan", "Ey Atalara benzeyen" anlamlarına gelmektedir.
- 5) Münevver Hanım, Elbistan eşrafından Moralizade Hacı Ali Efendi ve eşi Hatice Hanım'ın kızı olup 1903 Elbistan doğumludur.
- 6) Daha sonra Bakırköy İstanbul Caddesi İnan Apartmanı'nda bir daire satın aldı ve vefat tarihi olan 6 Aralık 1990 yılına kadar burada yaşadı.
- 7) Tefide Türkân: 1 Temmuz 1927 tarihinde doğdu. Öğretmenlikten emekli oldu. Öğretmen Bekir Sarı (Doğumu 1925- Vefatı 2020) ile evlendi. Hasan Fuat (Heykel Sanatçısı-Finlandiya'da yaşıyor), Birbahar (Resim Öğretmeni) ve Serdar (Karikatürist) adlarında üç çocuğu oldu. Müfide İclal: 1932 yılında babasının görev yaptığı Birecik'te doğdu. Öğretmenlikten emekli oldu. Öğretmen ve Şair Urfalı Ükkaş Ülgen (Doğumu 1933-Vefatı 14 Mart 2008) ile evlendi. Ayşe Vildan, M. Kenan (Arkeolog) ve M. Benan (Avukat) adlarında üç çocuğu oldu. Kemal Turgut: (Doğumu Urfa 1934-Vefatı İstanbul 2014). Banka Müdürlüğünden emekli oldu. Hafize Hanım ile evlendi. Münevver, Mürüvvet, Murat (Kütüphaneci), Fatoş ve Mehmet Fuat (İngilizce Öğretmeni) adlarında üç kızı ve iki oğlu oldu. Derviş Özdemir Ayataç: (Doğumu Urfa 1936-Vefatı İstanbul 2004). Fen Bilgisi Öğretmeni Sevinç Aysan Hanım'la evlendi. Urfa Ortaokulu ve Urfa Lisesi'nde, İstanbul liselerinde Türkçe-Edebiyat öğretmenliği yaptı. Şiirle ilgilendi ve serbest vezinle yazdığı şiirlerini "İçimdeki Ses" adlı kitabında yayınladı. Yaşar (Almanya'da yaşıyor) ve Yeşim (Almanca Öğretmeni) adlarında iki çocuğu oldu. Osman Ayataç: 1943 yılında Urfa'da doğdu. İstanbul Tıp Fakültesinde okudu. Çocuk Hastalıkları alanında ihtisas yaptı. Eyüp SSK hastanesinde uzman hekimlik, Başhekim Yardımcılığı ve Başhekimlik görevlerinde bulundu. 36 yıl görev yaptığı bu hastanede 2008 yılında emekliye ayrıldı. Halen İstanbul'da özel bir hastanede görev yapmaktadır. 21 Eylül 1972 tarihinde H. Hilmi Erkuvaner kızı Meral Erkuvaner ile evlenen Osman Ayataç'ın Ali ve Gül adlarında iki çocuğu vardır.
- 8) Mustafa Ayataç, Urfa (Edessa) Müze Şehir Antik Yapısını Korumak İçin Rapor, Urfa Kültür Grubu Yayını, İstanbul, 1973.
- 9) Mustafa Ayataç-Osman Ayataç., Urfa (Edessa) Müze Şehir Antik Yapısını Korumak İçin Rapor, Urfa Kültür Grubu Yayını, İstanbul, 1981.
- 10) Dr.Kıymet Giray., "Kaybolan Resimler Unutulan Görünümler ve İsimlerle Şanlıurfa", Türkiye İş Bankası Kültür Sanat Dergisi, Sayı14, sayfa 65-69, Ankara, 1992.
- 11) Halk arasında "Rus Ressamı" olarak bilinen bu ressamın aslında İstanbullu olduğuna dair Av. Bekir Bozanoğlu bir görüşmemizde Av. Müslüm Akalın ve bana şu bilgileri vermiştir: "1957 yılı İstanbul'dayım. Galata köprüsünün altındaki bir kafede bir adamla tanıştım. Nereli Olduğumu sordu. Urfalıyım dedim. Oda; Ben de Urfa'da bulundum. Belediye Başkanı Ömer Alay beni Urfa'ya davet etti. Belediye binasının ve tiyatro salonunun duvarlarına resim yaptım. Çırağım da Namuslu Ali diye bir Urfalı idi. Resimleri yaparken içki içerdik. Başkan Ömer Alay'ın (1933-1966 arası belediye başkanı) evinin odalarına ve Şemsi Parmaksız adlı bir şahsın evinin odalarına resim yaptım. O günlerde Urfa'ya bir çadır gösteri grubu gelmişti. Oraya gidip eğleniyordum. Gruptaki bir kız bana âşık olmuş. Birlikte kaçmamızı istedi. Çok ısrar etti. Nihayet birlikte kaçtık. Hilvan'a geldik. Orada bir handa, her birimiz bir odaya yerleştik. Gece kapım çalındı. Kız geldi. Yanında bir bekçi vardı. Kız bana; "Bu bekçi, Kaymakam ve Savcının beni yanlarına çağırdığını söylüyor. Gideyim mi?" diye sordu. Ben de Bekçiye; "Kaymakam ve savcı neredeler" diye sordum. "Bir bahçede içki içip eğleniyorlar" cevabını aldım. Ben de kızı vermeyeceğimi söyledim. Bu kez bir kaç görevli geldi. Hem kızı, hem beni götürdüler. Beni içeri attılar. Rus Casusu diye bana bir iftira atıldılar ve beni Diyarbakır'a götürerek hapse attılar. Bir zaman sonra aklanarak kurtuldum".
- 12) Abuzer Akbıyık'ın 10 Nisan 1994 tarihinde Mustafa Ayataç ile yaptığı sohbetin bant çözümünden alınmıştır
- 13) Mustafa Ayataç'tan sonra Güzel Sanatlar Akademisi Cemal Töllu Atölyesi'nden 1966-67 öğretim yılında mezun olan 1939 doğumlu Yaşar Yayla Akademik eğitim almış ikinci ressam Urfalı olmuştur.
- 14) Mustafa Ayataç., Peygamberler Şehri Urfa, Arkeoloji ve Sanat yayınları, 1988, İstanbul
- 15) Mustafa Ayataç., XX. Yüzyıl Meksika Resim Rönesansı, Troya Yayıncılık, 1994, İstanbul
- 16) http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=3773
- 17) Mehmet Kurtoğlu., "Urfa'ya Sığmayan Ressam Mustafa Ayataç" yayınlanmamış makale.
- 18) <http://www.galeriidil.com.tr/artist/mustafa-ayatac/>
- 19) Mehmet Kurtoğlu., "Urfa'ya Sığmayan Ressam Mustafa Ayataç" yayınlanmamış makale.

Şanlıurfa'da Dinî Şahsiyetler Etrafında Teşekkül Eden Efsaneler Üzerine⁽¹⁾

Dr. Ömer KIRMIZI
Halkbilimci, Öğretmen
omerkrnz@hotmail.com

Halk anlatıları, bir toplumun edebî zenginliğinin yanı sıra o toplumun dili, inancı, idealleri, gelenekleri ve ahlak yapısı hakkında bize fikir verir. Kaynağı, toplumu oluşturan insan olan ve çoğu kez sözlü bir şekilde yayılan bu anlatılar, kuşaklar arasında informal bir aktarmayla varlığını korur. Bu klasik aktarım süreci tarihimizde yüzyıllar boyu süregelmiş ve halk anlatılarımızın korunup günümüze kadar gelmesinin zeminini teşkil etmiştir.

Efsaneler

Halk edebiyatının anlatmaya dayalı türlerinden olup kökenleri mitolojik dönemlere kadar götürülebilen efsaneler; bir yer, kişi veya olay hakkında anlatılan, sanat kaygısından uzak, içinde olağanüstülükler barındıran ve inandırıcı olma özelliği gösteren kısa nesir anlatılardır.

Mitolojinin mirasını taşıması sebebiyle güçlü bir inancı bünyesinde barındıran efsaneler, tarihî olaylarla desteklenerek kolektif hafızada kendisine yer bulur. Birey, efsanede karşılaştığı olağanüstü durumları tarihten ve inançtan güç alarak zihninde mantığa büründürür. Efsanelerdeki kutsiyet efsanelerde geçen olağanüstülüklerin sorgulanmasını engeller. Bu sebeple anlatan ve dinleyende gerçekliği kabul edilen anlatılar olarak değerlendirilir.

Efsaneler Şehri Şanlıurfa

Anlatı geleneğinin canlı bir şekilde yaşatılmaya devam ettirildiği Şanlıurfa, halk arasındaki anlatılara göre Nuh Tufanı'ndan sonra yeryüzünde kurulan yedi şehirden biridir. 2018 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınan ve 12 bin yıllık tarihiyle insanoğlunun küçük gruplar halinde avcılık ve toplayıcılığı bırakıp geniş kitlelere besin sağlamak için yerleşik yaşama geçtiği yer olarak tescillenen Göbeklitepe bu inancı destekler mahiyettedir. Bu uzun tarihî seyr içerisinde yörede yaşamış farklı etnik ve dinî gruplara mensup toplumların bakiyesi olarak yörede anlatılan birçok efsane vardır.

Şanlıurfa, uzun bir tarihî geçmişe sahip olması nedeniyle birçok efsaneye kaynaklık etmiş kadim bir şehirdir. Kuruluşu ve ad alması dahi ayrı ayrı efsanelere konu olan bu şehrin tarihinin arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılan Göbeklitepe'nin varlığıyla Neolitik döneme dayandığı anlaşılmaktadır. Halk arasında "Peygamberler Şehri" olarak adlandırılan, Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen birçok peygamberin hayatlarının bir dönemini yaşadığı şehir, bu uzun tarihin bakiyesi olan somut olan ve somut olmayan kültürel mirası bünyesinde taşımaktadır. Özellikle peygamberler, uzak geçmişteki krallar, Anadolu'nun Türkleşmesinde

misyon icra eden veliler ve İslamiyet'i yaşamak ve yaymak adına her türlü gayreti gösteren şeyhlerin hayatları bu topraklarda efsaneleşmiştir. Yörede çok sayıda efsane anlatılmasında, tarihin bu halk anlatılarına kaynaklık etmesinin rolü büyüktür.

Şanlıurfa'nın sosyokültürel hayatını şekillendiren en önemli dinamiklerden biri kentin peygamberler dönemine dek uzanan tarihidir. Kuşkusuz Göbeklitepe'nin ortaya çıkışı bu tarihi daha gerilere götürmekteyse de yöre halkı "Peygamberler Şehri" olmayı bir kimlik kartı gibi zihninde taşır. Bu durum gerek köylerde gerekse de şehirde muhafazakâr bir hayat tarzını beraberinde getirmiştir. Şehir merkezinde bulunan Balıklıgöl, Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, Hz. Eyyub'un şifa bulduğuna inanılan kuyu özellikle cuma günleri ziyaretçi akınına uğramakta; bu hafıza mekânları yöre insanının inancını tahkim etmektedir. Köylerinde cami bulunmasına rağmen cuma namazını "Dergâh" diye tabir edilen Balıklıgöl civarındaki Mevlid-i Halil Camii'nde eda etmek halk için dini bir vecibe gibidir. Bu alanın önemli bir fonksiyonu da 1991 yılında patlak veren Körfez Savaşı'na kadar karayoluyla Hacca gidenlerin konaklama ve ziyaret yerlerinden olmasıdır.

Veliler Şehri Şanlıurfa

Şanlıurfa, birçok peygamber kisasına ev sahipliği yapan bir yöre olmanın yanı sıra Hoca Ahmet Yesevî dervişleri ile Irak ve Suriye merkezli Kadiriîlik, Rûfâilîk gibi bazı tarikat halifelerinin de yaşadığı bir şehirdir. Osmanlı Devleti döneminde sosyolojik taban bulan bu akımlar, Cumhuriyet Dönemi'nde de özellikle kırsal kesimlerdeki varlıklarını devam ettirmişlerdir. Her iki ekolden gelen kişilerin yörede "şeyh" olarak adlandırılması, Harran'da yaşayan ve kendilerini Hz. Peygamber soyuna dayandıran "Naimî-Nüeymî" aşireti mensuplarına şeyh (seyit) denmesi, Suruç'ta geçmişten beri dini tedrisat yaptıklarından Şeyhler adıyla anılan bir sülalenin olması şeyh kavramının sosyal hayatta farklı karşılıklar bulmasına neden olmuştur. Ancak genel olarak yörede halk İslam'ının şekillenmesinde etkili olan şeyhler; keramet sahibi olduklarına inanılan veya öyle bir aileden geldiği için bu meziyetin varisi kabul edilen kişilerdir. Bilhassa kırsal kesimlerde kan davalarına müdahil olmaktan hastalıkların tedavisine kadar farklı fonksiyonlar üstlenen bu kişilerin bölgedeki varlığı, şehir ve köylerde hüküm süren muhafazakâr yaşam biçiminin bir diğer nedenidir.

Şanlıurfa'da anlatılan efsaneler içerisinde yörede "şeyh" olarak tabir edilen kişilerin başından geçen ve halk muhayyilesinde olağanüstülüklerle süslenen anlatıların çok olmasında yukarıda değinilen muhafazakârlığın büyük etkisi vardır. Özellikle bir tarikata giren veya yöredeki şeyhlerin Allah katında hatırlı kişiler olduğunu düşünen insanlar, bu kişiler hakkındaki anlatıları yaygınlaştırırlar. Anlatılan menkabeler yoluyla bireyle şeyh, dergâh, tekke arasında güçlü bir bağ kurulur.

Şanlıurfa yöresinde yaşayan farklı etnik gruplar arasındaki sosyokültürel bütünleşmede dinin önemli bir fonksiyon icra ettiği söylenebilir. Bu çerçevede anlatılan efsaneler arasında peygamberler, veliler, şeyhler ve diğer dinî şahsiyetleri konu alan efsanelerin de fazla yer aldığı görülmektedir. Peygamberlerin hayatları, mucizeleri; velilerin kerametleri şehirdeki muhafazakârlığın etkisiyle halk hayatında efsaneler yoluyla güncelliklerini korumaktadır. Geçmişte varlıkları ve irşad faali-

yetleriyle, günümüzde ise anlatılar yoluyla karizmatik dinî otoriteler olarak görülen şeyhlerin manevî varlıklarının devam ettiğine inanılması, türbe ve ziyaretler etrafında teşekkül eden hareketliliğin ve anlatı zenginliğinin sebeplerindedir. Yörede, Cumhuriyet ile beraber başlayan değişim hamlelerine rağmen dinî örgütlenmelerin sosyal hayat içerisinde etkin oldukları gözlemlenmektedir. Şanlıurfa'nın tarih boyunca din büyüklerine ev sahipliği yapması; Ortadoğu merkezli Kadiriîlik, Rûfâilîk, Haznevilik gibi tarikatların yörede örgütlenmesi dinî anlatılara zemin hazırlayan bir diğer husustur.

Yukarıdaki verilerden ve Şanlıurfa yöresinde yapılan gözlemlerden hareketle dinî şahsiyetler etrafındaki anlatıların oluşum süreçlerinin devam ettiği söylenebilir. Yörede şeyhlere isnad edilerek anlatılan efsaneler yoluyla bu zatların halk inancındaki güncellikleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda Şâzeli Şeyhi Ali Dede, Dede Osman Veli Hazretleri, Şeyh Maksut, Şeyh Hayat-el Harranî, Şeyh Müslüm, Buharalı Şeyh Mehmet Efendi, Şeyh Şani, Hacı Kermo, Şih Narikey, Şeyh Muhammed gibi şeyh/veli zatlar etrafında teşekkül eden anlatır halk hayatında yaygın olarak anlatılmaktadır. Aşağıda verilen metinler, bu çerçevede derlenmiştir.

Şeyh Şânî

Şeyh Şânî, menkâbeleri halk arasında dilden dile günümüze kadar gelen bir velidir. Mezarı Eyyübiye ilçesinde Spot Pazarı'nın karşısında olan bu zatın kabrini özellikle çevredeki esnaf düzenli olarak ziyaret etmekte ve mezarın temizliğiyle ilgilenmektedir. Şeyh Şânî ile ilgili halk arasında şöyle bir efsane anlatılır:

Urfa'da köşkerlik yapan bir adam, hacca gitmeyi çok ister, fakat bir türlü parasını denkleştiremez. Yine bir hac vakti parası bir türlü tamam olmaz. Hacılar yola çıktıktan sonra eline hac parası geçer, fakat bu defa kafileyi kaçırr. Bu üzüntü içerisinde Şeyh Şânî hazretlerine durumu anlatır. O da kendisine "Sen yola çık, inşallah kafileyi yetişeceksin!" der. Adam önce itiraz eder, fakat sonra "Vardır bir hikmeti!" diyerek yola çıkar. Üç günlük yolu gittikten sonra kervanın yolda dinlendiğini ve onu beklediğini görür. Kervana ulaşır ulaşmaz kervan yola devam eder.

Hacı Kermo

Halk arasında Hacı Kermo ismiyle bilinen Hacı Kerim bir Kadiriî şeyhidir. Mezar taşındaki bilgilere göre 1819 yılında vefat etmiş, Harrankapı kabristanlığına defnedilmiştir. Adı etrafında anlatılan olağanüstü hadiselerden biri şöyledir:

Hacı Kerim, bir ağacın yanında azeplik yapan bir Allah dostudur. Ancak çevresindeki insanlar onun manevî makamının farkında değildir. Hacı Kerim'in ağacının Hacca gittiği bir zamanda eşi içli köfte yapar. Hacı Kerim'e dönüp:

-Keşke ağa burada olsaydı da o da yeseydi, der.

Hacı Kerim yemeği ağasına götürebileceğini söyleyip yemeği ister. Ağacın hanımı ona inanmamasına rağmen bakır bir sahana yemek koyar ve ona verir. Odadan çıkan Hacı Kerim bir müddet sonra evin hanımına, yemeği ulaştırdığını söyler. Evin hanımı ise "Yemeği arkadaşlarıyla yedi herhalde!" diye içinden geçirir.

Gel zaman git zaman evin ağası hacdan gelir. Hac eşyaları arasında bakır bir sahan gören hanım, ağaya bunun nereden geldiğini sorar. Ağa, Hacı Kerim'in bu sahanda kendisine içli köfte getirdiğini söyler ve asıl hacının kendisi değil, Kerim olduğunu söyler. Bu olay üzerine Hacı Kerim'i aramaya çıkarlar ama onu bir daha bulamazlar.

Ali Dede

Türbesi Şanlıurfa'daki Balıklıgöl yerleşkesinde bulunan Şâzeli Ali Dede, Kadiriî tarikatının bir kolu olan Şâzeliyye'ye mensuptur. 17. yüzyılda Urfa'da yaşamış ve Balıklıgöl civarında tekkesini kuran Ali Dede döneminde, kaysı ağaçlarının dikilmesi ile ilgili halk arasında şu efsane anlatılır:

Osmanlı padişahı IV. Murat, Bağdat Seferi sırasında yol güzergâhındaki Urfa'ya uğrar. Padişah ve yanındaki paşaları yöredeki Şâzeli şeyhi Ali Dede misafir eder. Ali Dede, padişaha tekkesi ile ilgili bilgi verir. Ali Dede sohbet sırasında padişahın dalgın olduğunu, tekkenin etrafındaki ağaçları izlediğini fark eder. Padişahın izin isteyip dışarı çıkan Ali Dede bir vakit sonra geri gelir ve sohbe kaldığı yerden devam eder. Biraz sonra Ali Dede'nin

müritlerinden biri, içinde haşlanmış yumurtaların sadece sarısının bulunduğu bir tabak getirir. Olana bir anlam veremeyen padişah, Ali Dede'ye:

-Bu ne demek oluyor hoca efendi, der. Ali Dede bunun üzerine:

-Padişahım, bahçemizdeki ağaçlar içerisinde kayısı ağacı yoktur. Tabaktakileri kayısı niyetine kabul edin, deyince içinden geçenleri okuyan Ali Dede'ye karşı padişahta büyük bir saygı ve hürmet oluşur. Padişah, Ali Dede'nin bu kerametine karşılık bugün Gölpınar köyü ve civarını kayısı dikmeleri için tekkeye bağışlar.

Şeyh Maksut (Şih Maksut)

Hoca Ahmet Yesevî'nin Anadolu'ya gönderdiği halifelerden olduğuna inanılan Şeyh Maksut; Urfa'da yaşamış, halk arasında adı Şeyh Mesut, Şih Maksut olarak birkaç şekilde söylenen Horasan evliyasındandır. Türbesi şehir merkezinde olup dört eyvanlı Selçuklu medresesi tarzında inşa edilmiştir. Türbesinin bulunduğu mahalle-ye "Şih Maksut" ismi verilmiştir. Yöre- de bu evliyanın kerameti ve türbesiyle ilgili şöyle bir efsane anlatılır.

Osmanlı döneminde yaşayan Şeyh Maksut, gündüzleri talebe okutur, ibadet eder; geceleri ise insanların ve kervanların geçtiği yolları temizler. Bir gece orduda büyük rütbeli bir asker yolda giderken yolda taşları temizleyen Şih Maksut onun atını ürkütür ve asker attan düşer. Düşen kişi Şih Maksut'a bir tokat atar. Şih Maksut, askere gülümser ve:

-Allah seni Mısır'a sultan etsin, der.

Daha sonra yoldaki taşları toplamaya, yolu temizlemeye devam eder. Çok geçmeden attan düşen asker rütbeleri hızlı bir şekilde yükselir ve asker Mısır'a sultan olur. Bunun bir keramet olduğunu o da anlar. Kendisine dua eden adamı hatırlar, onun duasıyla bu makama geldiğini anlar. Onu görmek için yollara düşer. Şih Maksut'un yoldaki taşları temizlerken vefat ettiğini öğrenir, bunun üzerine mezarının üzerine türbe yaptırır.

Şih Narikey

Urfa'nın Birecik ilçesinde Şeyh Muhammed Ali Narikey lakabıyla bilinen bir veli yaşamıştır. Bahçesinden

nar çalan hırsızların çaldıkları narları gösterdiği kerametle kor ateşe döndürdüğünde bu şeyh "ateş sahibi" anlamına gelen Narikey lakabını almıştır. Şeyh Narikey'in türbesi Birecik'te Saha Mahallesi'nde Atatürk İlkokulu sokağında bir evin avlusunda bulunmaktadır. Şih Narikey ile ilgili halk arasında aşağıdaki efsane anlatılır:

Şih Narikey bir gün, kerametine inanmayan bir fırıncının yanında fırıncı çırağını yanına alıp fırının içine atlar. Fırındakiler feryat eder, ortalığı velveleye verirler fakat fırının kapağını açamazlar. Bir süre sonra kapak açılır ve çırak dışarı çıkar. Vücudunda hiçbir yanık yoktur. Etrafındakilere:

-Fırının içi buz gibiydi, der.

Fırıncı, Şih Narikey'in sıradan biri olmadığını anlar, tövbe edip ondan özür diler.

Şih Narikey, öldüğünde evine gömülmeyi vasiyet eder. Ancak ölümünden önce bu vasiyeti unutulur. Öldüğü gün cenazesini salla Fırat'ın karşısına geçirmeye çalışırlar, ama tabutu sala bindirdiklerinde Fırat dalgalanmaya başlar. Salı geri çevirdiklerinde sakinleşir. Bunun üzerine onun vasiyetine uyarak evine gömerler.

Dede Osman Avni

Dede Osman Avni Hazretleri, Şanlıurfa'da yüz yıl kadar yaşadığı rivayet edilen ve Peygamber Efendimiz'in soyundan geldiğine inanılan veli bir zattır. Çocuk denecek yaşta Kadiri tarikatına intisap eden ve uzun yıllar Şanlıurfa'da irşat vazifesi gören Dede Efendi ile ilgili anlatılan efsanelerden biri şöyledir:

Çok eskiden Urfalı bir Ermeni gemiyle seyahat ederken hava bozar, şiddetli bir fırtına çıkar. Gemi beşik gibi sallanmaya başlar. Kaptan yolcular- dan dua etmelerini, memleketlerinde bulunan ne kadar evliya varsa yardıma çağırmasını ister. Ermeni, bildiği bütün büyüklerini imdada çağırır fakat kimse gelmez. Birden aklına Dede Osman Avni hazretleri gelir. Dua ederek Dede'yi yardıma çağırır. Biraz sonra deniz sakinleşir, fırtına durur.

Kaptan, yolculara gemi tam alabora olacakken gemiyi gözleri âmâ sakallı birinin tuttuğunu söyler. Böyle birinin kimin memleketinde olduğunu sorar. Urfalı Ermeni tarif edilen zatın

Dede Osman Avni hazretleri olduğunu söyler. Kaptan kendisini onun yanına götürmesini rica eder. Yola çıkarlar, Dede Efendi'nin dergâhına varırlar. Kapıdaki müritlerden biri, iki gayrimüslimin Dede'yi ziyaretine anlam veremez ve sebebini sorar. Onlar da durumu anlatırlar. O mürit, fırtınanın çıktığı tarihte Dede'nin dergâhın bahçesindeki havuzu çubukla karıştırıp sonra suyun durulmasını beklediğini anlatır. Bunun üzerine Ermeni ve kaptan Müslüman olurlar.

Kral Kızı

Urfa şehir merkezinde Harrankapı mezarlığında bulunan Seyyid Maksut oğlu Hacı Ali Türbesi, aşağıdaki efsane ile özdeşleştirilmekte ve türbeye "Kral Kızı" türbesi denmektedir. Halk tarafından zaman zaman ziyaret edilen bu türbeyle ilgili efsane şöyledir:

Urfa'da din ilimleriyle meşgul olan bir talebe savaşa gider. Savaş bu, insanın başına ne geleceği belli olmaz, bu da esir düşer. Savaşta esir düşen bu talebe ölüm sırasını beklemeye başlar. Bütün mahkûmlar öldürülür, sıra ona gelince kralın kızına bir köle gerektiğinden onu köle olarak kıza verirler. Kız evde değilken bu çocuk sürekli Kuran-ı Kerim okur, ailesini düşünür ve ağlar. Kral kızı bir gün bu manzaraya şahit olup ağlamasının sebebini sorar. Oğlan Müslüman olduğunu, ailesini çok özlediğini anlatır ve kendisine yardım etmesini ister. Kız ona âşık olur ve Müslümanlığı seçer.

Bir gece kral kızı eve erken gelir, hastalanmıştır ve oğlana öleceğini söyler. Oğlana der ki:

-Yakında öleceğim, bizde âdet ölenleri altınla gömmektir. Ölmeden babama seni serbest bırakmasını söyleyeceğim. Benimle gömülen altınları çıkar, beni de Müslüman memlekete götürüp oraya göm, der. Birkaç gün içinde kız ölür. Delikanlı kızı götürmek için mezarını açar. Fakat mezardan çıkan kız değil memleketinde ders aldığı hocasıdır. Adam, bu duruma çok şaşırır, altınları alır fakat cesedi almadan memlekete döner. Memlekete vardığında hocasının öldüğünü öğrenir. Bir gece hocasının mezarına gidip mezarı açar, fakat mezarda yatan hocası değil sevdiği kral kızıdır. Şaşkınlığı daha da artar. İşi çözmek için hocasının dostlarına, talebelerine hocayı

sorar ama işin içinden çıkamaz. En sonunda hocasının eşini ziyarete gider. Karısı önce söylemek istemez, fakat talebesi durumu anlatınca der ki:

-Hocaefendi çok iyi bir âlim, iyi bir eşti. Fakat cimadan sonra gusletmek nefesine ağır gelirdi, Hristiyanlarda bu âdet yok diye onlara imrenirdi, der.

Şeyh Muhammed

Şanlıurfa'nın Mağaralı köyüne 1 km mesafede olan Şeyh Muhammed makamı, günümüzde mescit olarak kullanılmaktadır. Bir tepenin üzerinde olan ve içerisinde herhangi bir mezar bulunmayan makam, genelde perşembe günleri dilek tutma amacıyla ziyaret edilmektedir. Halk arasında Şeyh Muhammed ile ilgili şu efsane anlatılmaktadır:

Suruç'ta yaşayan Şeyhîler ile Ezîdiler farklı aşiretlere mensupturlar. Burada yaşayan Ezîdi aileler ile Şeyhî aileler keramet sahibi oldukları iddiasıyla devletten berat talep ederler. Ezîdiler, çocuklarına küçük yaşlardan itibaren zehir vererek vücutlarının zehire karşı bağışıklık kazanmalarını sağlamaktadırlar. İstanbul'da bulunan "Nakibu'l eşraf" her iki ailenin temsilcisini İstanbul'a davet eder. Saraya vardıklarında her ikisi de berat talebinde bulunur. Nakibu'l eşraf onlardan bir keramet göstermelerini ister. Ezîdi olan kanaat önderi keskin bir zehir getirmelerini ister ve zehri içer. Zehri içtikten sonra ona hiçbir şey olmayınca kera-

met sahibi olduğuna inanılır ve berat ona verilir. Şeyh Muhammed sarayın dışına çıkıp bir akbaba leşini görür. Bu leşi havaya atınca kuş canlanır. Durumu gören nakibu'l eşraf beratı Şeyh Muhammed'e verir.

Ezîdi kanaat önderi ile Şeyh Muhammed Urfa'ya doğru yola çıkarlar. Nizip-Birecik arasına geldiklerinde gece olur. Karşıda Fırat'ın delirmiş gibi aktığını görünce karşıya geçmezler. Kendilerini su götürmesin diye bir tepede uyurlar. Burada bir Çingene çadırı vardır ve çadırdaki yaşlı bir çingene yaşamaktadır. Geceyi bu tepede geçirirler. Gece Ezîdi, Şeyh Muhammed'in başını keser ve beratı alıp kaçar. Şeyh Muhammed başını koltuğuna alıp onu kovalamaya başlar. Onu yakalayıp beratı elinden alır. Bunu gören Çingene hayret edip "Şuna bakın, başı koltuğunda yürüyor!" deyince Şeyh Muhammed'e nazar değer ve oracıkta vefat eder. Kimilerine göre öldükten sonra orada gözden kaybolur. İnsanlar o günden beri Şeyh Muhammed'in kaybolduğu yeri ziyaret etmektedirler.

Şeyh Hayat el-Harrânî

UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınan Harran Ören Yeri, Türkiye'nin önemli tarihî yerlerinin başında gelmektedir. Harran'daki İslam Dönemi'nin önemli eserlerinden olan ve Harran Höyüğü'nün kuzeydoğu eteğinden yer alan Harran Ulu Camii ile ilgili halk arasında şöyle bir ef-

sane anlatılır: Harran Ulu Camii yapılırken kible tayini konusunda bir münakaşa çıkar. Caminin mimarı kiblenin farklı bir tarafta olduğunu, Şeyh Hayat el-Harrânî hazretleri ise mimarın gösterdiği yerden farklı bir tarafta olduğunu söyler. Münakaşa ilerleyince Hayat el-Harrânî hazretleri mimarın kulağından tutup kendi gösterdiği cepheyi parmağıyla gösterince mimar şeyhin parmaklarının yönünde Kâbe'yi görür. Bunun üzerine pişman olup Harrânî hazretlerinin ayaklarına kapanır ve böylece caminin kiblesi tam olarak tayin edilmiş oldu.

SONUÇ

Halk anlatıları insanların ihtiyaçlarına cevap verdiği ölçüde toplumlarda revaç bulur ve buna bağlı olarak yaygınlaşır. Bir anlatının toplumda anlatılıp yaygınlaşmasında ihtiyaç ve inançtan tutun da icra ortamlarına kadar birçok faktörün etkisi vardır. Tarihin ve inancın kavşak noktası olan Şanlıurfa'nın bu anlamda çok bereketli topraklar olduğu söylenebilir. Yörenin toplumsal hayatında dinin ve dinî anlatıların yaygınlığı aktüelliğini korumaktadır. Şehirde, ilçelerde ve köylerde farklı etki ve inanç boyutuna sahip olsa da dinî kişilikler etrafında teşekkül eden anlatıların Şanlıurfa halk kültüründe dilen dile yayılarak varlığını koruduğu yadsınamaz bir gerçektir.

SONNOTLAR

1) Efsane kavramı folklor, tarih, ilahiyat gibi birçok disiplinle ilişkili bir terim olup bu kavramın her disiplinin ilke ve yöntemleri çerçevesinde farklı şekillerde tanımlandığı görülecektir. Halk arasında bünyesinde barındırdığı çeşitli olağanüstülükler sebebiyle bazen hayal mahsulü olarak değerlendirilen efsanelere karşı korku ve saygı ile karışık bir duygunun varlığı tarafımızdan gözlemlenmiştir. Gerek akademik mahfillerde gerekse de Türkoloji camiasında efsane ile menkâbe (menkibe) arasındaki ilişkiye dair farklı görüşler ileri

sürülmüştür. Merkezinde dinî kişiliklerin bulunduğu anlatıların menkâbe mi (menkibe) yoksa efsane mi olarak isimlendirileceği meselesi bu tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Pertev Naili Boratav, Şükrü Elçin, Saim Sakaoğlu, M. Naci Önal gibi birçok halkbilimci bu konuda kanaatlerini çeşitli kaynaklarda ifade etmişlerdir. Şimdiye kadarki genel eğilim bu anlatıların "dinî efsaneler" başlığı altında verilmesi şeklindedir. Biz de bu yazımızda kavramsallaştırmayı bu çerçevede yaptık.

KAYNAKÇA

-Akbiyik, A., Kürkçüoğlu, S. (1990). Folklor (halkbilim) ve Şanlıurfa. Şanlıurfa: ŞURHOY Yayınları-1.
-Elçin, Ş. (2010). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
-Boratav, P.N.(1997). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
-Sakaoğlu, S. (2009). Efsane Araştırmaları. Konya: Kömen Yayınları.

-Önal, M. N. (2005). Muğla Efsaneleri (Araştırma-İnceleme) Muğla: Muğla ÜniversitesiYayınları.
-Kurtoğlu, M. (2005). Urfa Efsaneleri. İstanbul: Kent Yayınları.
-Hicri, M. (2013). Efsaneler ve Gerçekler. İstanbul: Kent Yayınları.

Urfa'da İşine Aşkı Katan Mimar: CEVHER İLHAN

Mehmet SARMIŞ
Eğitimci-Yazar
mehmetsarmis@gmail.com

Cevher İlhan
(Resam Abdurrahman Birden'in yağlı boya tablosu)

Adını ilk defa Eski Urfa yürüyüşlerine başladığım zaman duymaya başladım. Şu çeşme, şu anıt, şu şadırvan, şu ev, şu proje... Sık sık karşıma çıkıyordu. Cihat Kürkçüoğlu ile bir görüşmemizde ben sordum, o anlattı biraz. Ve ben merak etmeye başladım. Sonra da onunla tanışmak ve biyografisini yazmak istedim.

Bir gün sohbet ederken Emekli Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, eski mesai arkadaşım Temel Büyükbudak'a bu isteğimden söz ettiğim zaman, onu tanıdığını ve beni tanıştırebileceğini söyledi, öyle de yaptı. Daha sonra detaylı söz edeceğim o muazzam bürosuna gittik, kendisiyle ve kendisi gibi mimar olan kızı Hatice Kübra İlhan'la tanıştık. Anlaştığımız üzere daha sonra iki farklı gün yanına gittim; ben sordum o büyük bir istekle anlattı, ben ses, kızı video kaydını tuttu.

Cevher İlhan 1950'de Urfa'da İlhan Köyü'nde doğdu. Manifaturacılık yapan babasının adı Abdullah, annesinin ismi Halime'dir. Ailenin ikisi kız beşi erkek yedi çocuğu oluyor. Kızlar vefat etmiş, erkekler yaşamış; Halil, Cevher, Salih, Sinan, Necmettin. Cev-

her, ailenin ikinci çocuğudur. 1976 Yılında Hülya Hanım ile evlendi. Üç çocukları oldu; Zeynep, Nagehan ve Hatice Kübra.

Sonraki dönemlerde Kalaboynu, Ellisekiz Meydanı, Büyük Yol ve nihayet 1956-57 yıllarında Kadioğlu Mahallesi Temur Sokağa taşınıyorlar. Burada Cihat Kürkçüoğlu ailesi ile "him" komşu oluyorlar; aralarında bir duvar var, ortadaki kuyuyu beraber kullanıyorlar. İki ailenin, ileride hepsi de okuyacak ve önemli işler yapacak olan çocukları da böylece birbirleri ile arkadaş oluyorlar ki Cihat Kürkçüoğlu ile Cevher İlhan'ın dostluğu hiç kesintiye uğramadan bugünlere kadar geliyor. Urfa ile ilgili birçok güzel çalışmayı beraber yürütmüşler.

İlkokula 1958 yılında, bir yıl geç başlamıştır. O yıllarda tehlikeli bir göz hastalığı olan "trahom" çocuklar arasında çok yaygındır. Onda da tespit edilince trahomlu çocuklar için tahsis edilen 11 Nisan Kurtuluş İlkokulu'na kaydolmuştur. "Adam olacak çocuk" küçük yaştan kendini belli edermiş, o da ilkokula başladığı sıralarda belli etmiş. Birinci sınıfa başladığı ilk derslerden birinde öğretmeni bütün sınıfa

Cevher İlhan'ın 1967 yılında yaptığı kendi karakalem portresi

11 Nisan Kurtuluş İlkokulu 3. sınıftayken çizdiği okul planı ve okulun tarihçesi / 1960

duvardaki bir resmin resmini yapmalarını söyler. Cevher de kurşun kalemi eline alıp resmi yapmaya koyulur. Derken sınıf öğretmeni, okuldaki bütün öğretmenleri Cevher'in başına toplar. Hepsi, eline ilk defa kalemi alan çocuğun kabiliyetini büyük bir hayranlıkla seyretmeye başlar. Cevher bu esnada resmi yapmaya devam etmektedir. O da o zamana kadar bu yeteneğinin farkında değildir. O günden sonra ise resim sevgisi gelişerek devam edecektir.

Sonraki yıllarda sadece sınıfın değil okulun bütün duvarlarında ve panolarında onun yaptığı tarih, coğrafya, tabiat bilgisi resimleri asılıdır. Ancak bir farkla; o ki müfettiş gelir de, "başka öğrenci mi yok, neden bir öğrencinin resimleri" demesinler diye bazı resimlerin altına başka öğrencilerin isimleri yazılır.

Üçüncü sınıftayken (3/A) ders defterine detaylarına varıncaya kadar okulun planını yapar ve altına tarihçesini

yazar. O defter sayfasını hâlâ büyük bir gururla muhafaza etmektedir.

5. Sınıfa, artık gözleri iyileştiği için evlerine yakın olan Şehit Nusret İlkokulu'nda devam eder. Orada da resim kabiliyetini konuşturur. Bir ara öğretmenin büyük bir resim kâğıdına yaptırdığı insan iskeletinin resmi 15-20 yıl kadar okulun duvarında asılı kalacaktır.

1963 yılında ilkokuldan mezun olur. Sanatı sevdiği için, kendi arzusu ile ve kendi kendine Erkek Sanat Enstitüsü'nün ortaokul kısmına yazılır. O yılların uygulaması gereği farklı bölümlerin atölyelerinde ders görürler. Cevher İlhan ilk olarak demir atölyesine girer. Eline ölçülü bir resim, bir parça sac, bir lama demir ve iki adet perçin tutuşturulup bir kürek yapması istenir. Büyük bir hevesle yaptığı kürek okulda takdir görür ama evde tam aksi bir tavırla karşılaşır: "Baba bak, bu küreği ben yaptım" deyince babasının "Seni okula bu b.. küreğini yapmaya mı gönderdik?" demesi üzerine neye uğradığını şaşırır,

hevesi kursağında kalır. Fakat buna rağmen sanata olan bağlılığı kopmak bir yana daha da perçinlenir.

Lisede torna-tesviye bölümünü seçer. Bu arada resim çalışmalarına da devam etmektedir. Kara kalem, renkli kalem, yağlı boya... Hatta birkaç defa öğretmenlerinin de desteği ile okulun geneline hitap eden resim sergileri düzenler.

Okumaya da çok meraklıdır. İmkân nispetinde kitap ve devrinin birçok önemli gazete ve dergilerini alır. Bu yüzden okulda da kitap kolu başkanlığı yapar. Kitap sevgisi kendisini ciltçiliğe de sürükler, gerekli malzemeleri satın alarak okuduğu kitapları ciltlemeye başlar.

Odasındaki iki büyük "camhana"dan (niş) birine kitaplarını, diğerine okul malzemelerini koyar. Kurduğu düzenek sayesinde dolap kapağı her açıldığında kırk adet küçük lamba yanmaktadır. Her şey son derecede temiz ve düzenlidir.

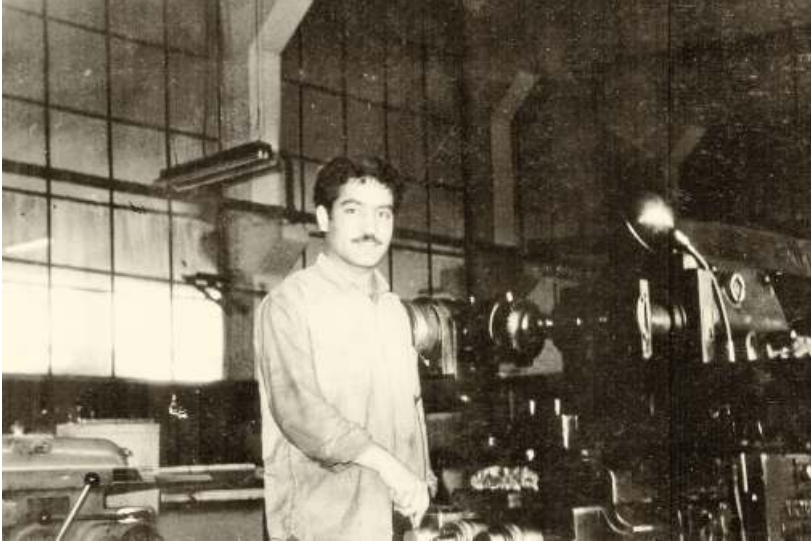
Cihat Kürkçüoğlu, "Kitaplığı o kadar düzenli idi ki imrenmemek mümkün değildi. Ben de onun gibi örnek alarak evimizdeki kitaplık dolabımı düzenlemeye çalışmışım." diyor.

Cihat Hocanın şu cümleleri de Cevher İlhan'ın daha o zamanlardan nasıl bir dünyası olduğunu gösteriyor: "Hiç sokağa çıkmayıp hep evde oturuyor ve ders çalışıyordu. Bu nedenle sokakta kendisiyle oyun oynamak hiç kismet olmadı. Kendisinden bir yaş küçük olan kardeşi Salih ile daha çok oynadım."

Fotoğrafa ve pula da meraklı olan Cevher İlhan, çocukluk yıllarından itibaren arşivciliğe başlar ki bu merakı ileriki yıllarda artarak devam edecektir. Her ne kadar pul ve para koleksiyonunu daha sonra elden çıkarsa da fotoğraftan asla vazgeçmez.

Bu arada okul tatillerinde babasının manifatura dükkânına gider, bazen köyde traktörle çift sürer, stajını tornacı ustasının yanında yapar, bazen radyocu arkadaşının dükkânında radyo tamirini yapar. Boş durmak yok. Hep bir şeyler öğrenme, yapma ve keşfetme derindedir.

1969 yılında liseyi başarıyla bitirir. Okumaya karşı büyük bir hevesi vardır ama o sıralarda maddi durumları buna müsait değildir. Babası kendisine "Ya

Cevher İlhan Ankara Belediyesi EGO İşletmesi'nde çalıştığı sırada freze tezgahında dişli yapımı esnasında / 1972

dükânâ gider esnafılık yaparsın ya da köye gider çiftçilik yaparsın.” deyince “Bana yol parası ver, Ankara'ya gideceğim, hem çalışıp hem de üniversiteyi okuyacağım.” diyerek meramını ifade eder. Daha önce Urfa'dan tanıştığı bir arkadaşının daveti üzerine Ankara'ya gitmeyi kafasına koymuştur. Oysa o zamana kadar Antep'ten ötesini görmemiştir. Yanına sadece yol parası alarak yola çıkar. Ankara'da arkadaşını bulamaz, amcası Necmettin Cevheri de o sırada yurt dışında olduğu için ortada kalır. İş bulmak amacıyla Ankara Belediyesi'nin bir işletmesi

olan EGO'ya (elektrik, gaz, otobüs) müracaat eder, kendisini tabi tuttukları sınavı kazanıp işe girer. Yenimahalle'de tuttuğu bir evde tek başına kalmaya başlar. O yıl kayıt dönemini kaçırdığı için ikinci yıl (1970) Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nin ikinci öğretim (gece) Mimarlık Bölümüne kaydolur. Gündüz torna ve freze işleri yapar, gece okula devam eder, eve gelince geç vakte kadar ders çalışır. Müthiş bir tempoda, çok az uyuyarak hem işini aksatmaz hem derslerini.

Sanat okulu çıkışlıdır, eli işe yatkındır ve işini sevmektedir. Bundan dolayı çok başarılı olur. Nitekim o sıralar Türkiye'de şanzımanda çalışan ilk kuvvet dişlisini üretir. Motor üst kapak contasının (klingrit) piston çalışma yerine dikişsiz bilezik geçirir, çeşitli makine ve motor parçaları ile kalıplarını yapar. Arkadaşları ile beraber Türkiye'de ilk defa otobüs motor bloku dökümü yapıp çalıştırmışlar ki bu başarı gazetelerde manşet olmuştur. Dediğine göre eğer o günlerde bu çalışmalar destek görmüş olsa ve sanat okullarının önü açılmış olsa bugün ülkemizin bu alandaki yeri çok daha farklı olurdu.

Okulda da çok başarılı bir öğrencidir. Yaptığı birbirinden başarılı projelerle hocalarını çok şaşırtır, hatta bazıları onun yaptığına inanmazlar. En zorlayıcı derslerden biri olan geometrik tasarım dersinde, öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceği şekilde bir kitap hazırlar. Diploma projesini uzay mimarisinde verir. Türkiye'de uzay mimarisi (modern, kabuk, soyut) alanında diploma alan ilk öğrenci kendisidir. Stajlarını İstanbul AKM'de (Atatürk Kültür Merkezi) Türkiye Büyük Yapılar Projelendirme Dairesi'nde yapar. Mimar Hayati Tabanlıoğlu'nun başkanlığında; AKM'nin restorasyon detay çalışmalarında, Atatürk Hava Alanı (Yeşilköy) proje çizimlerinde, Dalaman Hava Alanı kontrol kulesi çizimlerinde, Cumhurbaşkanlığı Florya Deniz Tesisleri'nin projelerinde çalışır.

Cevher İlhan, Yozgat'ta mimari projesini ve uygulamasını yaptığı külliye önünde

Yozgat'taki külliye'den bir kesit

Mimar Cevher İlhan ofisinde çalışma esnasında / 2021

Mimar Cevher İlhan ve Eğitimci Yazar Mehmet Sarmış ile birlikte / 2021

1976 yılında üniversiteden mezun olur, hocalarının ve daha başka çevrelerin maddi açıdan çok avantajlı olan iş tekliflerini kabul etmeyip büyük bir sevdıyla bağlı olduğu ve hizmet etmek istediği Urfa'ya gelir. Eski 11 Nisan Stadyumu'nun yanındaki Stad Apartmanı'nda "Cevher Mimarlık" adıyla kendi mimarlık bürosunu açar. Ancak çok geçmeden askere gider. 1976-1977 yıllarında İzmir Narlıdere ve Diyarbakır İstihkâm Bölüğü'nde yedek subay (asteğmen) olarak görev yapar. Artık önünde hiçbir engel kalmamıştır, çok sevdiği mesleğini çok sevdiği Urfa'ya hizmet için icra edecektir.

Atatürk Caddesi Stad Apartmanı'ndaki bürosunu, önce Urfa İşhanı'na, sonra mimari projesini kendisinin çizdiği Abdüllatif Yetkin İş Hanı'nda bulunan bugünkü yerine taşır. İgi alanlarını ve zevkini bürosunun dekorasyonunda da görmek mümkün. Klasik ve

modern unsurların bir araya getirildiği, görünce hayran kaldığım çok güzel bir yer.

Tuğla kemerler, ahşap mobilyalar, camekânlı kitaplıklar, misafirlerini ağırladığı şark köşesi, orijinal resimler, özel sipariş bakır eşyalar, eski elektronik eşyalar, çizim masaları, mesleği ile ilgili her türlü teknik cihaz ve malzeme ve her tarafta ilginç ışıklandırma sistemi.

Kocaman bir dolap eski yeni her türlü çizim malzemesi ile dolu; artık kullanılsa bile hiçbirini atmaya kıymamış.

Bir odanın tamamını kütüphaneye dönüştürmüş. Dört tarafı, Selçuklulardan Osmanlılara kadar Türk mimarisine, İslam ülkelerinin mimarisinden modern dünya mimarisine kadar çok değerli mesleki kitaplarla dolu.

Bütün bölümleri tek tek gezdim,

bilgi aldım. Her taraf tıkış tıkış her türden çok değerli eserlerle ve eşyalarla dolu. Bence artık kendisine yetmiyor.

Cevher İlhan geleneksel mimari-mize aşk derecesinde bağlı bir mimardır. Bu mimarının de en önemli malzemesi taştır. Urfa taşı Allah'ın Urfa'ya verdiği bir nimettir ona göre. "Nehit" taşından yapılmış hayatlı bir Urfa evinde doğmuş, başka başka Urfa evlerinde yaşamış, o evlerin arasındaki sokaklarda, tetirbelerde dolaşmış, tarihi binaları olan okullarda okumuş; bütün bunlar da kendi tabiriyle "etlerine, kemiklerine kadar işlemiş" ve geleneksel mimariye karşı büyük bir sevgiye, aşka dönüşmüştür.

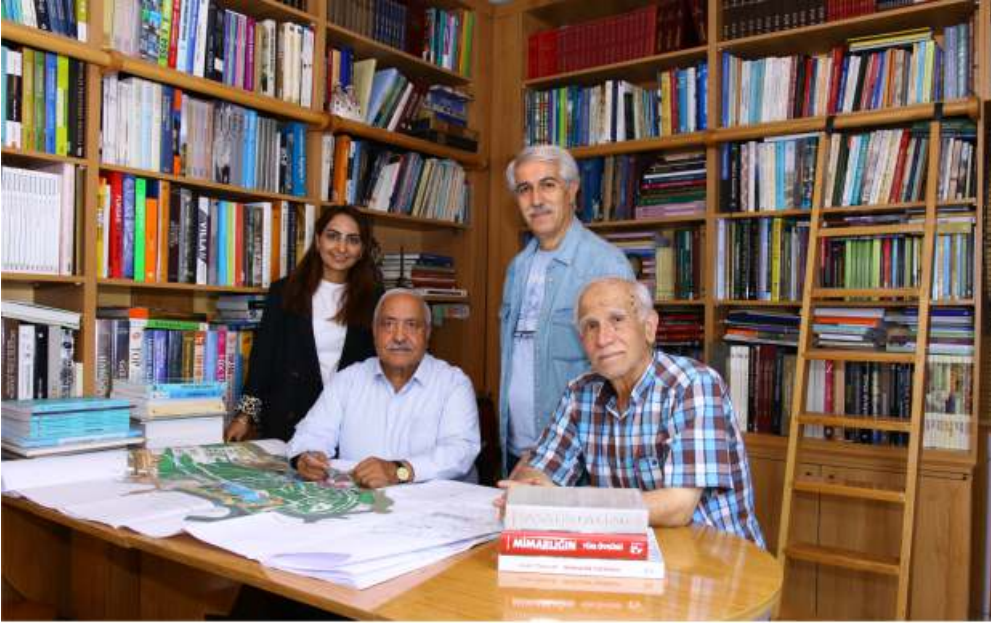
Ancak böyle olmakla beraber modern mimariyi de ihmal etmemiş, geliştirdiği projelerde zaman zaman bu ikisini birbiriyle harmanlamaya çalışmıştır. Daha kırk yıl öncesinde çizdiği apartman projelerinde yuvarlak ve altıgen formu balkon ve pencereleri, evin salonunda yüksek bir seki ile ayrılmış oturma mekânlarını, salon mutfak birleşimini mimarimize büyük bir cesaretle sokmuştur. 1990'lı yıllarda eski hava alanına hazırladığı mescit projesinde yuvarlak kubbeli otağ çadır tipini uygulayarak Harran Ovası'na nazır bu hava alanında ovanın ruhuna uygun bir tasarım yapmıştır. (Kabası yapılan bu mescit, havaalanının taşınması gündeme gelince maalesef tamamlanamamıştır.)

Kendi özel işlerinin haricinde Urfa üzerine de düşünmüş, düşüncelerini çevresindeki dostlarıyla paylaştığı gibi devlet yetkililerine de iletmeye çalışmıştır.

Mesela daha 1990'larda Dergâh Platosunu tarihi ve dini havaya uygun bir hale getirmek üzerine düşünmüş, bir Mezopotamya şehri olan Urfa'da bir Mezopotamya harikası olan Babil Asma Bahçeleri gibi basamaklı bir yapıyı hayal etmiştir. Tam o sıralarda devrin valisi Ziyaeddin Akbulut da o bölgeyi araba trafiğinden ve gürültüsünden kurtarıp islah etmeyi planlamaktadır. Vali Beyle yapılan görüşmeler ve onun onay vermesi üzerine Türkiye çapında isim yapmış olan mimarlara avan projeler hazırlamaları için sipariş verilir ve bu projelerden Merih Karaaslan'a ait olanı geliştirilmeye değer görülür. "Dergâh-Balıköl Projesi" Merih Karaaslan'ındır ama bugünkü hale gel-

Mimar Cevher İlhan, Cevher Mimarlık ofisinde / 2021

Cevher İlhan, kızı Hatice Kübra İlhan, Öğr. Gör. S. Sabri Kürkçüoğlu ve Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu çalışma ofisinde / 23.10.2021

mesinde; Vali Ziyaeddin Akbulut, Vali Yardımcı Hasan Duruer, Başbakanlıkça görevlendirilen Proje Danışmanı Mimar Behruz Çinici, Belediye İmar Müdürü Haluk Coşkun, İnşaat Mühendisi Ahmet Al, Mimar Abdülkadir Öcal, Cihat Kürkçüoğlu, Mehmet Oymak ve daha birçok isimle beraber Cevher İlhan da fikir bazında önemli katkılarda bulunmuşlardır.

2004 Yılında, devrin Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba, Cevher İlhan'a "Gel bu tarihi Urfa'ya hizmet et." diye davet edince, buna bigâne kalamamıştır. 2004-2015 yılları arasında

toplam 11 yıl Şanlıurfa Belediyesi Koruma Amaçlı İmar Müdürlüğü bünyesinde "Belediye Başkan Danışmanı" olarak görev yapmış; bu esnada Urfa'yı sokak sokak, ev ev, kapı kapı gezmiş, geleneksel evlerimizdeki ve tarihi yapılarımızdaki mimari detayları, taş süslemeleri tespit etmiş, hazırladığı rölevo, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile bir çok yapıyı yıkılmaktan, yok olmaktan kurtarmış, kurtarılmasına vesile olmuş, birçok şadırvan, çeşme, taş mimari eserler ve müzeler yapmıştır.

ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerle-

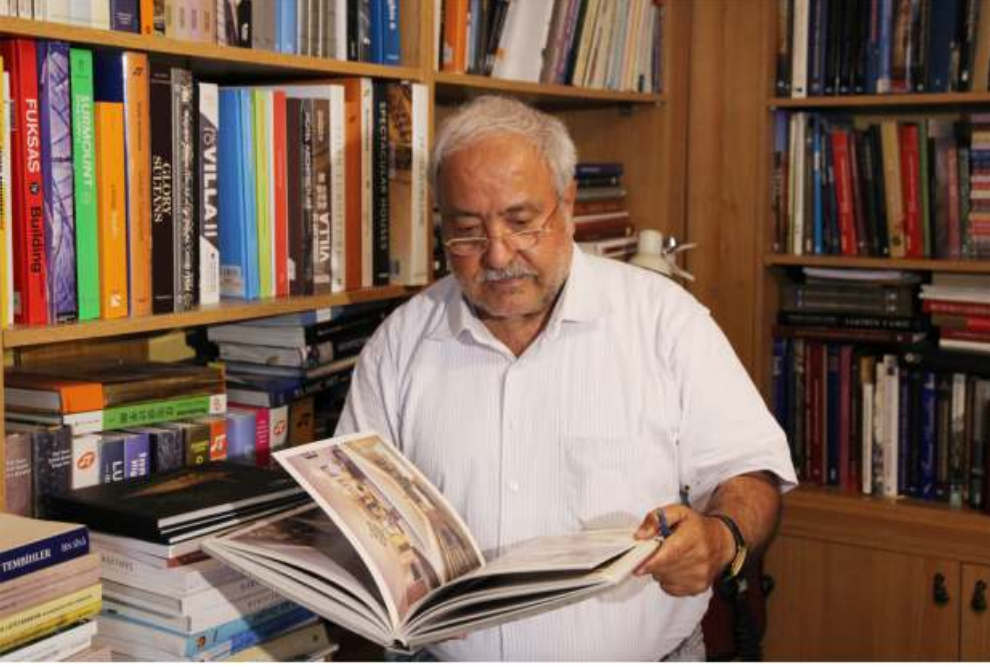
rini Koruma ve Tanıtma Vakfı) Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen ile yakın dost olup Urfa'daki birçok projede beraber çalışmışlardır. Onunla beraber "Tarihi Kentler Birliği" toplantılarına katılmıştır.

O, sıradan mimarlar gibi sadece masa başında ve sadece çizimle uğraşmamış, sahaya inmiş, projesini yürüttüğü işlerle bizzat ve çok yakından ilgilenmiştir. Açmış olduğu taş işleme kurslarında bizzat kendisi de ders vermiş, taş ve tuğla ile kubbe örme, kemer çatma gibi teknikleri kendisi öğretmiştir. Taşçı ustaları ile yakından ilgilenmiş, taşın tozun içine girip beraber çalışmış, çizdiği motiflerin taşta işlenmesine nezaret etmiş, yardımcı olmuş, her fırsatta bilgi ve tecrübesini onlara aktarmıştır.

Ona göre yapıların da ruhu vardır ve bu ruh yapıları insanlardan geçer. Konuyla ilgili olarak kendisiyle yapılan bir röportajda şöyle bir hatırasını anlatmaktadır:

"Vali Ziyaeddin Akbulut benden bir ricada bulundu; Viranşehir'e bağlı Eyüp Nebi Beldesi'ne gidip, Belediye Başkanı ve Kaymakamla görüşerek alanda inceleme yapmamı ve yapılacak işlerin tespitini istedi. Kaymakam bey ile beraber beldeye gitmek üzere yola çıktık. Yolda kendisine buraya yapılacak türbe ve müştemilatının beton ve briket değil de Urfa taşı ile yapılması gerektiğini söyledim. Bunun üzerine benden Urfa taşının özelliklerini sordu. Ben de "Urfa taşı canlıdır, nefes alır verir, terler, asildir, bir şey kabul etmez." dedim. Beni hayretle dinledi. Aradan birkaç ay geçtikten sonra tekrar bir araya geldiğimizde, "Ya ben bu taş olayını çevremde anlattım. Bir taş canlı olabilir mi? Nefes alıp verebilir mi? Böyle bir şey mümkün olabilir mi?" diye hayret ettiğini söyledi. Ben de; "Sanma ki o taşdır. Atomlardan meydana gelir, artı eksi kutbu vardır, hareket halindedir, eğer bu hareket hâli son bulursa dünya tuzla buz olur" dedim. Kaymakam bey de "Kusura bakma, biz bu açıdan bakmamıştık ve bunları bilmiyorduk" dedi. Tabiatdaki bütün varlıklar canlı haldedir ve Cenab-ı Hakk'ı zikreder. Bu manada da baktığınız zaman taşın da ruhu vardır, ağacın da ruhu vardır. Ki bu şekilde bakmak gerekir."(1)

Urfa'nın tarihi doku ve mimari açıdan ne kadar önemli bir yer olduğunu en iyi bilenlerden biri de Cevher

Mimar Cevher İlhan, kütüphanesinde / 2021

İlhan'dır. Ancak her duyarlı Urfalı gibi kıymetinin yeterince bilinmediğinin de farkındadır ve bundan dolayı dertlidir. Çeşitli sebeplerle tarihi mekanları yıkan ve buralarda yapılaşmaya müsaade eden idarecilere kızgındır. Ancak özellikle Göbeklitepe'nin keşfinden sonra Urfa'da bu konuda bir bilinçlenmenin olduğunu da ifade etmektedir.

Fakat genel mimari açıdan Urfa'nın mevcut durumundan son derece rahatsızdır. Topografik özellikleri göz önüne alınmadan yapılan şehircilik uygulamalarının şehrin tıkanmasına sebep olduğuna inanmaktadır. Adı geçen röportajda "Bu duruma baktığınız zaman neler hissediyorsunuz?" şeklindeki soruya verdiği şu cevap oldukça çarpıcı: "Bunun için mimar olmaya gerek yok. Çıkn Top Dağı'na, bu şehrin haline bakın, içiniz kararır. Başka bir şey söylemeye lüzum var mı?"

Ona göre tarihi Urfa evlerinin korunması için, içinde yaşanılması lazımdır. Aksi takdirde kısa zamanda harabeye dönüşür:

"Urfa Evlerini oluşturan nehit taşları, insan nefesine alıştıktır. Evlerde insan nefesi olmayınca taşlar yosunlaşmaya, derzlerin arasında otlar çıkmaya başlar. Uzun süre terk edilmiş evlerde bunu gözlemek mümkündür."

Ancak o da benim gibi Urfalının

bu şartlarda yeniden Eski Urfa'ya dönmeyeceğini kabul etmektedir. Çözüm olarak önce tarihi dokuya zarar vermeden çağın imkânlarını buralara nakletmenin şart olduğunu; ondan sonra isteyenlerin ev olarak kullanabileceğini, ama daha çok konukevi, otel, müze, iş yeri, devlet dairesi, kurs vb amaçlı olarak değerlendirmek gerektiğini söylemektedir.

Cevher İlhan'ın Urfa'da yapmış olduğu projelerin bir kısmı şunlardır:

Ulu Caminin avlusundaki, Yusuf Paşa Camiinin karşısındaki (ŞURKAV'ın kullandığı Buluntu Hocanın evinin önü), Kara Meydanı'ndaki, Kelleci Çayı'nın üzerindeki ve Dabakhane Camiinin güneyindeki şadırvanlar.

Samsat Meydanı'ndaki abide. (Daha önce belediye binasının önünde olup bölgedeki yol çalışmaları sırasında yıkılmış olan bu eseri eski bir fotoğrafına bakarak çizmiştir.)

Bediüzzaman Mezarlığının doğu ve kuzey girişlerindeki kemerli kapılar.

Harran Üniversitesi Osman Bey Kampüsünün giriş kapısı. Bu eserde, üniversitenin adını aldığı tarihi Harran şehrini sembolize edecek şekilde, konik kubbeli Harran evlerini, Harran Ulu Camii minaresini ve büyük kemerini birleştirmiştir.

Urfa surları ve surlar arasındaki tarihi kapıların canlandırılmasının da

mümkün ama çok büyük bir iş olduğunu, maliyetinin çok büyük olduğunu söylüyor. Bu arada bu kapılardan Samsat Kapısı ve Bey Kapısı'nın projelerini çizmiş ve bu projeler kabul edilip onaylanmış, uygulanmayı bekliyor-muş.

Cevher Bey, eserlerinin hiçbirinin üzerine ismini yazdırmamış. Sebebini sorduğum zaman, tasavvufi anlayışı gereği olduğunu söyledi. Evet, onun bir de tasavvufi yönü vardır.

Zaten Urfa'nın en bilinen şeyh ailelerinden birine mensuptur. Fakat kendisinin yolu zaman içinde, Malatya ve Yozgat'ta metfun başka zatların yolları ile kesişiyor. Malatya'da Şeyh Ali Kara (1900-1971) ve onun Yozgat'taki şeyhi Osman Nuri Bağdadî (1881-1944).

Önce bir arkadaşının teklifi üzerine Malatya'daki Şeyh Ali Efendi Külliyesi için bir proje hazırlıyor. Mescidi, türbesi, çeşmesi, şadırvanı, saat kulesi bulunan bu büyük külliye için hazırladığı proje kabul görünce artık sık sık ve uzun süreli olarak Malatya'ya gitmeye başlıyor. Külliyenin bütün çizimleri kendisine ait olup, Selçuklu, Osmanlı, İslam, Hint, Barok mimarilerinin özelliklerini sentezleyen, oranın manevi atmosferine mahsus pek çok detayın da bulunduğu kendine has bir mimari tarz geliştirmiştir. Bazı bölümleri mermer de olmakla beraber ağırlıklı olarak Urfa taşındandır, inşasında Urfalı ve Mardinli taş ustaları da çalışmaktadır.

Daha sonra aynı anlayışla Yozgat'ta Osman Nuri Bağdadî Külliyesinin çizimlerini yapmış ve inşasına nezaret etmiştir.

Malatya ve Yozgat dışında Sivas, Mardin, Adıyaman gibi şehirlerde de çeşitli eserlere imza atmıştır.

Bu arada Urfa'daki çalışmalarına da aralıksız olarak devam etmektedir. Şu sözü onun bu konudaki azminin ifadesidir:

"Bu şehre karşı borcumuz ana babamıza olan borç gibidir, bitmez. Dolayısı ile Allah sağlık sıhhat verdikçe bu şehre borcumu ödemek için gayret içerisinde olacağım."

Fakat hizmeti kendisi ile sınırlı değil; küçük kızı Hatice Kübra ile beraber hizmetini ileriki zamanlarda da sürdüreceği gibi görünüyor. Çünkü Hatice Hanım da mimar ve denildiğine göre

Cevher İlhan ve kızı Mimari Hatice Kübra İlhan / 2021

çok da iyi bir mimar. Kendisine "Bu seçimde babanızın etkisi oldu mu?" diye sordum. "Doğrudan hiçbir telkinde bulunmadı; fakat ben onun yanında, onun çalışmalarını görerek etkilenip kendim seçtim." dedi. Cevher Bey de bunu; "Evet, doğrudan söylemedim, ama çocuklarımdan birinin bu mesleği sürdürmesini istiyordum, Hatice'yi yanımda dolaştırdım, Tarihi Kentler Birliği toplantılarına, Urfa'daki ve başka şehirlerdeki faaliyetlere hep yanımda götürdüm. Fakat kararı kendisi verdi." sözleriyle teyit etti.

Başta da belirttiğimiz üzere Cevher Bey, daha çocukluğundan itibaren çok yönlü biridir. Farklı alanlara da ilgi duymuş, o alanlarda da çalışmıştır. İleriki yıllarda mimarlığa yoğunlaşınca, resim ve elektronik gibi bazılarında vazgeçmek zorunda kalmıştır. Ya da bu ilgisi şekil değiştirmiştir.

Mesela müthiş bir arşivcidir. Urfa, Mardin, Suriye geleneksel mimarisine ve taş süslemesine, Endülüs Mimarisine, tarihteki ve günümüzdeki dünya mimari öğelerine ve mimarlara ait, sayısı yüzbinlerce fotoğraftan oluşan çok bir zengin bir arşivi vardır.

Resim değilse bile çizim çalışmaları devam etmektedir. Çizim mesleğinin bir parçasıdır zaten. Fakat aynı zamanda çok iyi bir amblem-logo tasarımcısıdır.

Urfa'daki birçok firmanın amblem ve logolarını hazırlamıştır.

Resim sanatına olan tutkusuna başka şekilde de tezahür etmiştir. Yıllardır, eski aile büyüklerinin, sıra arkadaşlarının, Malatya ve Yozgat'taki şeyhlerin portre tablolarını Ressam Abdurrahman Birden'e yaptırmaktadır. Sayısı 100'ü geçen bu eserleri ileride sergilemeyi planlamaktadır.

Bir başka merakı da bakırcılık. Üniversiteden sonra başlamış bu merak. O günden beri çeşitli kap kakac ve süs eşyasının çizimini yapıp Urfa'daki bakırcı ustalarına sipariş vermektedir. Burada, yok olmakta olan bakırcılık mesleğini ve bakırcı ustalarını desteklemek gibi ince bir düşüncesi de var.

Yayına hazır bir kitabı var: "Şanlıurfa Kültür Motifleri Projesi"

"Taş Medeniyeti" adını verdiği bir kitap üzerinde de çalışıyor. Bu kitapta taşın kaynağından çıkışından başlayarak mimari bir esere dönüşmesine kadar geçen safhalarını anlatıyor.

Yazımın sonunda sözü Cevher İlhan'ın çocukluk arkadaşı ve eskimez dostu Cihat Kürkçüoğlu'na bırakmak istiyorum. Onun yazdıkları da bize Cevher İlhan'ın hayatı ve kişiliği açısından önemli ipuçları veriyor:

"Cevher İlhan egosu olmayan, bil-

diklerini ve elindeki bilgileri paylaşmayı seven, yardım sever bir kişiliğe sahiptir. 1998 yılında "Şanlıurfa Mimarisinde Taş Süsleme" konulu doktora tezimi hazırlarken süslemelerin kurşun kalem desenlerini çizmiştim. Ancak bu çizimlerin çini mürekkeple aydınlar kâğıtlarına geçirilmesi gerekiyordu. O zamanlar bilgisayar çizim programları da pek yaygın değildi. Hemen Cevher İlhan'a gidip durumu anlattım. Bana "Sen üzülme, bunların hepsini rapido ile aydınlar kâğıdına aktarırız." dedi. Teknik elemanlarını çağırdı. 300 civarındaki kurşun kalem çizimimi onlara paylaştırdı. Bu arkadaşlar benim kurşun kalem çizimlerimi pergel ve pistole kullanarak büyük bir zahmet ve emekle rapido ile aydınlar üzerine aktardılar.

2014 yılında üniversiteden emekli olduğumda Cevher Bey beni bürosuna davet etti. Bir çizim masası ve üzerindeki bilgisayarı bana göstererek; "Emeklilik döneminde çalışmalarını burada sürdürmen için sana bu masayı hazırladım. Bu masa bundan böyle senindir." deyip bana unutamadığım bir jest yaptı. Tabii ki 60 yıllık kadim dostumun bu davranışı beni çok duygulandırdı. Ancak Ankara'ya yerleşeceğimi söylediğimde çok üzüldü.

1983 yılında resim, hat, tezhip, edebiyat, şiir, müzik gibi güzel sanatlarla ilgilenen arkadaşlarla bir sıra grubu oluşturmuştuk. Cevher İlhan da bu grubumuzda idi. Sıralarımız 1983 yılından bu yana sanat ve edebiyat sohbetleri ile geçti. Birbirimizden çok feyz aldık.

Cevher Mimarlık Bürosu, 40 yıldır uğradığım, uzun sanat sohbetleri yaptığım, huzur bulduğum bir mekân oldu. 2014 yılında emekli olup Ankara'ya taşındıktan sonra da her Urfa'ya gittiğimde en önemli uğrak yerim oldu."

Bence Cevher İlhan'ın hayatı ve eserleri bir kitap olmayı hak ediyor. Ama henüz bitmemiş bir kitap. Çünkü o çalışmaya ve eser vermeye devam ediyor...

SONNOTLAR

- 1) "Taştan Gelen Medeniyet", İshak Polat-Seyfullah Polat, GAP Gündemi Gazetesi, 21.04.2021.

Herpetolog Olarak HARRAN OVASI ANILARIM

Prof. Dr. İbrahim BARAN
Herpetolog
Dokuz Eylül Üniversitesi
Biyoloji Bölümü E. Öğr. Üyesi

Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi ve Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nda öğrenciyken, Türkiye'de en kalın toprak tabakasının Harran Ovası'nda olduğunu öğrendim. Çünkü Kısas köyümüzde 15-20 metre derinliğinde içme suyu kuyusu kazdığımızda en ufak bir taşta rastlamadığımız arkadaşlarıma söylediğimde inanmayan gözlerle bakarlardı. Böylesine kalın topraklı ve verimli ovamız, en ufak bir rüzgârda göz gözü görmecek şekilde toz ve toprak bulutu ile kaplanırdı. Yaz aylarında cayı cayı yanan köyümüzden 1953 yılında Diyarbakır'ın Ergani kazasındaki Dicle İlköğretmen Okulu'nun sınavını kazanıp yatılı öğrenci oldum.

Ufak tefek yapılı olduğumdan babam beni okuldaki sınava getirdi. Ayrıca o okulu yalnız yatılı okuyabiliydim, çünkü babamın beni başka şekilde okutacak maddi gücü yoktu. Altı yıl sonra ilköğretmen okulunu bitirip Kısas'a geldiğimde Ankara'dan bir davet mektubunu aldım. Milli Eğitim Bakanlığı'nın mektubunda Ankara'da ilk olarak açılacak Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'na aday öğrenci olarak seçildiğimi ve belirlenen tarihte Ankara Atatürk Lisesi'nde olmam gerektiği açıklanıyordu.

Durumu babama açıkladığımda "4 sene daha okumana katlanamam, ayrıca bunun kefaleti var beni yeni borç altına sokma" dedi ve henüz zamanlan 600 liralık öğretmen maaşının ikimize de yeteceğini ve seni evlendireceğim kız da hazır diyerek karşı çıktı. Ben düşünüp kararımı verdim, bu yeni imkânı mutlaka deneyecektim. Amcamı babamı ikna etmesi için aracı koydum. Amcama Ankara'ya mutlaka gideceğimi söyleyerek, amacımın babamın rızasını almak olduğunu belirttim. Babam kesin kararlı olduğumu an-

layınca amcamın da yardımı ile Ankara'ya gitmemi kabul etti.

Özel bir kanunla kurulan Ankara Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümüne kaydoldum. Bu bölüm hocalarının, "şimdiye kadar bölümü 8 yıldan önce bitiren öğrenci olmamıştır" demelerine rağmen, biz yükseköğretmenliler 4 yılda ve 1963 yılı Haziran döneminde Fakülteyi ve Yüksek Öğretmen okulunu birlikte bitirip mezun olduk. Hatta Matematik Bölümünün bazı öğrencileri fakültenin Fizik Bölümünü de 4 yılda birlikte bitirdiler. Böylece ilköğretmen okullarından seçilen bizler, Ankara Fen Fakültesi bölümlerini bitirmede bir devrim yaptık.

Haziran ayı sonunda görev yeri kura çekiminde Erzurum Nenehatun Kız İlköğretmen okulunu çektim. Burada bir matematikçi arkadaşım ile görev başladık. Okul müdürü ikimizi de müdür muavini yaptı. Benim görevim öğrenci işleriydi. Ders yılı sonuna doğru 440 öğrencinin isim ve numarasını ezberlemiş olduğumu fark ettim. Bu durumu değerlendirip öğrencilere hava atıyordum. Çünkü dersine girmediğim bir öğrenciyi isim ve numarasıyla çağırıp onu şaşırtıyordum.

Ders yılı sonuna doğru Ege Üniversitesi Fen Fakültesi'nde asistan olan sınıf arkadaşım Ahmet Yıldırım'dan bir mektup aldım. "Asistanlık istiyorsan burada sınav açılacak gel sınava gir" diyordu. Ayrıca sınıf arkadaşlarımızdan Orhan Duman'ın bile asistan olduğunu yazıyordu. Ben de sınava girmeye karar verdim, sınavı kazanıp 1964 yılında asistan oldum.

Dağ kurbağaları ile ilgili doktora tezimi 1969 yılında tamamlayıp, o zamana kadar kimsenin cesaret edemediği ülkemiz yılanlarını, incelemeye başladım. Doçentlik tezimi bu konuda

tamamlayıp, günümüze kadar "Türkiye'nin ilk yılanlı hocası" olarak araştırmalarıma devam ettim. Bu araştırmalarıma esnasında Harran Ovası ve Tektek Dağları'nda yaşadığım ilginç olayların bazılarından bahsetmek istiyorum.

Harran Ovası'nın güney tarafı Suriye sınırında aşağıya benzer şekilde devam etmektedir. Bu durum Suriye ve daha güneyde yaşayan sürüngen türlerinin de Harran Ovası güneyinde bulunabileceklerini çağırıştırılmaktadır. Afrika'lı sürüngen türlerinin hangilerinin ülkemiz sınırları içinde bulunduğunu saptamak bizim için çok önemlidir. Bu nedenle de fırsat buldukça Urfa'ya gelip Ceylanpınar Üretim Çiftliği ve civarını araştırmaya devam ediyorduk.

Prof. Dr. İbrahim Baran

Urfa Yılanı (*Spalerosophis diadema*)

Çöl Kobrası (*Walterinnesia morgani*)

2002 yılı Mayıs ayında bu bölgeyi araştırmak için 4 kişilik akademik ekip ile Urfa'ya gelip Akçakale'ye geçtik. Burası Suriye sınırında olduğundan Ceylanpınar'la giderken şehir merkezinin kenarında bol otlak bir alan saptadık. Ben kuzey taraftaki tümseği araştırırken, biri Profesör ikisi doçent olan diğer üç arkadaşım da güney kenardaki bol bitkili alanı araştırıyordu. Bir ara arkadaşlarımın yanına bir askeri cipin yaklaştığını fark ettim. Biraz sonra arkadaşlarımı cipe bindirmeye başladılar, hemen oraya ulaştığımda bana, rahat olun sadece kimlik tespiti yapılacak dediler ve araştırma ekibini oradaki piyade askeri alayının hapis-

hanesine götürdüler. Ancak zaman geçtikçe arkadaşlarımı bir türlü bırakmıyorlardı. Nedenini sorduğumda arkadaşlarımın yasaklı bölgeye girerek Türkiye'yi yıkacak kadar ağır bir suç işlemişlermiş. Halbuki bu otlak yasaklı bölgede ve buranın civarında hiçbir uyarıcı levha veya işaret bulunmuyordu. 7-8 yaşlarında birkaç çocuk o bölgede oyun oynuyorlardı ve birkaç tane büyük baş hayvan orada otliyordu. Diğer taraftan elimizde araştırmamızın resmi olduğunu bildiren Üniversite Rektörlüğümüzün onayladığı yazı mevcuttu. Ayrıca sınır bölgesi olduğundan Genelkurmay Başkanlığı'ndan da bölgedeki araştırmalarımız

için iznimiz olduğunu gösteren yazımız da elimizdeydi. Tüm bu resmi belgeleri ibraz etmemize rağmen araştırma ekip arkadaşlarını serbest bırakmıyorlardı. Bu olaydan biraz önce sınır karakolları komutanı ile telefonla görüşmüştüm. Şimdiki manasız durumu bu komutana anlatıp, ondan yardım istedim. Sağ olsun Jandarma yüzbaşısı olan komutan, durumumuzu kendilerine iş arayan piyade alayı komutanına bildirip, akademik arkadaşlarımın mahkemeye çıkarılmasına karar verildi. Piyade alayı yetkili mercilerine göre ülkemize korkunç zarar verecek kadar ağır suç işleyen hoca arkadaşlarım mahkemeye çıkarıldı. Bizim acıklı durumumuzu anlayan yargıç mahkemeyi başlatıp meslektaşlarımın beraatine karar verdi. Değerli savcımıza minnettarlığımızı bildirip aradan ayrıldık.

Ceylanpınar yoluna çıktıktan az sonra aşağıda anlatacağım bulguyu saptayınca piyade alayı yetkililerinin hazine bulmuşçasına bize çektirdikleri gereksiz ve lüzumsuz eziyetlerini unuttuk.

Yukarıda okurların takdirine bıraktığım olaylardan beraat ederek serbest kalmamız günün öğle saatlerine ulaşmıştı. İki günlük yoldan gelip araştırma yapmak için uğraşırken, akla ve hayale sığmayan suçlama ile yarım günümüz kaybolmuştu.

Cesur ve gerçekçi savcımız sayesinde rahat bir nefes alınca, kendi arabamızla Ceylanpınar yoluna çıktık. Biraz gittikten sonra yol kenarında uygun taşlık bir arazide araştırmaya başladık. Çok kısa bir süre içinde ülkemizin güney komşularında yaşadığı bilinen "Çöl Kertenkelesi" (*Mesalina microlepis*) türüne ait yeni ve ilk örneklerini yakaladık. Bu tespit bizim için çok değerliydi ve böylece Türkiye'de yaşayan kertenkele türlerine bir yeni tanımımızdan eklenmiş oluyordu. Yeni tesbitimizin keyfi ve mutluluğu ile Akçakale'de yaşadığımız yersiz ve gereksiz sıkıntılardan eser kalmadı. Bir ara bu gereksiz sıkıntılarının yeni türü bulmamız için bir vesile mi olmuştu diye düşünüp, Akçakale'deki mantıksız işlemlerin izlerini unutmaya çalıştım.

Bir başka ilginç olay da "Çöl Kobrası" denilen kobra türünün, Tektek Dağlarında bulunmasıyla ilgilidir. 1970'li yıllarda Türkiye yılan türlerini araştırırken, Tektek Dağlarında 14-15

Harran Kertenkelesi (*Acanthodactylus harranensis*)

Çöl Kertenkelesi (*Mesalina microlepis*)

yaşlarında bir kız çocuğunun kara yılan tarafından sokularak öldüğünü söylemişlerdi. Ancak o bölgede zehirsiz ve boyu 2 metreye ulaşan bir kara yılan türü de yaşamaktaydı ve bu türe sık sık rastlanıyordu. Acaba bu kız zehirsiz yılan ısırmasından korkarak mı öldü diye düşünüyordum. Daha sonraki yıllarda bu hikayeyi birkaç defa daha duydum. Bir süre sonra Urfa şehir merkezinin batısındaki dağlık kısımda Çöl Kobrası bulundu. Harran Ovası'nın kuzey tarafından dağların devamı olan Tektek Dağları'nda da olması gerektiği inancıyla Soğmatar ile Şuayipşehir arasındaki küçük bir köyde soruşturma yaparken, bölgede tehlikeli bir kara yılan türünün yaşadığını ve bunu ara sıra gördüklerini anlattılar. Ayrıca soruşturma bölgesine yakın bir köyde kuyu şeklindeki bir mağara açıklığının zemininde bir kara yılan gördüklerini belirttiler. Bu açıklık-

ma üzerine ertesi günü öğleden önce yılanın görüldüğü yere gittik. Kuyunun ağzından aşağıya baktığımda yıllardır aradığımız "Siyah Çöl Kobrası"nın zeminde yattığını gördüm. Aşağı inip bu yılan örneğini yakalayıp araştırma koleksiyonuna dahil ettim. Bu örneğin yaşadığı zemin, kalker tabakaları arasındaki uzun ve dolambaçlı serin mağara sistemi ile bağlantılıydı. Böylece Çöl Kobrası bu mağara sisteminde yaşayan kurbağa, kertenkele ve diğer hayvan türleri ile kolaylıkla beslenebiliyordu. Biz de Çöl Kobrası'nın Tektek Dağları'nda da yaşadığını ilk olarak saptamış olduk.

Bir başka hikaye de Harran harabelerinin olduğu yerle ilgilidir. Buranın önemini bildiğim için bulduğum her fırsatta bölgeyi araştırmayı sürdürdüm. Bu araştırmalarımızın birinde Harran harabelerinde bir kertenkele türü saptadım. Bu hayvanın bilinen benzer tür-

lerden farklı olduğunu gördüm. Bunun için yeterince örnek topladıktan sonra, türü bir bilimsel yayımla bilim alemine tanıtmaya karar verdik. Ancak bizim tespitten biraz sonra bir İtalyan grup Harran'a gelip bu kertenkele örneklerinden yakalamış. Bir duyduk ki İtalyan araştırmacılar bu hayvan hakkında yayın yapacaklarmış. Derhal tanıdığım Avrupalı diğer meslektaşlarımıza bilgi vererek bu yeni bulguyu yazmanın bizim hakkımız olduğunu iddia ederek kabul ettirdim. Ancak onların emeğinin boşa gitmesini önlemek amacıyla, İtalyan araştırmacıları da dahil ederek birlikte bir bilimsel makale ile bu türü "Harran Kertenkelesi" (*Acanthodactylus harranensis*) adıyla Dünya bilim alemine tanıttık. İlginç olan İtalyanlar turist olarak Harran'a gelip orada örnek toplamış ve bunlar hakkında yayın yapmayı denemişlerdir. Şayet biz bu duruma müdahale edip meslektaşlarımıza bilgi sunmasaydık, onlar bizi dikkate almadan amaçlarına ulaşmış olacaktı. Türkiye'miz Dünyanın hiçbir ülkesinde olmayan tarihi ve doğal güzelliklerle zenginliklere sahiptir. Bunun farkında olan bazı yabancılar turist olarak gelip doğruca tarihi kalıntıların civarında dolaşmaktadırlar. Çünkü buralarda o bölgeden bulunmuş bazı kalıntıları kendilerine ulaştıracak kimselerin çıkabileceğini çok iyi bilmektedirler. Bu yöntemle yüzyıllar boyu Türkiye'den bulunan yüzbinlerce tarihi değerlerimizi ülkelerine taşımışlardır. Benzer olaylarla ilgili ve benim oldukça hoşuma giden bir durumu da anlatmak isterim.

Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatı boyunca kullandığı kılıçların toplam sayısı 16 tanedir. Bunların da 14 tanesi halen Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir. Kayıp olan iki kılıcı alabilmek için başta Amerikalı zenginler olmak üzere tüm Dünya koleksiyonerleri yarışmaktadırlar. Son yıllarda Amerika'da yapılan istatistiklerde toplam 375 adet Kanuni Sultan Süleyman'ın kılıcının bulunduğu saptanmıştır. Anlaşılacağı üzere belki bunlardan ikisi Kanuniye ait olabilir (orası da şüpheli ya), diğerleri yetenekli Türk kılıç ustaları tarafından yapılmış ve yabancı tarihi eşya kaçakçılarına yutturmuşlardır. Belki hoş değil ama bu kılıçları, alanlara insanın içinden oh olsun diyeceği geliyor.

Urfalı Bestekârlar: 36

İ. Halil ELVEREN (Âşık Berdâri)

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Şanlıurfa Sosyal Bilimler MYO.
sabriharran@hotmail.com

1968 yılının ağustos ayında Urfa'nın Kısas Köyü'nde dünyaya geldi. Bektaş ile Fadime'nin evliliklerinden dünyaya gelen âşık; üçü kız, üçü erkek olmak üzere altı kardeşler.

Ataları zamanında değirmencilikle uğraştıklarından sülaleleri "Hamaçlar" olarak adlandırılmıştır. Soy isimleri de yardımseverlikleri ile bilindiklerinden "Elveren" olarak verilmiştir.

Halil Elveren, küçük yaşlardan itibaren köy işlerine yardım etmekle beraber eğitimine de devam ederek 1985 yılında Şanlıurfa Endüstri Meslek Lisesi Ağaç İşleri ve Mobilya Bölümü'nden mezun oldu.

1988-1990 yılları arasında askerliğini İzmir Subay Orduevi'nde müzisyen olarak tamamladı.

1994 yılında Yıldız Hanım ile evlendi. Eşi Millî Eğitim Bakanlığı'nda matematik öğretmeni olarak çalışmaktadır. Çiftin, Doğa adında bir oğlu vardır.

Askerlik sonrası köyüne dönünce halk edebiyatına ve sanata duyduğu ilgiden dolayı derleme yapmaya başladı. Kısaslı yaşlı büyüklerinden maniler, hikâyeler derledi. Kısas'ta önemli şahsiyetlerin hayat hikayelerini öyküleştirdi. Araştırmacılar ondan Kısas kültürüyle ilgili derlemeler yapmışlardır. TRT repertuarında yer alan derlemelerde de kaynak kişi olarak yer almıştır.

Çocukluğundan itibaren el sanatları ve el işlerinde yeteneğini geliştirip ağaçtan bağlama, kara saban ve at arabası gibi biblo eşyalar yapmaktadır. Meslek lisesinde okurken bu yeteneğinin çok faydasını görmüştür.

Resim çizme yeteneğine de sahiptir. Kısas'taki okulların iç ve dış duvarlarına vecizeler yazıp resimler ve süslemeler yapmıştır.

ÂŞIKLIK ve MUSİKİ HAYATI

Âşıklığa olan meylinin (kendi ifadesiyle ozanlığa) daha anne karnında dayken gittiği Cemlerde başladığını belirten Âşık Berdâri, "Cem"de birçok bağlamanın birlikte çalınmasındaki tınının onu etkilediğini ifade eder.

13-14 yaşlarında bağlama sahibi olamadığı için, tahta yün tokacına un eleğinin altındaki ince misinaya benzeyen naylon telleri çıkarıp çiviyle alttan ve üstten iki üç tane takıp, mızrabını da eski plastik deterjan kaplarından yapıp kendi kendine bağlama talimi yapmıştır. Ağabeyine on dokuz yaşında dayken amcaları tarafından bağlama çalmayı öğrenmesi için bir divan bağlama hediye edilmiş. Ancak ağabeyi askere gidince bağlama Berdâri'ye kalmıştır. Divan sazın cüssesine büyük gelmesine ve akort yapmayı bilmemesine rağmen Cem'de duyduklarını bozuk akortla da olsa çalmaya çalışmıştır. Bağlamayı kendi imkânları ile öğrenen Berdâri, âşıklık feyzini Âşık Doksandaon (İsmail Kondu), Âşık Mahzûni Şerif (Şerif Cırık) ve Âşık Hüdâi'den (Sabri Orak) almış ve bu isimlerle muhabbet ortamında bulunmuştur.

Âşık Berdâri, birçok Cem ve âşıklık icra ortamında bulunmuştur. Kısas'ta Doksandaon, Halit Aşan, Büryani, Kemteri, Mestane, İsyani, Rahimi, Âşık Sefâi, Meftûni, Hâlimi, Dertli Di-

vâni, Devrâni, Celâli, Ceylâni, Engîni ve Âşık Helâli gibi birçok âşık ile birlikte bulunmuştur. Bu âşıklarla gerek "aşure etkinlikleri"nde, gerek "muhabbet ortamları"nda, gerek Cemlerde beraber saz çalıp deyişler söylemiştir. Bunun yanında Âşık Mahzûni Şerif, Âşık Hüdâi, Mahrûmi, Garip Kâmil, Emrah Mahzûni, Gönüllü Coşkun, Âşık Dîdâri, Mehmet Gökçe, Yanık Ahmet Şahinoğlu, Kul Kemal Işık, Sefil Ahmet ve Kul Hasan'la beraber meşk etmiştir.

Alevi-Bektaşî geleneğine ve müziğe olan derin tutkusundan dolayı daha çok sosyal ve kültürel uğraşlar içinde yer aldı. 1993-1997 yılları arası Kısas Belediyesi'nde başkâtip olarak dört yıl çalıştı. Hem sosyal hem de kültürel konularda çalışmalar yürüttü. 1994-1997 yıllarında 3 yıl boyunca Şanlıurfa Televizyonu/ŞRT'de çarşamba akşamları yayınlanan "Âşıkların Dilinden" adlı programı hazırlayıp sunarak Kısaslı âşıkları ve müzisyenleri konuk ettiği 100 civarında program yaptı.

Annese Fadime Hanım

Kardeşleri; Cemal, İsmail, İ. Halil (Kendisi) Hatice, Hüsnüye ve Aliye / 2016

1998 yılında Ankara'ya taşındı. Halen devam ettiği Ankara Çankaya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nde halk ozanı olarak görev yapmaktadır. Birçok sahne ve konser çalışmasında görev almıştır. Türkiye'nin birçok yerinde programlara katılmış, ayrıca yurtdışında Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa gibi ülkelerde konserler vermiştir.

Âşık Berdâri, Cemlerde ve özel günlerde profesyonel düzeyde âşıklığını icra ederek hem usta malî hem de kendi bestelerini okumaktadır.

ŞAIRLİĞİ

Berdâri, âşıklık hayatında Cemlerden ve büyük ölçüde Kısaslı Âşık Doksandaon, Âşık Mahzûni Şerif ve Âşık Hüdai'den feyz almıştır. Bu üç ismi, ustaları olarak kabul etmektedir.

Bütün şiirlerini hece ölçüsü ile

yazan âşık, yarım ve tam kafiyeğe ağırlık vermiştir. Şiirlerinin büyük bir kısmı koşma biçimindedir. Bunun dışında serbest şiir denemeleri de vardır. "Ben şiir yazmıyorum, şiir bana beni yaz diyor" diyen Berdâri'nin 300 civarında şiiri bulunmaktadır. Şiirleri üç kitap ve bir yüksek lisans tezinde yer almıştır. Ayrıca kendisi ile yapılan röportajlar, arşivlerde yer almıştır.

Şiirlerinde ilkin "Kul Halil" mahlasını kullanan âşık, daha sonra Âşık Doksandaon'un (İsmail Kondu) ona vermiş olduğu "Berdâri" mahlasını kullanmaya başlamıştır. 1990'lı yılların başında Kısas'ta hızlandığı mâni, fıkra, ninni, ağıt, deyiş vs. derleme işinde gösterdiği gayretten ötürü bir gün Âşık Doksandaon "sen kendini bu kültüre berdâr etmişsin" der. Doksandaon'un âşık için "sen kendini bu kültüre karşılık beklemeden feda etmişsin" anlamında kullandığı bu ifadeyle, "Berdâri"

İbrahim Halil Elveren'in nihai mahlası olmuştur.

Berdâri'de âşıklık geleneğinde vazgeçilmez olarak kabul edilen "tapşırma" (kendini tanıtma, bildirme, arz etme)'ye önem vermiş bütün şiirlerinin son kıtasında mahlasını anmıştır. Şiirlerinde sırasıyla Halil, Kul Halil ve Berdâri mahlaslarını kullanmıştır. Dili sade bir Türkçe'dir. Gündelik yaşamda mevzubahis kelimeleri ve mahalli söyleyişleri mısralarda görmek mümkündür. İrticalen söyleme gücü kuvvetli olan âşığın karşılaşmalar arasında Adıyamanlı Âşık Garip Kâmil ile yaptığı "Bize safa geldin Kâmil/Sizde safa bulduk Halil" redifli atışmaları en bilinenidir. Diğer ölçülerde şiirleri bulunsa da yaygın olarak 11'li hece ölçüsünü kullanmıştır. Şiirlerinde deyişlerin ve toplumsal eleştirinin yoğun biçimde yer aldığı görülür. Lirizmin yoğun olduğu güzelleme denemeleri de bulunmaktadır. Âşık, Hz. Ali ve Atatürk sevgisinin yanında güncel konulardan bahseden, halkın sorunlarını dile getirmeye çalışan bir ozan olarak kendini görmektedir.

İçimize kin ve nefret ektiler

Batıp kanatıyor biçmek zor babo

Öteleyip bizi çizgi çektiler

Artık bir araya gelmek zor babo

Kısas'ta bazı insanları hem tahkiye ederek hem tanıtarak şiirlerine konu etmektedir.

Ben anlatayım size Kısas Köyünü
FAHREY gibi sobasız yatanları var
Günde bir kez görebilirdi evini
Bak ILLIK gibi susuz çobanları var.

Halil Elveren ve S.Sabri Kürkçüoğlu / 2020

Halil Elveren'in yaptığı elişî yöresel ürünler

Âşık tarzı şiir geleneğinin yanında dini tasavvufi halk edebiyatı konuları, şiirinin iki güçlü ayağıdır. Konularına göre şiirleri tasnif edildiğinde güzellemeler, nasihatler, taşlamalar ve deyişler en yaygın kullandığı dört konu arasında yer almaktadır. Doğrudan, nasihat ve hitap yoluyla, dedim dedi'li, atasözleri, deyimler, telmihler ve yergiler yoluyla anlatımı göze çarpanlardır.

Hikâyeciliğinde telif çalışmaları ortaya koymasının yanı sıra otuz yıldan fazla bir zamanda derlemiş olduğu hikâyeleri de arşivlemiştir. Hatıralarının, derlemelerinin, şiirlerinin ve hikâyelerinin yer aldığı geniş çaplı bir eser üzerinde çalışmaktadır.

Âşık Berdâri taşlama türünde bir şiirinde şöyle diyor:

Kâmiller içinde bir cahil olmak
Çömçegelin gibi durmaya benzer
Konudan habersiz kelim konuşmak
Eczaneden çivi sormaya benzer

*Yunus Emre adlı şiirinde;
Şu koca dünyayı tarla eyleyip
Sevgi tohumunu ekendir Yunus
Bütün insanlarla kardeşiz deyip
Barış bayrağını dikendir Yunus
Bir başka şiirinde;
Nasıl özlemişim ben nazlı yarı
Bir selâm getirmez yel naza çeker
Kalkıp aşam desem yüce dağları
Uzadıkça uzar bel naza çeker*

BESTEKÂRLIĞI

Besteciliğe 2000 yılından sonra başladı. Kendi şiirlerini türkü ve deyiş tarzında besteledi. 25 civarında bestesi bulunmaktadır. Konserlerinde ve katıldığı televizyon programlarında usta malî eserlerin yanı sıra kendi bestelerini de icra etmektedir. Bağlama ve ses sanatçısı Mehmet Kundak, Berdâri'nin bir bestesini albümünde seslendirmiştir. Beste çalışmalarına halen devam etmektedir.

Halil Elveren'in yağlıboya tablosu

KAYNAKLAR

- Akbıyık, Abuzer, "Halk Şiirinde Kısaslı Âşıklar", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Şurkav Yayınları, Sayı:13, s. 42-46, 2012.
- Atılğan, Halil, Kısaslı Âşıklar. Özdağ Bas.Yay. Şanlıurfa, 1992.
- Atılğan, Halil, Mehmet Acet, "Harran'da Bir Türkmen Köyü: Kısas Tarihçe, Kültür, Saz-Söz Ustaları, Âşıklar, Deyişleri, Türküleri", Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 2001.
- Sezgin, Fatma, Günümüzde Şanlıurfa Kısas Köyü Âşıklık Geleneği ve Kısaslı Âşıklar. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova

- Üniversitesi. Adana, 1998.
- Kısas Deyişleri-Manileri, Cem Vakfı Kısas Kültürel Miras Geliştirme Projesi Yayınları: 6, Fatma Sezgin Türkkol, Kısaslı Dokuz Aşık ve Şiirleri Üzerinde Bilimsel Bir İnceleme-2. Halil Elveren, s.148-177, İstanbul, Eylül 2007.
- https://www.researchgate.net/publication/331832931_KUL_HA_LIL_BERDARI_Ibrahim_Halil_Elveren_Turk_Edebiyatı_Isiml_er_Sozlugu_II

Dar Vurdu Beni

Do lu yağ mur bo ran
tu fan ge çir dim
Do lu yağ mur
bu ran tu fan
ge çir dim Bir gö nül da
ğın da kar vur du
be ni kar vur du
Bül bü lün bir gü le
fer ya dın gör düm
bir gö nül dın gün da
zar vur du be ni

Yaktı bu sinemi sevdamın közü
Ateşsiz dumansız bellolmaz izi
Kurşun kar etmezdi acı bir sözü
Bir gönül çağında yar vurdu beni

BERDARİ güneşim dağa yaslandı
Bir karartı çöktü dünyam puslandı
Yüreğim eridi urgan ıslandı
Bir gönül yağında dar vurdu beni

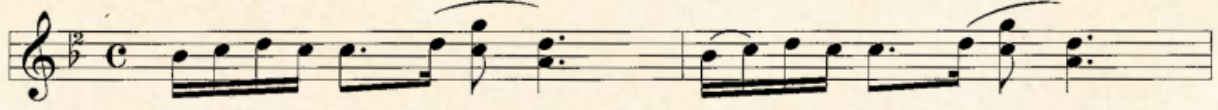
Nar Olan Yâr

Sen kak tûs çi çe ği mi sin
Kok la nır ken nar o lan yar
SAZ...
Sev da nın ger çe ği mi sin
Sak la nır ken nar o lan yar
nar o lan yar
Do laş tım fer
Mec nun la çöl
hat da ğı nı
sı ca ğı nı sen vur dun aş kın
tı ğı nı sap la nır ken
zor o lan yar

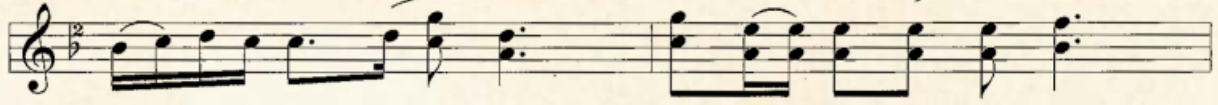
Kapıldım sevda selinde
Boğuldum çeşmim gölünde
BERDARİ zülfün telinde
Sahnırken dar olan yar

Dolaştım Ferhat dağını
Mecnunla çöl sıcakını
Sen vurdun aşkın tığını
Saplanırken zor olan yar

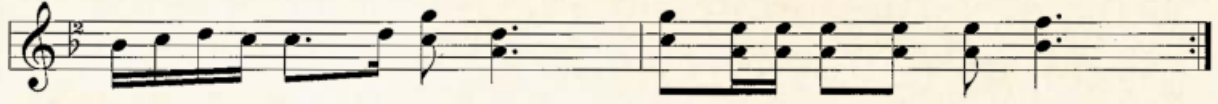
Narı mı Yazdın?

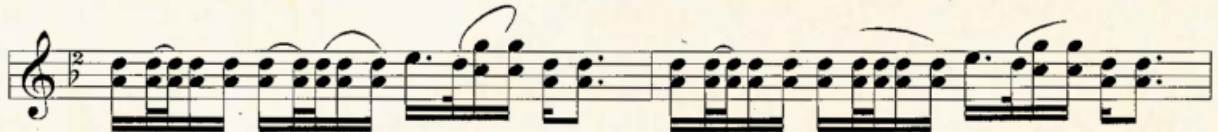
Halk e dip a le mi sal dın ci ha na
Gel mez miy di sa na nem rut i ma na

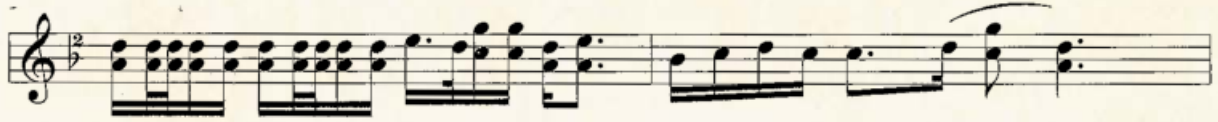
Se se ven le ri ca ra mı yaz dın
Ha lil ib ra hi me na rı mı yaz dın

SAZ...

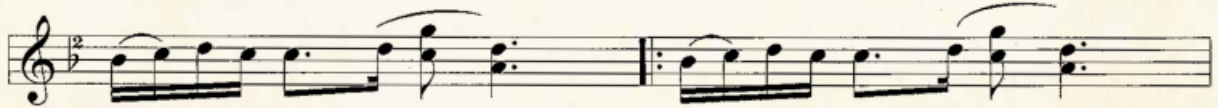

Tel lal e dip sal dın bu Aşık la rı Ya ray la bes le di E yüp kul la rı

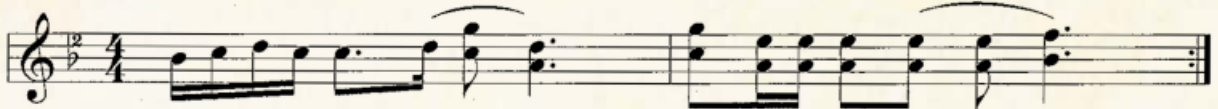

SAZ...

Ya lıp yok ey le dın

Tüm a ğaç la rı tüm a ğaç la rı

Hal la cı Man su ra

Da rı mı yaz dın

Ağu ile kastettiler Hasan'a
Bak göl oldu Hüseyin'in kanına
Bunlar yakışır mı senin şanına
Ehl-i beyt'e ahu zarımı yazdın

İsmi yazdırdın Ademde dile
Okutturdun ulu dört kitap ile
Kargayı kondurdun ol gonca güle
Ozan BERDARİ'ye harı mı yazdın

Neolitik Çağ'ın Önemli Merkezlerinden Biri: KARAHANTEPE

Mustafa AKGÜL
Tanıtım ve Bilişim Uzmanı
Profesyonel Turist Rehberi
mustafaakgul@visiturfa.com

Göbeklitepe'den sonra keşfedilen Karahantepe, Şanlıurfa kent merkezine 50 km, Göbeklitepe'ye 40 km uzaklıkta Haliliye İlçesi'nin Kargalı Mahallesi (köyü)'nde olup Göbeklitepe ile benzer bir doğal çevrenin içerisinde yer almaktadır. Karahantepe, Harran Ovası'nın doğusundaki yükseltide yer almakta ve deniz seviyesinden 500 metre kadar yüksektedir.

"Şanlıurfa Neolitik Çağ Araştırmaları Kazısı Projesi" çerçevesinde, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Tarih Öncesi Arkeolojisi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Necmi Karul Başkanlığında "Karahantepe Kazısı" 2019 yılında başlamış olup halen devam etmektedir.

Günümüzden 11.000 yıl öncesine ait katmanlardan elde edilen veriler Karahantepe'nin Göbeklitepe'den farklı bir yer olduğunu ve farklılıklar içeren mimari kalıntılar barındırdığını, dolayısıyla burada yaşayan insanların başka bir dünyanın parçası olduğunu göstermektedir.

Karahantepe'de bugüne kadar açığa çıkarılan bölümler bir kompleksin parçası olduğunu düşündürmektedir. Yapıların içerisinde yer alan dikilitaşların bir kısmının ana kayadan oyulduğu görülmektedir. Karahantepe'de ortaya çıkarılan bir yapıda ana kaya duvarına oyulmuş bir erkek insan başının karşısında, inşa edilen taş dikmeler eşsiz bir yapıyı ifade etmektedir.

Karahantepe'de bugüne kadar yapılan kazılarda insana ait betimlerin ve üç boyutlu heykellerin sayıca fazla

olması dikkat çekici bir husustur. Bu kazıda ortaya çıkan Neolitik İnsan buluntuları, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ndeki bir salonda 2021 Ekim ayında sergilenmeye başlamıştır. Bu eserler arasında çok sayıda insan başı, çifte insan başları ya da dikilitaşların üzerinde insan betimlemeleri gibi insan ögesinin sıkça işlendiği örnekler yer almaktadır. Neolitik Çağ'da insanların geldiği sanatsal becerinin, başarının, yeteneklerin, beğenilerin düzeyi bu eserlerde çarpıcı bir şekilde görülebilmektedir. Yaklaşık 11 bin yıl öncesinde insanların hayvanlarla kurdukları barışçıl ilişkinin bugünkünden çok farklı olduğunu Karahantepe'de ortaya çıkarılan heykel ve kabartmalarda görmek mümkündür.

Karahantepe'de çıkarılan kalıntılar Göbeklitepe'den çıkarılanlara kıyasla günümüze 200-300 yıl daha yakın tarihlendirilmektedir. Her iki yerleşim yeri arasındaki en büyük fark ise kalıntılardaki betimlemelerin Göbeklitepe'de hayvan, Karahantepe'de ise insan figürü ağırlıklı olmasıdır.

Göbeklitepe'den bağımsız düşünemeyen Karahantepe'nin 2020 yılında, Dünya'nın en önemli keşfi olduğu söylemek mümkündür.

"KARAHANTEPE NEOLİTİK DÖNEM ARAŞTIRMA MERKEZİ" Kuruldu

Neolitik döneme ait Karahantepe'de, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Necmi

Karul Başkanlığında 2019 yılında başlayan kazılarda çıkan eserler üzerinde çalışmalar yapılması amacıyla, ŞURKAV mülkiyetindeki merkez Kurtuluş Mahallesi'nde yer alan tarihi "Çetinler Evi" restorasyon sonrası, ŞURKAV ve İstanbul Üniversitesi ile yapılan protokol ile "Karahantepe Neolitik Dönem Araştırma Merkezi"ne dönüştürülerek faaliyete başlamıştır.

ŞURKAV tarafından Karahantepe Neolitik Dönem Araştırma Merkezi olarak tahsis edilen Çetinler Evi

Kaynak: GAP Şehir Dergisi, Sayı 5, 2021; "Neolitik Çağa Işık Tutacak." Karahantepe Yüzünü Gösterdi.

ŞURKAV
*TÜRK HALK MÜZİĞİ *TÜRK SANAT MÜZİĞİ
Bakır Karadağlı Yönetiminde Osmun Devecioğlu Yönetiminde
HALK OYUNLARI
Şahin Uzunlu Yönetiminde
Yetişkinlere Yönelik
ÜCRETSİZ
KURS
KAYITLARI BAŞLADI
Başvuru Tarihleri
4 EKİM 2021 - 22 EKİM 2021
TEL: 215 65 27
Kayıt Adresi: Yusufpaşa Mah. 886. Sokak No: 27
f i t y

ŞURKAV'dan Müzik ve Halkoyunları Kursları

Şanlıurfa'da toplumun kültür düzeyini yükseltmek, kişilerin gelişmelerini artırmak, bilgi, beceri kazandırmak, üst öğretime hazırlamak, kültürel değerleri korumak ve yaygınlaştırmak amacıyla ŞURKAV tarafından 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı içerisinde kültürel dallarda kurslar açılacak.

Ücretsiz olarak verilecek olan Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği ve Halk Oyunları kurslarına müracaatlar 04 -22 Ekim 2021 tarihleri arasında Yusufpaşa Mh. 886 Sk No: 27

Eyyübiye-Şanlıurfa adresindeki ŞURKAV İdare merkezinde yapılacak.

Şanlıurfa Valiliği öncülüğünde 1990 yılında kurulan Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV), gerçekleştirdiği hizmetlerde ihtiyaç ve beklentiye cevap vermeye, bir o kadar da farklı olmaya özen gösteriyor. Bilimden sanata, kültürden, folklorla geniş bir yelpazeye yaydığı faaliyetlerinde her yıl daha güzelini başarmayı ilke ediyor.

Kültür alanında maddi manevi değerlere sahip çıkan ŞURKAV, eğitim alanında da "Her şey insan içindir" ilkesinden hareketle etkinlikler, yarışmalar, eğitim çalışmaları, yayın çalışmaları, restorasyon gibi pek çok faaliyet gerçekleştiriyor.

ŞURKAV'dan Ödüllü Dijital "Şanlıurfa Kültür Bilgi Yarışması"

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) tarafından, şehrin tanıtımı ve eğlenerek Şanlıurfa ve kültürü hakkında bilgi edinilmesi amacıyla başlatılan "Şanlıurfa ve Kültürü Konulu Dijital Bilgi Yarışması Projesi" devam ediyor.

Google Play ve Apple Store'den "Kültür Bilgi Yarışması" adıyla indirilen mobil uygulama ile ülkemizdeki tüm insanların eğlenerek Şanlıurfa ve kültürü hakkında bilgi edinmelerini sağlamak amaçlanıyor. Şanlıurfa'nın tarih, kültür, sanat, turizm, ekonomi, coğrafi, örf, adet, gelenek, görenek ve benzeri tüm değerlerinin yer aldığı yarışmayla Şanlıurfa'nın bilinirliğini artırmakta.

Cep telefonu uygulamasında sorulan 12 soruyu bilerek hediye çekilişine başvuran katılımcılar arasında ŞURKAV'da her ay yapılacak çekiliş ile il dışındaki 10 katılımcıya 1 gece ücretsiz konaklama, restoran, rehberlik, uçak bileti indirimleri ile müze ve Göbeklitepe'ye ücretsiz giriş hakkı hediye edilmektedir. İl içinden yarışmalara katılan ve soruları doğru cevaplayan 10 talihliye ise farklı ödüller verilmektedir.

ÖDÜLLÜ
her soru doğru
ÇEKİLİŞ

"Kentimi Tanıyorum,
Kendime Güveniyorum"

Şanlıurfa ve Kültürü Konulu
Bilgi Yarışması

ŞURKAV
Şanlıurfa'yı
Gönlere
Tanıyalım

Available on the
App Store

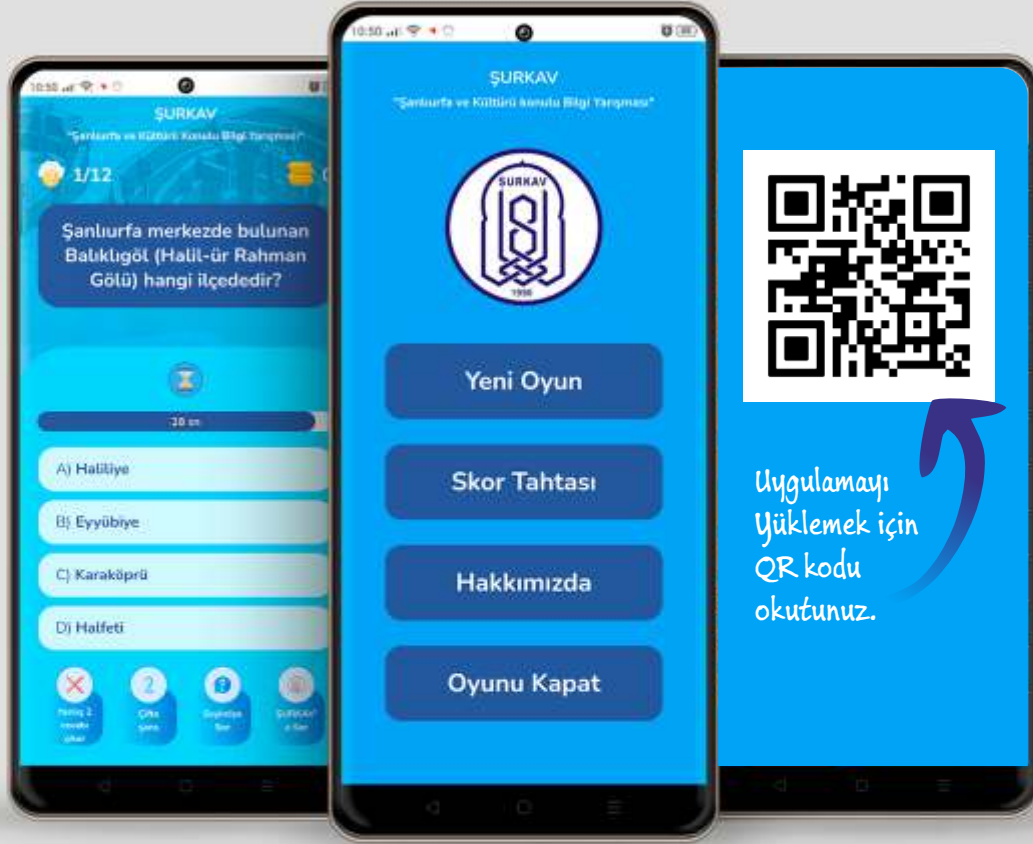
GET IT ON
Google Play

Kültür
Bilgi
Yarışması

Sponsorlar
Hotel Harran - Hotel El Ruha - Ağa Han Oteli - Nurlu Ex Batık Oteli - Ya Hotels Şanlıurfa - Çevahir Han
Sembel Ocakbaşı - Çulcuoğlu Restaurant - GAP Turizm ve Seyahat Acentesi - Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası

ŞURKAV

Şanlıurfa ve Kültürü Konulu Bilgi Yarışması

Şanlıurfa'yı Eğlenerek Tanıyalım

ŞURKAV ödüllü "Şanlıurfa ve Kültürü Konulu Bilgi Yarışması", ilimizle ilgili yeni nesil bilgi yarışmasıdır.

Şanlıurfa'nın kültürünü ve tarihini ne kadar iyi bildiğinizi sınavabilirsiniz. Bunu yaparken de başarı puanı toplayarak, ŞURKAV'ın hediye çekilişine katılabilirsiniz.

Bilgi Yarışmamız 12 sorudan oluşuyor.

Soru havuzu ile her oyunda farklı sorular sizleri bekliyor. İyi eğlenceler.

Konaklama ve Yemek Çekilişi Sponsorları:

Hotel Harran - Hotel El-Ruha - Âla Han Otel - Narlı Ev Butik Otel
VE Hotels Şanlıurfa - Cevahir Han
Sembol Ocakbaşı - Çulcuoğlu Restaurant - GAP Turizm ve Seyahat Acentası
Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası